

χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες

στην Αλβανία, μια πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη

πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη

προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη προσέγγιση χωρικές

Διπλωματική Εργασία

Αλβανία, μια πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη

Χωρικές ανισότητες στην Αλβανία,

χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες

μια πρώτη προσέγγιση

μια πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη

Αλβανία, μια πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη

προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη προσέγγιση

ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην Αλβανία

χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην

Αλβανία, μια πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη

ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην Αλβανία

μια πρώτη προσέγγιση χωρικές ανισότητες στην Αλβανία, μια πρώτη

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 3927/1
Ημερ. Εισ.: 22-06-2005
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
2005
ΣΙΑ

*Στους γονείς μου Κωνσταντίνο, Παρασκευή
στην αδερφή μου Εύη*

Ευχαριστίες

Η εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής δεν θα ήταν εφικτή δίχως τη βοήθεια ορισμένων ανθρώπων. Θα ήθελα πρώτα απ' όλα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων καθηγητή μου Κοτζαμάνη Β. που μου προσέφερε το θέμα, για την επίβλεψή του και για την εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω στην Maire- Noelle Duquenne, επίκουρο καθηγήτρια οικονομολόγο για τις πολύτιμες παρατηρήσεις της πάνω σε μεθοδολογικά ζητήματα.

Μεταξύ εκείνων που συνετέλεσαν άμεσα στην ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας, θέλω κατ' αρχάς να ευχαριστήσω τον Μιχάλη Αγοραστάκη υποψήφιο διδάκτορα του τμήματος και μέλος του εργαστηρίου Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων, ο οποίος συνέβαλε στο τεχνικό μέρος της εργασίας με τις ειδικές γνώσεις και την εμπειρία του.

Τα μέλη του εργαστηρίου Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων και όσους εργάζονται σε αυτό για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφεραν τροφοδοτώντας με, με τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού- κατοικιών της Αλβανίας και παρέχοντάς μου, τον απαραίτητο εξοπλισμό για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας.

Τέλος οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ σε αυτούς που εμπλέκονται άμεσα με τη διπλωματική μου εργασία με την αμέριστη ηθική και ψυχολογική στήριξη τους γονείς μου την αδερφή μου και τους φίλους μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
1. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	7
1.1 ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΩΣ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ	7
1.2 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ- Η ΜΕΓΑΛΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ	9
2. Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΤΗΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	12
2.1 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ	12
2.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	16
2.2.1 ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ	16
2.2.2 ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.	17
2.2.3 ΑΣΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	19
2.2.4 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ (ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ)	22
2.2.5 ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	24
3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	26
3.1 ΠΗΓΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	26
3.2 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	29
3.3 ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ	30
3.4 ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ (Factor Analysis)	32
3.4.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΥΡΙΩΝ ΣΥΝΙΣΤΩΣΩΝ (ΑΚΣ)	33
3.4.2 ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΑΞΟΝΩΝ (Rotation Analysis of Factor)	35
3.5 ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ (Cluster Analysis)	37
3.5.1 ΜΗ ΙΕΡΑΡΧΗΜΕΝΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ (K- means)	39
4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ	40
4.1 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	40
4.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΥΡΙΩΝ ΣΥΝΙΣΤΩΣΩΝ	43
4.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	47
4.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	50
5. ΑΝΑΛΥΣΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	54
5.1 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	54
5.2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	57
5.3 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	61
5.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	63
6. ΑΝΑΛΥΣΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ (ΑΝΕΣΕΙΣ- ΥΠΟΔΟΜΕΣ)	68
6.1 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	68

6.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΥΡΙΩΝ ΣΥΝΙΣΤΩΣΩΝ	70
6.3 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	73
6.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	76
7. ΟΙ ΧΩΡΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ (ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ)	79
7.1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	79
7.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	81
8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	87
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	93
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	95
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	101
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ	103

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 4.1: Scree Plot	44
Διάγραμμα 5.1: Scree Plot	58
Διάγραμμα 6.1: Scree Plot	71

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 4.1: Βασικά στοιχεία της ανάλυσης	40
Πίνακας 4.2: Γυναίκες αρχηγοί νοικοκυριών	42
Πίνακας 4.3: Ιδιοτιμές και ποσοστά των παραγοντικών αξόνων	43
Πίνακας 4.4: Συσχέτιση των μεταβλητών της ανάλυσης με τους άξονες	45
Πίνακας 4.5: Ιστορικό επαναλήψεων	48
Πίνακας 4.6: Ανάλυση διακύμανσης	48
Πίνακας 4.7: Τελικά κέντρα των ομάδων	49
Πίνακας 5.1: Βασικά στοιχεία της ανάλυσης	55
Πίνακας 5.2: Ιδιοτιμές και ποσοστά των παραγοντικών αξόνων	58
Πίνακας 5.3: Συσχέτιση των μεταβλητών της ανάλυσης με τους άξονες	59
Πίνακας 5.4: Ιστορικό επαναλήψεων	61
Πίνακας 5.5: Ανάλυση διακύμανσης	61
Πίνακας 5.6: Τελικά κέντρα των ομάδων	62
Πίνακας 6.1: Βασικά στοιχεία της ανάλυσης	69
Πίνακας 6.2: Ιδιοτιμές και ποσοστά των παραγοντικών αξόνων	70
Πίνακας 6.3: Συσχέτιση των μεταβλητών της ανάλυσης με τους άξονες	71
Πίνακας 6.4: Ιστορικό επαναλήψεων	73
Πίνακας 6.5: Ανάλυση διακύμανσης	74
Πίνακας 6.6: Τελικά κέντρα των ομάδων	74
Πίνακας 7.1: Ιδιοτιμές και ποσοστά των παραγοντικών αξόνων	79
Πίνακας 7.2: Ιστορικό επαναλήψεων	82
Πίνακας 7.3: Ανάλυση διακύμανσης	82
Πίνακας 7.4: Τελικά κέντρα των ομάδων	83

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 2.1.1.: Η θέση της Αλβανίας στα Βαλκάνια	14
Χάρτης 2.1.2.: Διοικητική διαίρεση	15
Χάρτης 2.2.1: Συγκέντρωση πληθυσμού στο χώρο	17
Χάρτης 2.2.2: Πυκνότητα πληθυσμού	19
Χάρτης 2.2.3: Αστικός πληθυσμός	21
Χάρτης 2.2.4: Εσωτερική μετανάστευση	23
Χάρτης 2.2.5: Εξωτερική μετανάστευση	25
Χάρτης 4.1: Δημογραφικά χαρακτηριστικά	53
Χάρτης 5.1: Χαρακτηριστικά απασχόλησης- εκπαίδευσης	67
Χάρτης 6.1: Χαρακτηριστικά κατοικίας	78
Χάρτης 7.1: Συνθετική ανάλυση	86

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διπλωματική εργασία που ακολουθεί έχει ως στόχο την ανάδειξη των χωρικών ανισοτήτων στην Αλβανία μέσα από την ανάλυση των δημογραφικών, κοινωνικών και οικονομικών δομών των 374 δήμων (commune- municipalities) με βάση τα τελευταία στοιχεία της απογραφής πληθυσμού κατοικιών (2001). Η ανάλυση γίνεται με στατιστικές τεχνικές που επιτρέπουν την ταξινόμηση των δεδομένων και στοχεύουν στη μείωση του πλήθους των μεταβλητών με τέτοιο τρόπο ώστε να μην χάνεται η αρχική πληροφορία. Οι βασικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται είναι η ανάλυση σε κύριες συνιστώσες (principal component analysis) και η ταξινομική ανάλυση (K-means) και ανήκουν στον τομέα των πολυμεταβλητών αναλύσεων.

Το κύριο μέρος της διπλωματικής εργασίας, χωρίζεται σε τρεις μεγάλες ενότητες. Στην πρώτη ενότητα επιχειρείται μια συνοπτική ιστορική αναδρομή από την ίδρυση του αλβανικού κράτους έως σήμερα. Στόχος του κεφαλαίου είναι ο προσδιορισμός των βασικών γεγονότων που επηρέασαν την εξέλιξη της Αλβανίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο, μετά από μια συνοπτική παρουσίαση της διοικητικής δομής (prefecture, district, commune municipalities), εξετάζονται οι κύριες δημογραφικές εξελίξεις της χώρας, όπως συγκέντρωση πληθυσμού στο χώρο, πληθυσμιακή πυκνότητα, εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση και αστικότητα.

Το δεύτερο μέρος (κεφάλαιο 3) αναφέρεται στη μεθοδολογία επεξεργασίας και αποτύπωσης των μεταβλητών: γίνεται μια περιγραφή των μεταβλητών που δημιουργήθηκαν καθώς και των μεθόδων ανάλυσης που δύναται να χρησιμοποιηθούν για την εξέταση των χωρικών ανισοτήτων. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται δύο μέθοδοι (η παραγοντική και η ταξινομική ανάλυση) οι οποίες μας βοηθούν στην ανάδειξη των σχέσεων και συσχετίσεων μεταξύ των αρχικών μεταβλητών.

Βασικό σημείο πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση είναι η επιλογή του κατάλληλου χωρικού επιπέδου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση θεωρήσαμε ότι για να γίνει μια αξιόλογη και περισσότερο αξιόπιστη έρευνα, έπρεπε να περιοριστούμε στο χαμηλότερο χωρικό επίπεδο για το οποίο διαθέτουμε δεδομένα (commune-municipalities) ώστε να αναδειχθούν οι χωρικές και κοινωνικές διαφοροποιήσεις κατά το μέγιστο δυνατό. Η χρήση ενός υψηλότερου χωρικού επιπέδου ανάλυσης θα είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια της αναλυτικής πληροφορίας που είναι διαθέσιμη, και παράλληλα θα απέκρυπτε τις ενδεχόμενες διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό αυτών των μεγάλων χωρικών ενοτήτων. Επιπλέον μέχρι σήμερα βάση των στοιχείων της

απογραφής του 2001 δεν έχει πραγματοποιηθεί κάποια αντίστοιχη ενδιαφέρουσα ανάλυση σε χωρικό επίπεδο (commune- municipalities).

Τα δεδομένα που δύναται να αξιοποιηθούν προέρχονται από την τελευταία απογραφή της Αλβανίας που πραγματοποιήθηκε το 2001 και είναι στοιχεία που αφορούν τα κτήρια, τις κατοικίες, τα νοικοκυριά, την απασχόληση, το επίπεδο εκπαίδευσης και τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά. Οι μεταβλητές που δημιουργήθηκαν από τη διαθέσιμη βάση δεδομένων της απογραφής εμπεριέχουν το σύνολο της πληροφορίας, πληροφορία που μπορεί να εκφραστεί μέσω της ανάλυσης κυρίων συνιστωσών με πολύ λιγότερες μεταβλητές (νέες συνθετικές μεταβλητές). Στη συνέχεια γίνεται μια ταξινόμηση των χωρικών ενότητων (commune- municipalities) βάση των χαρακτηριστικών τους χρησιμοποιώντας τους παραγοντικούς άξονες που προέρχονται από το μετασχηματισμό των αρχικών μεταβλητών.

Στο τρίτο μέρος γίνεται μια αναλυτική περιγραφή και ερμηνεία των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τις στατιστικές αναλύσεις. Οι μεταβλητές οργανώνονται σε θεματικές ενότητες που περιλαμβάνουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, την οικονομική κατάσταση (απασχόληση- ανεργία), το επίπεδο εκπαίδευσης και τα χαρακτηριστικά κατοικίας.

Στην περίπτωση των δημογραφικών χαρακτηριστικών γίνεται μια περιγραφή της δομής του πληθυσμού με τον υπολογισμό συγκεκριμένων μεταβλητών (δείκτης νεανικότητας, πληθυσμιακή πυκνότητα, μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα), οι οποίες μας επιτρέπουν να δώσουμε μια σαφή εικόνα του προφίλ του πληθυσμού μας ανά εξεταζόμενη χωρική ενότητα (communes- municipalities). Η παραγοντική και ταξινομική ανάλυση μας επιτρέπει να ομαδοποιήσουμε τις χωρικές ενότητες σε μικρό αριθμό ομάδων με σαφή κοινά χαρακτηριστικά.

Μια παρόμοια διαδικασία ακολουθείται και σε όλες τις περιπτώσεις των υπολοίπων μεταβλητών. Οι μεταβλητές που αναφέρονται στην απασχόληση και στην εκπαίδευση αντικατοπτρίζουν έμμεσα την κοινωνικό οικονομική κατάσταση του πληθυσμού που εξετάζεται ενώ, οι ανέσεις των νοικοκυριών και κατοικιών μας δίνουν σημαντικές πληροφορίες για το επίπεδο και τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού.

Τέλος γίνεται μια συνθετική ανάλυση όλων των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν ανά θεματική ενότητα με σκοπό να δημιουργηθεί μια συνολική εικόνα για το προφίλ των περιοχών που στη συνέχεια θα οδηγήσει στον εντοπισμό ανισοτήτων.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την πρώτη αυτή ανάλυση κρίνονται σε μεγάλο βαθμό ικανοποιητικά, καθώς φέρουν στην επιφάνεια ενδιαφέρουσα συμπεράσματα σχετικά με τις δημογραφικές, κοινωνικές και οικονομικές καταστάσεις που επικρατούν στο εσωτερικό της χώρας, παρόλο που η επιλογή των πολύ χαμηλών χωρικών επιπέδων δυσχεραίνει την εξαγωγή συμπερασμάτων. Από την ανάλυση μας προκύπτει ο διαχωρισμός της Αλβανίας σε τρεις μεγάλες χωρικές ενότητες. Από τη μια πλευρά τα μεγάλα αστικά κέντρα και μια ομάδα περιοχών στο δυτικό τμήμα της χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα «θετικούς» δείκτες στο βαθμό που αποτελούν το πλέον ανεπτυγμένο τμήμα της Αλβανίας. Ο βορράς αντιθέτως είναι και το λιγότερο ανεπτυγμένο τμήμα της χώρας που χάνει σημαντικό μέρος του πληθυσμού του (βλέπε έντονη εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση). Το κεντρικό και νότιο τμήμα περιλαμβάνει στην πλειοψηφία του αγροτικές περιοχές που χαρακτηρίζονται από έντονη εξωτερική μετανάστευση.

1. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.1 ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΩΣ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ

Το πρώτο Αλβανικό κράτος αποκτά την ανεξαρτησία του, με την κατάρρευση της οθωμανικής αυτοκρατορίας το 1912 και τα επίσημα σύνορά του καθορίζονται από τη συνθήκη του Λονδίνου το 1913 (INSTAT, 2002).

Κατά τη διάρκεια του παγκοσμίου πολέμου το νότιο τμήμα της Αλβανίας καταλήφθηκε από την Ελλάδα, το κέντρο από την Ιταλία και το βόρειο τμήμα από την Αυστροουγγαρία. Έλληνες, Ιταλοί και Σέρβοι είχαν βλέψεις για εδαφική κυριαρχία εις βάρος της Αλβανίας ώσπου το 1920 με τη διάσκεψη των Παρισίων η χώρα αναγνωρίζεται διεθνώς ως ελεύθερο, ανεξάρτητο κράτος (Νούτσου Β., 2002).

Τα χρόνια που ακολούθησαν η πολιτική κατάσταση της χώρας δεν ήταν σταθερή. Οι ληστείες και η ανομία ήταν φαινόμενα συνηθισμένα και χαρακτηρίζουν την περίοδο αυτή. Το 1921 έγιναν οι πρώτες εκλογές στη χώρα και μέχρι το 1924 όπου ανέλαβε πρωθυπουργός ο Fan Noli οι κυβερνήσεις άλλαζαν συχνά. Το Δεκέμβριο του 1924 επέστρεψε στη χώρα ο Ahmet Zogu, έπειτα από πολιτική εξορία, ως επικεφαλής της στρατιωτικής δύναμης και ανέτρεψε από την εξουσία τον Noli. Το 1925 ανακηρύσσεται από τη συνέλευση της χώρας ως πρόεδρος του κράτους ο Ahmet Zogu. Το δικτατορικό καθεστώς του Zogu οδήγησε τη χώρα σε οικονομική στασιμότητα, αν και βοήθησε στη δημιουργία ενός σύγχρονου σχολικού συστήματος και επικράτησε ένα κλίμα σταθερότητας και ομόνοιας. Εν τούτοις ο Zogu απέτυχε να λύσει το θέμα τις εδαφικές μεταρρύθμισης και η Αλβανία παρέμεινε μια κατά βάση αγροτική χώρα (INSTAT, 2004c).

Οι πολιτικοί δεσμοί του Zogu με την Ιταλία ξεκίνησαν το 1926 με τη συμφωνία που υπέγραψαν τα δύο κράτη και τεκμηριώνει τις σχέσεις φιλίας και αλληλεξάρτησης. Η Ιταλία σύντομα κέρδισε την εύνοια της Αλβανίας τόσο πολιτικά όσο και οικονομικά. Κατά την περίοδο αυτή έγιναν στη χώρα πολλές επενδύσεις από τους Ιταλούς, για την κατασκευή δρόμων, γεφυρών και λιμανιών, κυρίως για στρατιωτικούς σκοπούς που όμως είχαν ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της. Επιπλέον η Ιταλία χρηματοδότησε αλβανικές επιχειρήσεις με σκοπό να διεισδύσει οικονομικά στη χώρα (European Observatory, 1999).

Παρά τη θετική συμβολή των Ιταλών στην ανάπτυξη της Αλβανίας, η οικονομική και πολιτική βοήθεια τους, είχε αρνητικές επιπτώσεις για τη χώρα. Οι Ιταλοί εκμεταλλευόμενοι την οικονομική αδυναμία του Zogu άρχισαν να υπεισέρχονται και

στις εσωτερικές υποθέσεις. Το 1939 ο Μουσολίνι ζητά από την αλβανική κυβέρνηση να γίνει η χώρα τους επίσημο προτεκτοράτο της Ιταλίας. Η Αλβανική κυβέρνηση αρνήθηκε και η υπόθεση λήγει με την εισβολή των Ιταλών στη χώρα και την εκδίωξη του Zogu.

Η Αλβανία παρέμεινε κάτω από την ιταλική κατοχή έως το 1943, όταν την κατέλαβαν οι γερμανικές δυνάμεις. Το 1941 δημιουργείται στην Αλβανία το κομμουνιστικό κόμμα, ηγέτης του οποίου ήταν ο Enver Hotza και ξεκίνησε έναν απελευθερωτικό αγώνα με σκοπό την εκδίωξη των γερμανικών δυνάμεων. Το 1944 ο Enver Hotza ζήτησε τη βοήθεια του βρετανικού στρατού ώστε να συνεχίσει των αγώνα εναντίον των Γερμανών. Το Μάιο του 1944 ο Enver Hotza αυτοανακηρύσσεται ως προσωρινή κυβέρνηση της απελευθερωμένης Αλβανίας στο νότιο τμήμα. Το Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς, καταλαμβάνουν τα Τίρανα και η προσωρινή κυβέρνηση γίνεται πλέον μόνιμη. Ο αγώνας κατά των γερμανών συνεχίζεται έως ότου η χώρα απελευθερωθεί, όπου και αλλάζει πολιτικό καθεστώς και υιοθετεί τον κομμουνισμό. Κατά την διάρκεια του Enver Hotza η Αλβανία αντιμετώπισε ένα από τα πιο καταπιεστικά και απομονωμένα κομμουνιστικά καθεστώτα στον κόσμο (Νούτσου Β., 2002).

Οι οικονομικές και πολιτικές επαφές με άλλες χώρες μειώθηκαν στο ελάχιστο, ενώ πρώτα η χώρα έκοψε τους δεσμούς της με την Σοβιετική Ένωση το 1981. Η ελεύθερη μετακίνηση πληθυσμού προς το εξωτερικό ήταν απαγορευμένη για την εποχή εκείνη και θεωρήθηκε ως πράξη προδοσίας που τιμωρούνταν με θάνατο ή φυλάκιση. Επίσης και η εσωτερική μετανάστευση ελέγχθηκε στενά την ίδια περίοδο. Στην Αλβανική επικράτεια δημιουργούνται στρατόπεδα συγκέντρωσης σε ειδικά διαμορφωμένες αποθήκες όπου κρατούνται οι αντιφρονούντες στο κόμμα (Carletto et all, 2004).

Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού περιορίζεται στις αγροτικές περιοχές που παρέχουν εργασία, ενώ οι πόλεις αποτελούν κέντρα βασικών υπηρεσιών και βιομηχανίας. Η Αλβανία τη δεκαετία του '80 ήταν η μοναδική χώρα στην Ευρώπη που είχε στην κατοχή της ένα τόσο αυξημένο αριθμό αγροτικού πληθυσμού και ο οποίος αυξανόταν διαρκώς ακόμη και σε απόλυτους όρους (INSTAT, 2002).

Μετά το θάνατο του Hotza πολύ μικρές αλλαγές έγιναν από τον Ramiz Alia αλλά η βασική δομή του μονοκομματικού καθεστώτος παρέμεινε. Οι μεγαλύτερες αλλαγές σημειώθηκαν το 1989 μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη. Οι πρώτες πολυκομματικές εκλογές γίνονται στη χώρα το Μάρτιο του 1991 έπειτα από μεγάλες αναταραχές, που ανάγκασαν τον Ramiz Alia και την κυβέρνηση

του να παραιτηθεί, ενώ οι εκλογές που έγιναν το Μάρτιο του 1992 οδήγησαν σε νίκη του δημοκρατικού κόμματος με επικεφαλής το Sali Berisha. Η νέα κυβέρνηση ξεκινάει ένα πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων και οργάνωσης της οικονομίας της χώρας προς την ελεύθερη αγορά (Νούστου Β., 2002).

Η χώρα περνά μια νέα κρίση το 1997, με την κατάρρευση του σχεδίου αποταμίευσης των πυραμίδων όπου ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού είχαν επενδύσει τα χρήματά τους. Ακολούθησε αναταραχή δεδομένου ότι οι πολίτες κατηγορήσαν την κυβέρνηση για τη συμμετοχή της στα σχέδια. Ο πληθωρισμός και η ανεργία αυξήθηκαν, ενώ εμφανίστηκαν έντονα προβλήματα βίας ιδιαίτερα στο νότο της χώρας. Τον Ιούλιο του 1997 εκλέγεται το σοσιαλιστικό κόμμα με πρωθυπουργό τον Fato Nano. Από τότε η πολιτική κατάσταση στην χώρα αρχίζει να βελτιώνεται (Carletto et all, 2004).

1.2 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ- Η ΜΕΓΑΛΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Οι σημαντικές κοινωνικό οικονομικές και πολιτικές ανακατατάξεις της τελευταίας δεκαετίας και οι δύο μεγάλες κρίσεις της ίδιας δεκαετίας είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός μεγάλου κύματος μεταναστών προς το εξωτερικό και κυρίως σε Ιταλία και Ελλάδα. Το φαινόμενο όμως της μετανάστευσης έγινε αισθητό και στο εσωτερικό της χώρας με μεγάλες ανθρώπινες “μάζες” να μετακινούνται από τις αγροτικές στις αστικές περιοχές (INSTAT, 2002). Τα αποτελέσματα της εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης εντοπίζονται τόσο σε δημογραφικό όσο και σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο.

Μέχρι το 1990 η μετανάστευση στην Αλβανία, όπως και στην πλειονότητα όλων βαλκανικών πρώην σοσιαλιστικών χωρών ήταν σαφώς ελεγχόμενη από το κράτος. Στις περισσότερες περιπτώσεις η εσωτερική μετανάστευση ήταν οργανωμένη ενώ η εξωτερική σχεδόν ανύπαρκτη. Στην περίπτωση της Αλβανίας το φαινόμενο της εξωτερικής μετανάστευσης γνώρισε μεγάλη αύξηση κυρίως στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1990 ως αποτέλεσμα δύο σημαντικών γεγονότων που είναι το άνοιγμα των συνόρων και η απελευθέρωση των μετακινήσεων στο βαλκανικό χώρο, καθώς και η πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος. Η Αλβανία αποτελεί εξαίρεση σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της βαλκανικής χερσονήσου γιατί το φαινόμενο της εξωτερικής μετανάστευσης ήταν πιο έντονο και εκτυλίσσεται γύρω από τέσσερα βασικά γεγονότα (King et all, 2003).

Η πρώτη μαζική έξοδος στην Αλβανία πραγματοποιήθηκε το 1990 με την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος στην ανατολική Ευρώπη. Τον Ιούλιο του 1990 περίπου

5.000 Αλβανοί επέλεξαν ως καταφύγιο τις πρεσβείες στα Τίρανα. Τελικά η πλειοψηφία αυτών εξασφάλισαν πολιτικό άσυλο με τη βοήθεια διεθνών οργανισμών και τους επιτράπηκε να φύγουν για τη Δύση. Οι κύριοι προορισμοί των μεταναστών ήταν η Ιταλία, Γερμανία και Γαλλία. Κατά το τέλος του 1990 και στο πρώτο μισό του 1991, είκοσι χιλιάδες Αλβανοί μετανάστες εγκαταστάθηκαν σε γειτονικές χώρες. Ο κύριος λόγος αυτής της εξόδου ήταν η δύσκολη οικονομική κατάσταση της χώρας (INSTAT, 2004f).

Η επόμενη μαζική έξοδος πραγματοποιήθηκε με τις πρώτες δημοκρατικές εκλογές της Αλβανίας, όπου 25.000 μετανάστες το Μάρτιο του 1991, βρήκαν καταφύγιο στη Νότια Ιταλία και έγιναν αποδεκτοί ως πρόσφυγες που έφυγαν εξαιτίας της ανήσυχης πολιτικής κατάστασης. Στη συνέχεια, το επόμενο κύμα μεταναστών που πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς, δεν έγινε δεκτό από την κυβέρνηση της Ιταλίας και υπολογίζεται ότι οι περισσότερες από τις 20.000 αφίξεις επαναπατρίστηκαν. Εν τω μεταξύ, μια εξίσου μεγάλης κλίμακας έξοδος, πραγματοποιήθηκε και προς την Ελλάδα τόσο δια της νόμιμης όσο και δια της παράνομης οδού. Συνολικά κατά τη διάρκεια του 1991- 1993 εκτιμάται ότι περίπου 300.000 Αλβανοί, ένας στους δέκα από τον πληθυσμό, εγκατέλειψαν τη χώρα με κύριους αποδέκτες την Ελλάδα και Ιταλία (King et all, 2003).

Η επόμενη πολιτική και οικονομική αναταραχή που είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μεγάλου κύματος μεταναστών, πραγματοποιείται την άνοιξη του 1997 με την κατάρρευση του σχεδίου πυραμίδων. Αρχικά 10.600 Αλβανοί έγιναν αποδεκτοί στην γειτονική Ιταλία, ενώ στη συνέχεια ένα μεγάλο μέρος των μεταναστών που αναζητούσαν καταφύγιο εκεί, απωθήθηκαν έχοντας ορισμένες φορές τραγική κατάληξη (King et all, 2003).

Τέλος, ένα ακόμη σημαντικό γεγονός καθοριστικό για την αλβανική έξοδο ήταν η κρίση στο Κόσοβο το 1999. Η Αλβανία έγινε οικοδεσπότης σε 500.000 πρόσφυγες που εισχώρησαν στη χώρα μέσω της βόρειας Αλβανίας. Μερικοί από αυτούς χρησιμοποίησαν τη χώρα ως διαδρομή διέλευσης για να επιδιώξουν άσυλο σε άλλες χώρες. Η κρίση στο Κόσοβο αποσταθεροποίησε την ήδη εύθραυστη οικονομική και δημογραφική κατάσταση της χώρας και ειδικότερα της βόρειας Αλβανίας, ενώ πολλοί Αλβανοί αναμίχθηκαν με τους εξωτερικούς μετανάστες του Κοσόβου προς άλλους ευρωπαϊκούς προορισμούς (King et all, 2003).

Μετά το 1990 εκτός από την εξωτερική μετανάστευση έντονη υπήρξε και η εσωτερική μετανάστευση. Ουσιαστικά εντοπίζονται δυο κύρια ρεύματα εσωτερικής

μετανάστευσης. Το μεν πρώτο αφορά μετακινήσεις πληθυσμού από τις αγροτικές προς τις αστικές περιοχές, έχοντας ως αποτέλεσμα την αύξηση του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα, ενώ το δεύτερο αφορά μια σημαντική μετατόπιση του πληθυσμού από τις βορειοανατολικές και νοτιοανατολικές περιοχές προς τις κύριες πόλεις της δύσης και κατά μήκος της ακτής (INSTAT, 2004f).

Οι βασικοί λόγοι της εσωτερικής μετανάστευσης είναι οικονομικοί, όπως την περίοδο της εκβιομηχάνισης και των μεταρρυθμίσεων στη γεωργία όπου παρουσιάζονται μετακινήσεις πληθυσμού από τις ορεινές περιοχές του βορρά και του νότου προς τα πεδινά και κυρίως στο τρίγωνο Tirana- Durrës- Elbasan (INSTAT, 2004f).

2. Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΤΗΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

2.1 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

Η Αλβανία βρίσκεται στη νοτιοανατολική Ευρώπη, στη βαλκανική χερσόνησο που οριοθετείται από την Σερβία και Μαυροβούνιο στο βορρά, την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας στην ανατολή και την Ελλάδα στο νοτιοανατολικό άκρο (χάρτης 2.1.1). Στη δύση βρέχεται από την Αδριατική θάλασσα. Η χώρα καλύπτει έναν τομέα 28.748 τετραγωνικών χιλιομέτρων και είναι κυρίως ορεινή εκτός από μια επίπεδη ακτή (βλ. παράρτημα χάρτης αναγλύφου) (INSTAT, 2002).

Η Αλβανία σήμερα διαιρείται σε 12 διοικητικές ενότητες που αντιστοιχούν στις ελληνικές περιφέρειες και αποκαλούνται prefectures. Κάθε μία από αυτές διαθέτει μια κεντρικά διορισμένη διοίκηση. Το 1992 οι πολιτικές, οικονομικές και νομικές αλλαγές στην Αλβανία προκάλεσαν αλλαγές και στην διοικητική της οργάνωση. Συγκεκριμένα τον Ιούνιο του 1992 η χώρα υποδιαιρέθηκε σε 36 νομούς (district), 302 δήμους (communes) και 44 πόλεις δηλαδή μεγάλα αστικά κέντρα (municipalities). Κάθε περιοχή έχει τουλάχιστον ένα δήμο. Για παράδειγμα η περιοχή των Τιράνων καλύπτεται από έναν αστικό δήμο, τρεις ημιαστικούς και 15 αγροτικές κοινότητες που η κάθε μία διαθέτει τοπικά εκλεγμένες αρχές (INSTAT, 2002).

Οι δήμοι (communes) είναι βασικά αγροτικές περιοχές που περιλαμβάνουν οικισμούς (villages) οι οποίοι είναι υποδιαίρεση τους. Οι αστικοί δήμοι (municipalities), είναι κέντρα των νομών (district) και έχουν πληθυσμό πάνω από 15.000 κατοίκους. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής πληθυσμού- κατοικιών υπάρχουν δήμοι (municipalities) με πάνω από 50.000 κατοίκους που εντοπίζονται στις περιοχές Durres, Elbasan, Fier, Korce, Shokoder, Tirana, Vlore και συγκεντρώνουν το 62% του αστικού πληθυσμού (INSTAT, 2002).

Οι περιφέρειες αναπαριστούν τη διοικητική περιοχή που καλύπτεται από αρκετούς δήμους (commune- municipalities), και αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο με κοινά γεωγραφικά, παραδοσιακά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Η οργάνωση και λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης συγκροτείται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο είναι οι περιφέρειες (prefectures) και το δεύτερο οι δήμοι (communes- municipalities) (INSTAT, 2002).

Σήμερα η Αλβανία αποτελείται από 12 περιφέρειες (Prefectures), 36 νομούς (district), 309 δήμους (commune), 65 μεγάλα αστικά κέντρα (municipalities) και 3.020

Χωρικές ανισότητες στην Αλβανία

οικισμούς (villages). Όπως εμφανίζεται στον ακόλουθο χάρτη (χάρτης 2.1.2), ο αριθμός των δήμων ποικίλει από τη μία περιοχή στην άλλη, με ένα ελάχιστο 3 στην περιοχή Kucove και ένα μέγιστο 23 στην περιοχή Elbasan, γεγονός που αποκαλύπτει μια σημαντική διαφορά μεταξύ των περιοχών και της συγκεντρώσεως του πληθυσμού (Kotzamianis et all, 2003).

Χάρτης 2.1.1: Η θέση της Αλβανίας στα Βαλκάνια

Πηγή: www.instat.gov.all

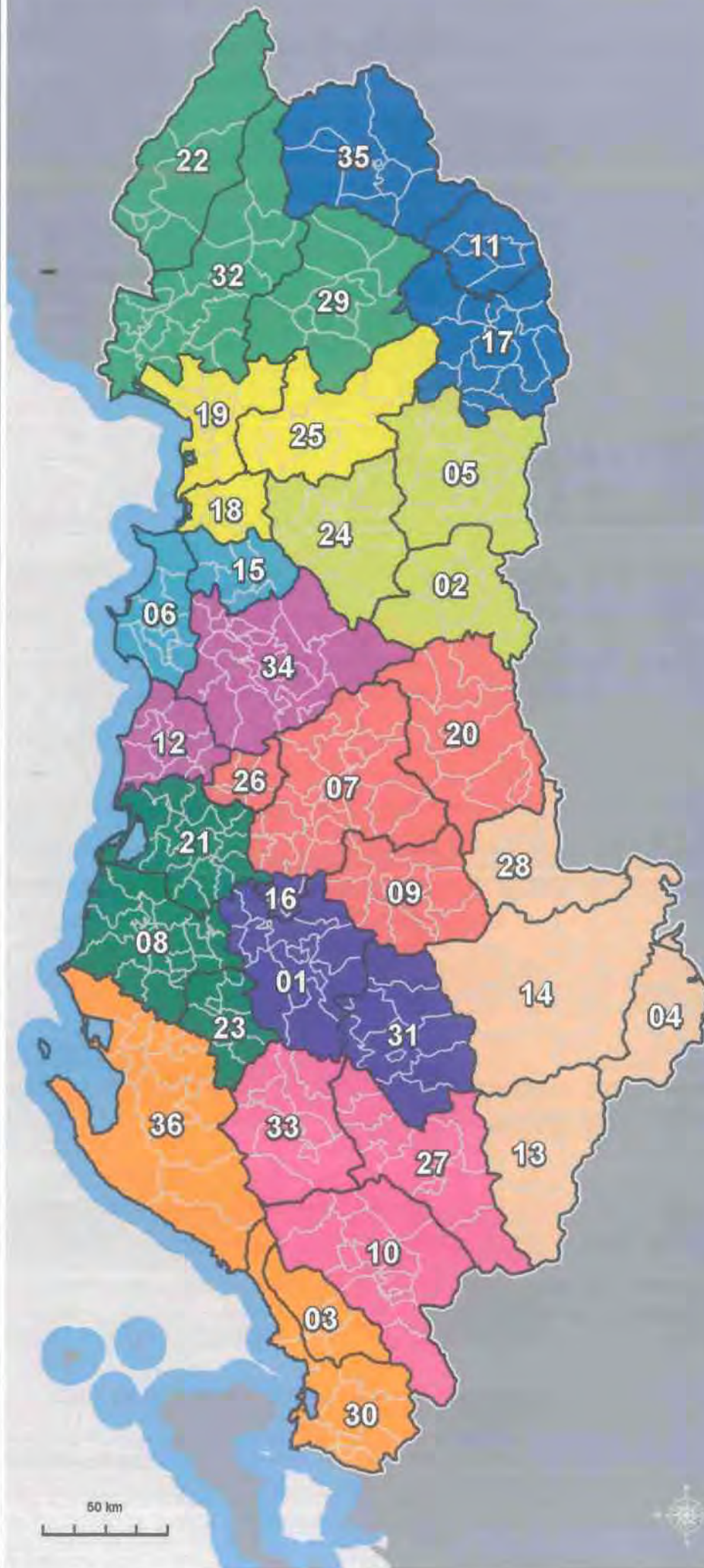
Διπλωματική Εργασία:
 Χωρικές Ανισότητες στην Αλβανία,
 μία πρώτη προσέγγιση

Χάρτης 2.1.2: Διοικητικές Ενότητες

Υπόμνημα:

Prefecture	ID	District	Number of		
			Communities	Cities	Villages
BERAT	1	BERAT	12	2	122
	16	KUCOVE	3	1	17
	31	SKRAPAR	10	2	103
DIBER	2	BULOQIZE	8	2	62
	5	DIBER	15	1	141
DURRES	24	MAT	12	3	76
	6	DURRES	10	4	61
ELBASAN	15	KRUJE	6	2	43
	7	ELBASAN	23	2	176
FIER	9	GRAMSH	10	1	95
	20	LIBRAZHID	11	2	75
	26	PEQIN	6	1	49
GJIROKASTER	8	FIER	17	3	117
	21	LUSHNJE	16	2	121
	23	MALLAKASTER	9	1	40
KORCE	10	GJIROKASTER	13	2	95
	27	PERMET	9	2	97
	33	TEPELENE	10	2	77
KUKES	4	DEVOLL	5	1	44
	13	KOLONJE	8	2	76
	14	KORCE	16	2	155
	28	POGRADEC	8	1	72
LEZHE	11	HAS	4	1	30
	17	KUKES	15	1	90
	35	TROPOJE	8	3	68
SHKODER	18	KURBIN	4	3	28
	19	LEZHE	10	2	63
	25	MIRDITE	7	4	80
TIRANE	22	MALESI E MADHE	6	2	56
	29	PUKE	10	2	75
	32	SHKODER	18	2	139
VLORE	12	KAVAJE	10	2	65
	34	TIRANE	19	3	155
VLORE	3	DELVINE	4	1	38
	30	SARANDE	9	2	62
	36	VLORE	13	4	99

Βόλος, Νοέμβριος 2003

2.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Μια συνιστώσα των χωρικών ανισοτήτων είναι και οι δημογραφικές ανισότητες. Για το λόγο αυτό παρουσιάζονται στη συνέχεια ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά που φαίνεται να έχουν επηρεάσει τη δημογραφική εξέλιξη του πληθυσμού της χώρας. Βασικός στόχος είναι να δημιουργηθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα των υπό μελέτη φαινομένων που θα ακολουθήσει στη συνέχεια.

2.2.1 ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ

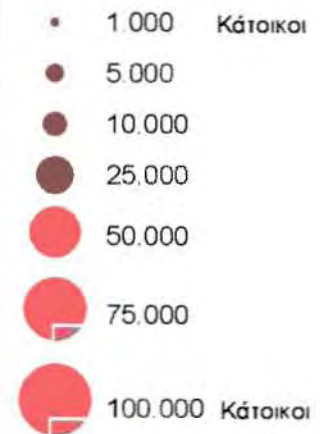
Η συσχέτιση του απόλυτου μεγέθους του πληθυσμού με μια επιφάνεια αναφοράς είτε αυτή είναι τα φυσικά όρια ενός οικισμού- δήμου είτε τα όρια μιας διοικητικής επιφάνειας δεν λαμβάνει υπόψη την πραγματική εσωτερική κατανομή στο χώρο. Προκειμένου όμως να απλοποιηθεί η συνθετότητα της πληθυσμιακής κατανομής και να επιτευχθεί η χαρτογραφική αναπαράστασή της γίνεται η επιλογή ενός κέντρου στην επιφάνεια αναφοράς ως θέση εμφάνισης του φαινομένου. Ο πληθυσμός σε απόλυτο μέγεθος αντιμετωπίζεται ως σημειακό φαινόμενο με συγκεκριμένη τιμή σε ορισμένη θέση. Η χαρτογραφική αναπαράσταση γίνεται με αναλογικά σημεία κύκλους, το μέγεθος των οποίων αντιστοιχεί στην τιμή του απόλυτου μεγέθους του πληθυσμού (Φιλιπακοπούλου κ.α., 2001 :171).

Παρατηρώντας το χάρτη 2.2.1 διαπιστώνουμε σημαντικές χωρικές ανισοκατανομές του πληθυσμού. Τα δημοτικά διαμερίσματα με το μικρότερο πληθυσμό εμφανίζονται στις ορεινές περιοχές του νότου και του βορρά. Μεγάλες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις που οφείλονται όπως θα δούμε και στη συνέχεια σε μεγάλο βαθμό στις εσωτερικές μετακινήσεις του πληθυσμού στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, συναντούμε στο τρίγωνο Tirana- Durres- Elbasan. Η περιοχή αυτή αποτελεί τον κυρίαρχο αλλά όχι μοναδική πόλο έλξης των εσωτερικών μεταναστών.

Διπλωματική Εργασία:
Χωρικές Ανισότητες στην Αλβανία,
μια πρώτη προσέγγιση

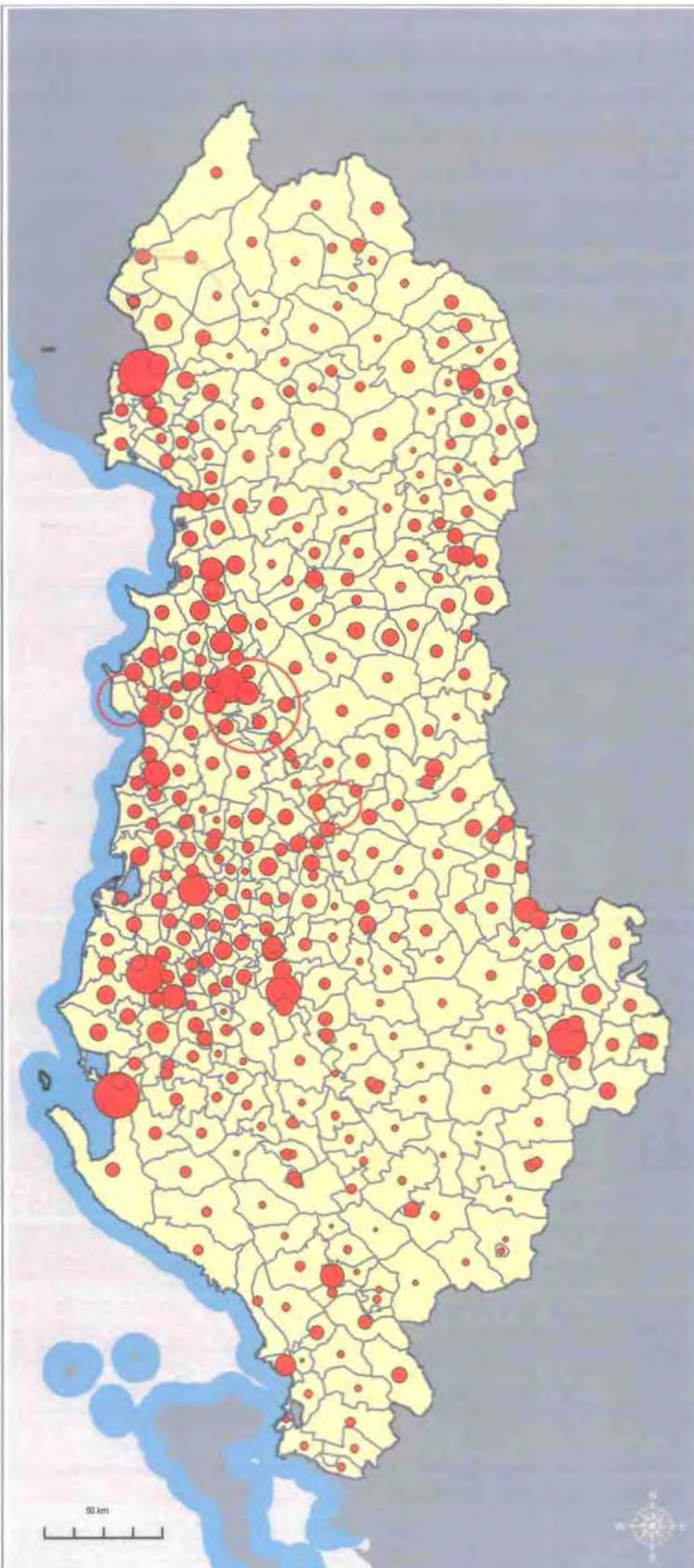
Χάρτης 2.2.1: Συγκέντρωση Πληθυσμού

Υπόμνημα:

Βόλος, Φεβρουάριος 2005

Ψηφιακό υπόβαθρο: Εργαστήριο Δημογραφικών και
Κοινωνικών Αναλύσεων
Πηγή δεδομένων: INSTAT
Σύνθεση χάρτη: Γεωργία Σιαπάτη

2.2.2 ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.

Η πυκνότητα πληθυσμού συνδέει τον αριθμό ατόμων με το χώρο τον οποίο καταλαμβάνουν και εκφράζεται από την αναλογία άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.

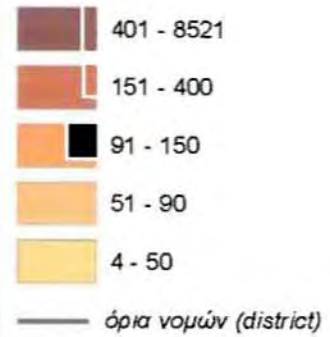
Αν και η Αλβανία θεωρείται ακόμα η πρώτη χώρα στην Ευρώπη με το μεγαλύτερο ποσοστό αγροτικού πληθυσμού, η εσωτερική μετανάστευση φαίνεται να έχει επιδράσει σημαντικά στη διαδικασία της αστικοποίησης. Ο αστικός πληθυσμός από 36% το 1989 ανέρχεται το 2001 σε πάνω από 45% (INSTAT, 2004b). Η κύρια πληθυσμιακή συγκέντρωση παρατηρείται στις δυτικές περιοχές της χώρας και κατά μήκος της παράκτιας ζώνης. Οι δήμοι από την περιοχή του Lezhe στο βόρειο τμήμα μέχρι την περιοχή του Fier στο νότο έχουν πληθυσμιακή πυκνότητα πάνω από 140 άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο (χάρτης 2.2.2). Η ευρύτερη αυτή περιοχή περιλαμβάνει και τις τρεις μεγαλύτερες πόλεις της Αλβανίας Tirana, Durres, Elbasan. Πέρα όμως από αυτόν τον πόλο υψηλών πυκνοτήτων, υψηλή πληθυσμιακή συγκέντρωση χαρακτηρίζει και δήμους- έδρα των άλλων αστικών κέντρων του νότου και του βορρά.

Οι ορεινές περιοχές που βρίσκονται βόρεια και βορειοανατολικά της χώρας είναι αγροτικές και αραιοκατοικημένες με πληθυσμιακή πυκνότητα λιγότερο από 70 άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Οι πιο αραιοκατοικημένες περιοχές βρίσκονται αφενός μεν στα βόρεια σύνορα της Αλβανίας (σύνορα με το Μαυροβούνιο) αφετέρου δε στη νότια ζώνη που συνορεύει με την Ελλάδα. Έντονη πληθυσμιακή συγκέντρωση παρατηρείται στις πεδινές περιοχές, γεγονός που αφήνει να διαφανεί και μια μετακίνηση από τα ορεινά προς τα πεδινά.

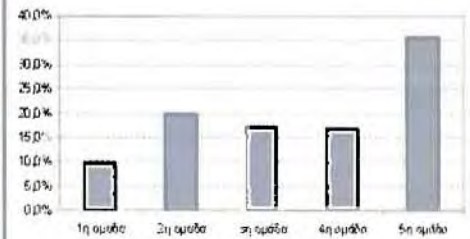
Διπλωματική Εργασία:
 Χωρικές Ανισότητες στην Αλβανία,
 μια πρώτη προσέγγιση

Χάρτης 2.2.2: Πληθυσμιακή Πυκνότητα

Υπόμνημα:

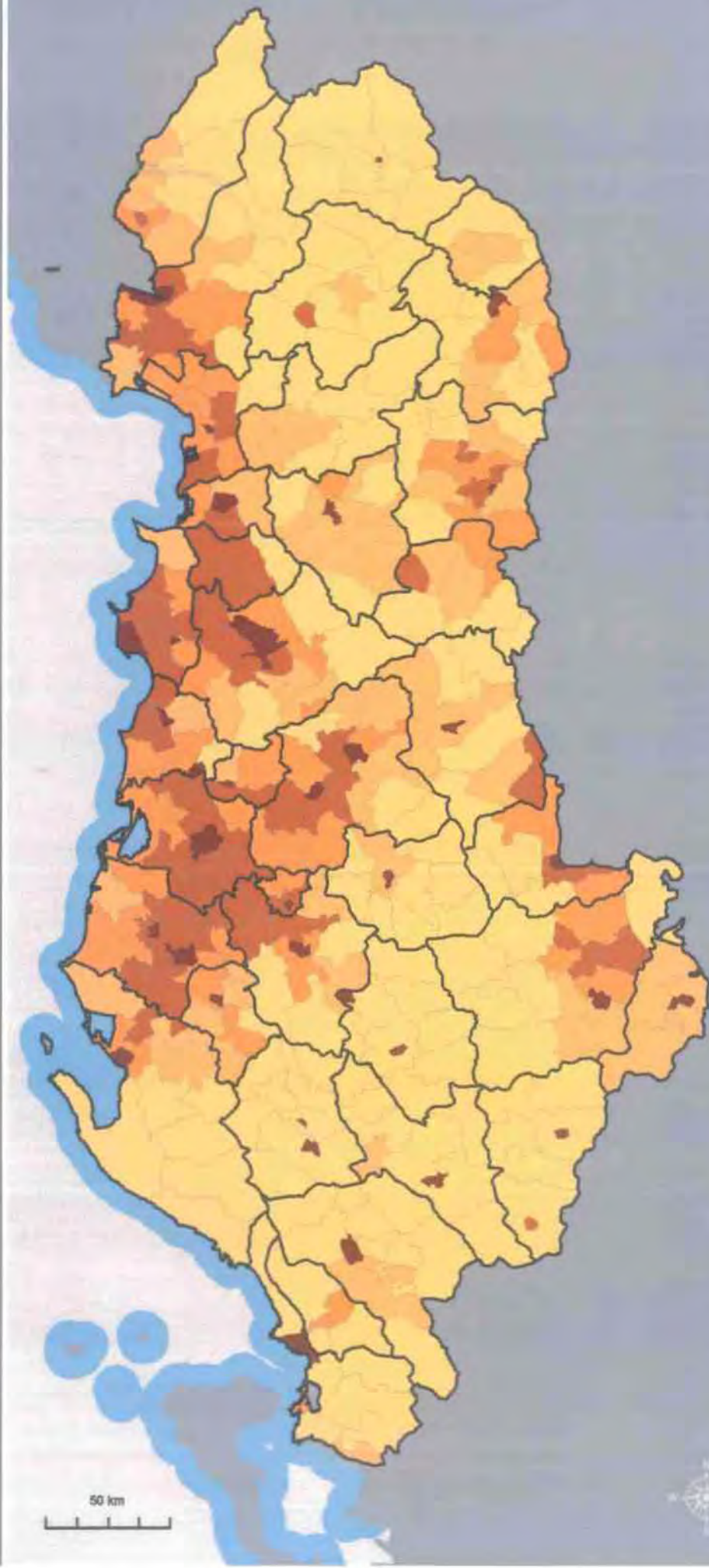
Πληθυσμιακή Πυκνότητα:
 Άτομα ανά τετραγωνικό
 χιλιόμετρο

	#	%
1η ομάδα	37	9.9%
2η ομάδα	74	19.8%
3η ομάδα	65	17.4%
4η ομάδα	64	17.1%
5η ομάδα	134	35.8%
Σύνολο	374	100.0%
Ελάχιστο	3.9	
Μέγιστο	8521.2	
Μέσος Όρος	301.9	
Τυπική Αποκλίση	835.1	

Βόλος, Φεβρουάριος 2005

Ψηφιακό υπόβαθρο: Εργαστήριο Δημογραφικών και
 Κοινωνικών Αναλύσεων
 Πηγή δεδομένων: INSTAT
 Σύνθεση χάρτη: Γεωργία Σιαπάτη

2.2.3 ΑΣΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ¹

Από τη σύγκριση των στοιχείων των δύο απογραφών 1989 και 2001 παρατηρήθηκε μείωση στο συνολικό πληθυσμό της χώρας από 3.182.417 σε 3.069.275 αντίστοιχα. Η μείωση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μετανάστευση αλλά και στην μείωση των γεννήσεων που σημειώθηκε κατά την ίδια περίοδο (1989- 2001). Η μείωση του πληθυσμού έχει επιδράσει τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές. Παρόλα αυτά υπάρχουν δύο κύριες διαφορές στη δομή του αγροτικού και αστικού πληθυσμού. Το 2001 η αναλογία πληθυσμού 0- 14 ετών είναι 31,4% για τις αγροτικές περιοχές και 26,4% για τις αστικές. Η αναλογία ατόμων 65 ετών και άνω είναι 7,1% στις αγροτικές και 8,1% στις αστικές αντίστοιχα, μικρά ποσοστά σε σχέση με άλλες χώρες που δειχθούν ότι η Αλβανία ακόμη και σήμερα παρουσιάζει ένα διαφορετικό δημογραφικό προφίλ σε σχέση με τις ανεπτυγμένες χώρες (INSTAT, 2002).

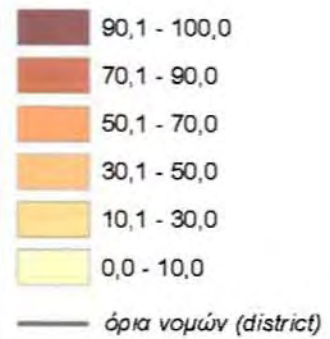
Τον υψηλότερο βαθμό αστικότητας έχουν οι περιοχές που εμπερικλείουν τα κυριότερα αστικά κέντρα των νομών (district). Ο αμέσως επόμενος, υψηλός βαθμός εντοπίζεται σε περιοχές που γειτνιάζουν με τα μεγάλα αστικά κέντρα, γεγονός που οδηγεί στη διαπίστωση ότι παρουσιάζεται μια τάση για δημιουργία περιαστικών περιοχών, καθώς και σε περιοχές κοντά στην παράκτια ζώνη. Από το χάρτη 2.2.3 διαπιστώνουμε ότι παρόλο που η μετανάστευση έχει επιφέρει σημαντικά αποτελέσματα στην κατανομή του πληθυσμού στη χώρα το μεγαλύτερο μέρος του εξακολουθεί να διαμένει σε μη αστικές περιοχές.

¹ Σύμφωνα με την στατιστική υπηρεσία της Αλβανίας (INSTAT) αστικές περιοχές θεωρούνται εκείνες που έχουν πληθυσμό πάνω από 15.000 κατοίκους

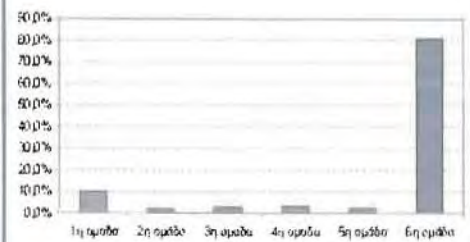
Διπλωματική Εργασία:
 Χωρικές Ανισότητες στην Αλβανία,
 μια πρώτη προσέγγιση

Χάρτης 2.2.3: Βαθμός Αστικότητας

Υπόμνημα:

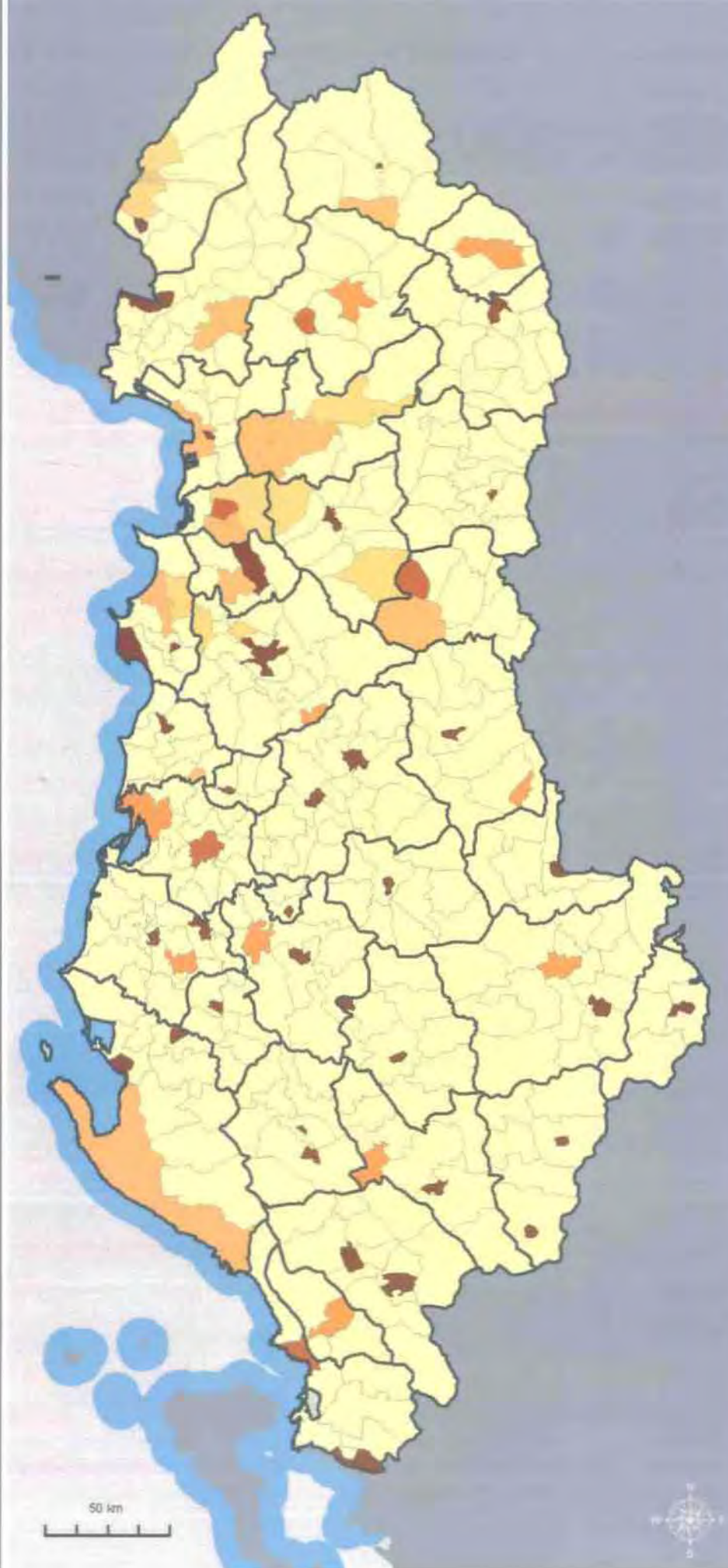

Ποσοστό αστικού πληθυσμού
 στο συνολικό πληθυσμό

	#	%
1η ομάδα	37	9,9%
2η ομάδα	5	1,3%
3η ομάδα	10	2,7%
4η ομάδα	12	3,2%
5η ομάδα	8	2,1%
6η ομάδα	302	80,7%
Σύνολο	374	100,0%
Ελάχιστο	0,0	
Μέγιστο	100,0	
Μέσος Όρος	14,2	
Τυπική Απόκλιση	31,9	

Βόλος, Φεβρουάριος 2005

2.2.4 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ (ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ²)

Οι οικονομικές κρίσεις και πολιτικές αλλαγές που σημειώθηκαν στην Αλβανία την τελευταία δεκαετία είχαν αποτέλεσμα τη δημιουργία μεγάλης κλίμακας μετακινήσεων του πληθυσμού τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και προς το εξωτερικό. Όσον αφορά την κατεύθυνση των μετακινήσεων, οι σημαντικότερες ροές πληθυσμού φαίνεται να είναι από τις ορεινές περιοχές του βορρά και νότου προς τα πεδινά (χάρτης 2.2.4). Αυτό επιβεβαιώνει ακόμη μια φορά ότι οι περιοχές που παρουσιάζουν τις δυσκολότερες συνθήκες διαβίωσης είναι εκείνες που έχουν εγκατάλειψη πληθυσμού.

Ο κύριος τύπος εσωτερικής μετανάστευσης που έχει πραγματοποιηθεί στην Αλβανία είναι από αγροτικές προς αστικές περιοχές (βλέπε χάρτη, 2.2.4). Η σοβαρότερη απώλεια πληθυσμού εντοπίζεται στο βορρά και νότο και ιδιαίτερα σε περιοχές που βρίσκονται πάνω σε υψηλές ορεινές ζώνες. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι οι εσωτερικές μετακινήσεις οδηγούν στην αστικοποίηση και κυρίως στην μεγάλη αύξηση του πληθυσμού των μεγάλων αστικών κέντρων.

Ως βασική επιλογή των μεταναστών είναι τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα όπως Tirana και Durres καθώς και περιοχές που γειτνιάζουν με αυτά όπου εμφανίζεται μια μεγάλη πληθυσμιακή αύξηση. Η γειτνίαση με τα μεγάλα αστικά κέντρα όπου προσφέρουν τις απαραίτητες υπηρεσίες και περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης αποτελεί μια βασική αιτία για την σημαντική αύξηση του πληθυσμού των “commune” γύρω από Tirana, Durres με αποτέλεσμα να εμφανίζονται σταδιακά περιαστικές ζώνες.

² Ο καθορισμός του ισοζυγίου πραγματοποιήθηκε υπολογίζοντας την είσοδο (αριθμός ατόμων που μετακινήθηκαν προς κάθε περιοχή), μείον την έξοδο (αριθμός ατόμων που μετακινήθηκαν από κάθε περιοχή). Το θετικό πρόσημο μας φανερώνει τους χώρους υποδοχής και το αρνητικό χωρικές ενότητες τροφοδότες. Για τον υπολογισμό του μεταναστευτικού ισοζυγίου βλ. αναλυτικά κεφάλαιο 3.2.

Διπλωματική Εργασία:
Χωρικές Ανισότητες στην Αλβανία,
μια πρώτη προσέγγιση

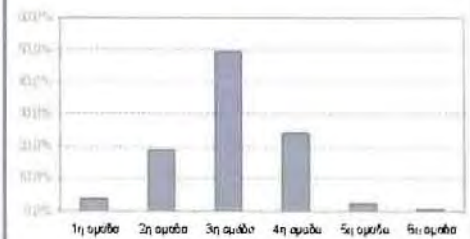
Χάρτης 2.2.4: Ισοζύγιο Εσωτερικής Μετανάστευσης

Υπόμνημα:

— όρια νομών (district)

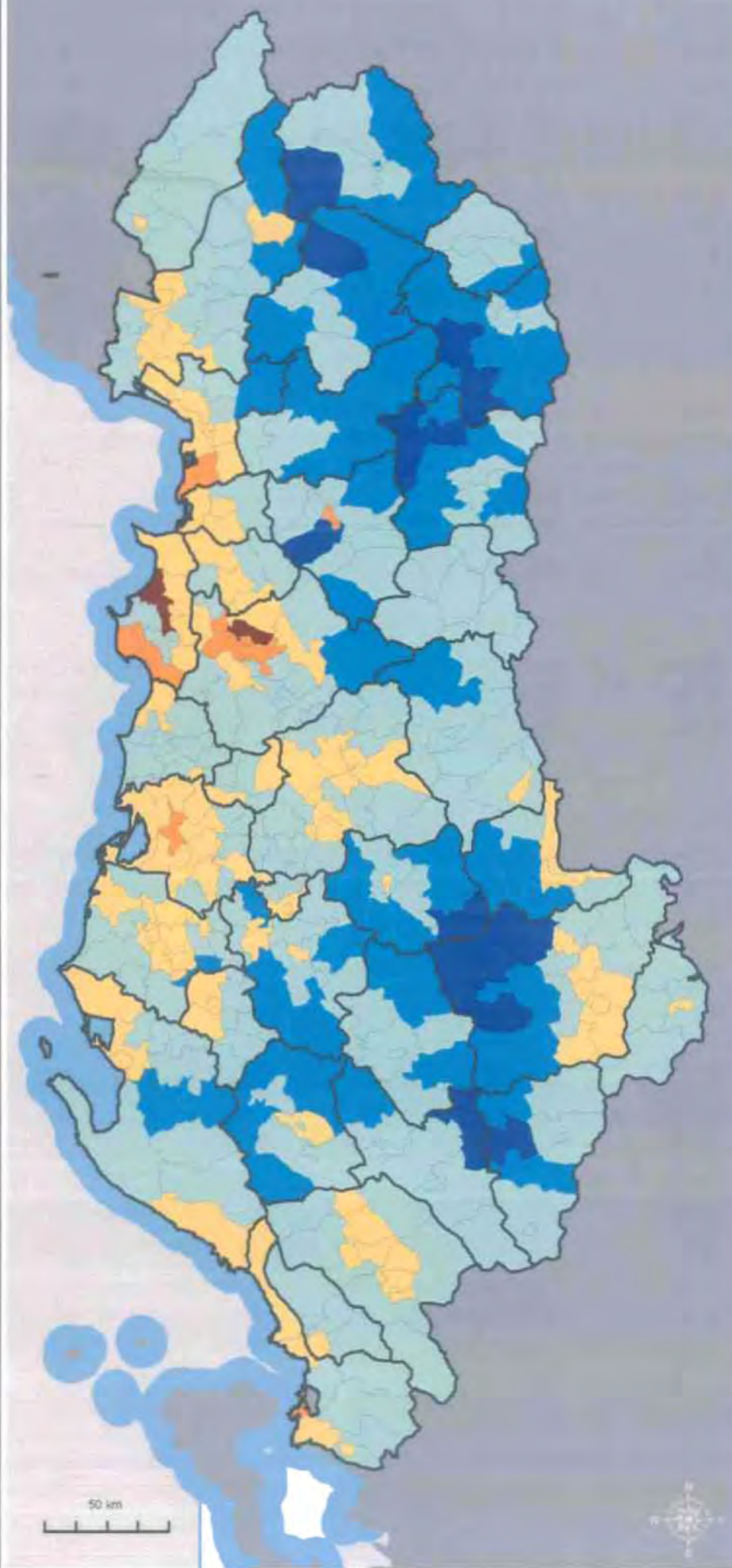
Ισοζύγιο Εσωτερικής
Μετανάστευσης:
Είσοδος- Έξοδος

	#	%
1η ομάδα	15	4,0%
2η ομάδα	71	19,0%
3η ομάδα	185	49,5%
4η ομάδα	91	24,3%
5η ομάδα	9	2,4%
6η ομάδα	3	0,8%
Σύνολο	374	100,0%
Ελάχιστο	-47,0	
Μέγιστο	79,6	
Μέσος Όρος	-6,8	
Τυπική Απόκλιση	13,5	

Βόλος, Φεβρουάριος 2005

Ψηφιακό υπόβαθρο: Εργαστήριο Δημογραφικών και
Κοινωνικών Αναλύσεων
Πηγή δεδομένων: INSTAT
Σύνθεση χάρτη: Γεωργία Σιαπάτη

2.2.5 ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Το φαινόμενο της εξωτερικής μετανάστευσης παρουσιάζει πολλές δυσκολίες στην περιγραφή του, λόγω της έλλειψης επαρκών στοιχείων. Η συλλογή των στοιχείων για την περιγραφή του μεγέθους της εξωτερικής μετανάστευσης είναι πολύ δύσκολη διότι το μεγαλύτερο μέρος των οικογενειών των μεταναστών δεν δήλωσε την απουσία του στην τελευταία απογραφή. Έτσι με βάση τα στοιχεία του 2001 ο δηλωθείς αριθμός των Αλβανών που διαμένουν στο εξωτερικό για περισσότερο από ένα έτος αγγίζει μόλις τα 50.000. Στη πραγματικότητα όμως η εξωτερική μετανάστευση θα πρέπει να κυμαίνεται γύρω στα 800.000 άτομα στο διάστημα της τελευταίας δεκαετίας (Carletto et all, 2004).

Το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών κατευθύνονται προς Ελλάδα και Ιταλία. Εκτιμάται ότι μέχρι το 1999 υπήρχαν 500.000 μετανάστες στην Ελλάδα και 200.000 στην Ιταλία. Οι μετανάστες που κατευθύνθηκαν προς Ιταλία προέρχονται στην πλειοψηφία τους από περιοχές που βρίσκονται στο παραλιακό τμήμα της χώρας (βορειοδυτικά αυτής), ενώ το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών που κατευθύνθηκε προς Ελλάδα προέρχονται από το κεντρικό και νότιο τμήμα της χώρας (Carletto et all, 2004).

Λόγω των περιορισμένων στοιχείων που αφορούν το μέγεθος της εξωτερικής μετανάστευσης κρίθηκε σκόπιμο να εκφραστεί από το δείκτη χωροθέτησης-εξειδίκευσης³ ώστε να αναδειχθούν οι χωρικές ενότητες (commune) που επηρεάστηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό.

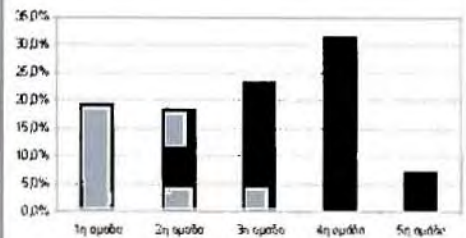
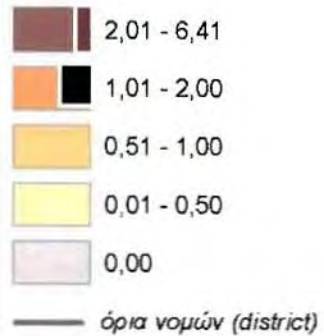
Από το χάρτη 2.2.5 παρατηρούμε ότι οι περιοχές που βίωσαν περισσότερο έντονα το φαινόμενο της εξωτερικής μετανάστευσης είναι περιοχές στο κεντρικό και νότιο τμήμα της χώρας. Συγκεκριμένα, οι εξωτερικοί μετανάστες προέρχονται από αγροτικές και αστικές περιοχές που βρίσκονται στο ορεινό αλλά και στο πεδινό τμήμα της χώρας. Λιγότερο έντονες παρουσιάζονται οι μετακινήσεις πληθυσμού προς το εξωτερικό από το βόρειο τμήμα της Αλβανίας.

³ Είναι ένας χωρικός δείκτης ο οποίος δίνει τη δυνατότητα σύγκρισης της συγκέντρωσης μιας μεταβλητής σε μια δεδομένη περιοχή, με αυτήν της ευρύτερης περιοχής μελέτης και επιτρέπει με τον τρόπο αυτό τον εντοπισμό της σχετικής θέσης τους. Όταν οι τιμές του δείκτη κυμαίνονται πάνω από την μονάδα αντιπροσωπεύουν υψηλές συγκεντρώσεις, ενώ όταν είναι μικρότερες εκφράζουν χαμηλές συγκεντρώσεις (αναλυτικά βλ. Φώτης Γ., 2001, :325).

Διπλωματική Εργασία:
 Χωρικές Ανισότητες στην Αλβανία,
 μια πρώτη προσέγγιση

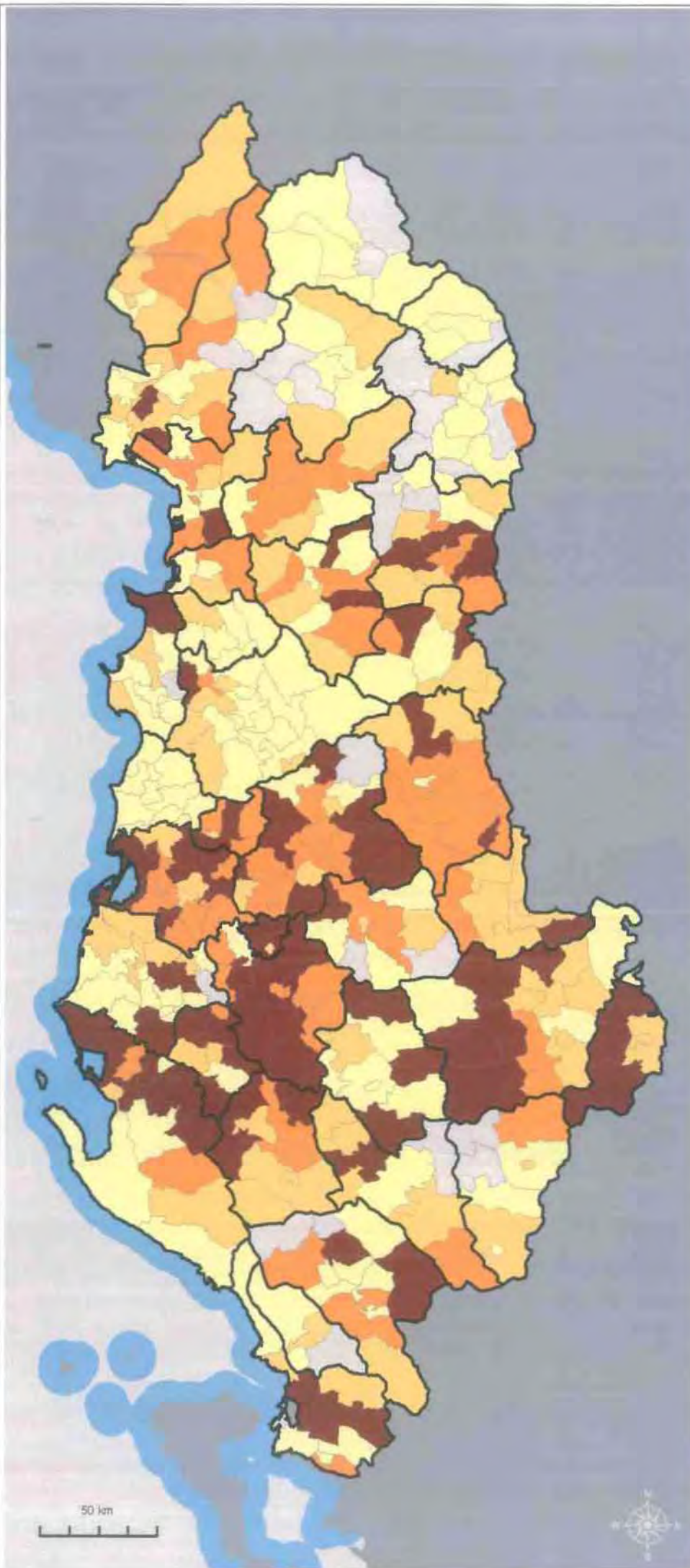
Χάρτης 2.2.5:
Δείκτης Χωροθέτησης για
την εξωτερική μετανάστευση

Υπόμνημα:

	#	%
1η ομάδα	73	19.5%
2η ομάδα	69	18.4%
3η ομάδα	87	23.3%
4η ομάδα	118	31.6%
5η ομάδα	27	7.2%
Σύνολο	374	100.0%
Ελάχιστο	0.0	
Μέγιστο	6.4	
Μέσος Ορος	1.1	
Τυπική Αποκλιση	1.2	

Βόλος, Φεβρουάριος 2005

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

3.1 ΠΗΓΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ένα πρώτο και βασικό βήμα της εργασίας αυτής είναι η συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων, προκειμένου να αναδειχθούν οι χωρικές ανισότητες. Τα στοιχεία που δύναται να αξιοποιηθούν για την επίτευξη των στόχων που έχει θέσει η παρούσα εργασία, είναι στοιχεία της τελευταίας απογραφής της Αλβανίας και αφορούν τα κτήρια, τις κατοικίες, τα νοικοκυριά, την απασχόληση, το επίπεδο εκπαίδευσης και τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά. Τα δεδομένα της απογραφής είναι οργανωμένα σε βάσεις του υπολογιστικού πακέτου SPSS και διατέθηκαν από την Στατιστική Υπηρεσία (INSTAT) της Αλβανίας στο Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στα πλαίσια της ολοκλήρωσης του προγράμματος Non-income Dimensions of Poverty in Albania που διατέθηκαν από την παγκόσμια τράπεζα (World Bank) καθώς και το ψηφιακό υπόβαθρο της χώρας το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή χαρτών⁴.

Η απογραφή του 2001 στην Αλβανία αποτελείται από τέσσερα ερωτηματολόγια που περιλαμβάνουν αντίστοιχα την απογραφή κτηρίων, κατοικιών, νοικοκυριών και ατόμων⁵ και τα στοιχεία είναι διαθέσιμα σε όλα τα χωρικά επίπεδα (Prefectures, District, Communes- Municipalities, Villages).

Οι πληροφορίες που μπορούν να αξιοποιηθούν για τα κτήρια σχετίζονται με τον αριθμό των ορόφων, το χρόνο κατασκευής, το καθεστώς ιδιοκτησίας, το υλικό κατασκευής και τον τρόπο στέγασης. Όλα τα παραπάνω μπορούν να δώσουν μια αρκετά αναλυτική περιγραφή σχετικά με την κτιριακή υποδομή σε κάθε χωρικό επίπεδο (commune).

Τα στοιχεία που αφορούν τις κατοικίες προσφέρουν πληροφορίες για τη μορφή και είδος τους και συγκεκριμένα: τον αριθμό των δωματίων που διαθέτουν, τον αριθμό των νοικοκυριών που διαμένουν στην κατοικία, την κατοικήσιμη επιφάνεια και τις ανέσεις που πληρούν όπως λουτρό, κουζίνα, σύστημα ύδρευσης και αποχέτευσης και τύπο θέρμανσης. Οι παραπάνω πληροφορίες συλλέγονται για τις κενές και μη κατοικίες (INSTAT, 2001)².

Πέρα από τα στοιχεία εκείνα που αφορούν την περιγραφή των δομικών χαρακτηριστικών των κτηρίων και των κατοικιών, σημαντικά είναι και τα στοιχεία που αφορούν τα νοικοκυριά. Από αυτά μπορούν να αντληθούν πληροφορίες για τις ανέσεις

⁴ Non- income poverty in Albania, Kotzamanis et all (2003)

⁵ βλ. παράρτημα III ερωτηματολόγια απογραφής

που διαθέτει κάθε νοικοκυριό (τηλεόραση, κουζίνα, ψυγείο, υπολογιστή, αυτοκίνητο), το υλικό που χρησιμοποιείται για θέρμανση, το καθεστώς ιδιοκτησίας και την κατοχή αγροτικής γης. Με την ανάλυση των προαναφερθέντων στοιχείων είναι δυνατό να δοθεί μια πρώτη προσέγγιση του επιπέδου ευημερίας των νοικοκυριών στην κάθε χωρική ενότητα (commune) που εξετάζεται.

Από τα στοιχεία που περιγράφουν τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά μπορούν να αντληθούν πληροφορίες που περιγράφουν το πλήθος και το φύλο των ατόμων σε κάθε ηλικιακή ομάδα, την οικογενειακή τους κατάσταση, την απασχόληση, τη θέση στο επάγγελμα και το επίπεδο εκπαίδευσης. Απαραίτητη προϋπόθεση για την περιγραφή των παραπάνω χαρακτηριστικών είναι η επιλογή κατάλληλων ηλικιακών ομάδων του πληθυσμού που θα είναι συμβατές με τα στοιχεία της απασχόλησης, οικογενειακής κατάστασης ούτως ώστε, να μπορούν να υπολογιστούν οι αντίστοιχες μεταβλητές που θα λάβουν μέρος στην ανάλυση για την περιγραφή και ερμηνεία των φαινομένων.

Ένα δεύτερο και βασικό βήμα είναι η επιλογή των κατάλληλων μεταβλητών που για την ανάδειξη χωρικών ανισοτήτων. Για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας έχουν χρησιμοποιηθεί δεδομένα από όλη την απογραφή πληθυσμού, κτηρίων, νοικοκυριών και κατοικιών του 2001. Η επιλογή των απαραίτητων μεταβλητών προς ανάλυση πραγματοποιήθηκε μέσα από την περιγραφική στατιστική, βάσει της οποίας υπολογίστηκαν τα στατιστικά μεγέθη των μεταβλητών όπως: μέγιστη και ελάχιστη τιμή, μέση τιμή, διακύμανση, τυπική απόκλιση και κύρτωση. Η διαδικασία της περιγραφικής στατιστικής είναι ένα από τα σημαντικά σημεία της ανάλυσης, δεδομένου ότι μας βοηθάει να αναγνωρίσουμε τη συμπεριφορά και τη διασπορά της μεταβλητής. Παράλληλα μας επιτρέπει να αποφύγουμε μεταβλητές με ακραίες συμπεριφορές που τυχόν να συμπαρασύρουν την ανάλυσή μας.

Αμέσως μετά την επιλογή των κατάλληλων μεταβλητών, δημιουργείται μια βάση δεδομένων που αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για την ανάλυση, διερεύνηση και διεξαγωγή συμπερασμάτων.

Οι δείκτες που χρησιμοποιούμε συνήθως είναι ποσοστιαίες αναλογίες, σε πολλές δε περιπτώσεις κρίθηκε αναγκαίο οι δείκτες αυτοί να δημιουργηθούν με πληθυσμό αναφοράς τον πληθυσμό συγκεκριμένων ηλικιακών ομάδων. Οι δείκτες αυτοί δίνουν και την ένταση των μελετώμενων φαινομένων. Για παράδειγμα έστω ότι σε δυο χωρικές ενότητες θέλουμε να μελετήσουμε το φαινόμενο της ανεργίας. Αν θεωρήσουμε ότι και στις δυο περιπτώσεις έχουμε τον ίδιο πληθυσμό και τον ίδιο αριθμό ανέργων, αλλά διαφέρουν στην πληθυσμιακή δομή τους, δηλαδή στην πρώτη περίπτωση ο

πληθυσμός είναι νεανικός και στη δεύτερη γηρασμένος. Ακόμη και αν τα ποσοστά ανεργίας ανά ηλικιακή ομάδα στις δυο αυτές χωρικές ενότητες είναι ταυτόσημα στην πλέον γηρασμένη περιοχή ο δείκτης ανεργίας που θα υπολογιστεί με αναφορά το συνολικό πληθυσμό θα είναι σημαντικά χαμηλότερος από τον υπολογιζόμενο στην πλέον νεανική περιοχή. Κατ' επέκταση αν υπολογίσουμε με τον τρόπο αυτόν τον δείκτη ανεργίας (και δεν επιλέξουμε ως πληθυσμό αναφοράς τον πληθυσμό ηλικίας 15- 65 ετών) θα έχουμε μια παραπλανητική εικόνα της πραγματικότητας.

Έχοντας ως βασικό στόχο τον εντοπισμό των χωρικών ανισοτήτων, την ένταση και τη φύση του φαινομένου οι μεταβλητές⁶ που δημιουργήθηκαν από την αρχική βάση δεδομένων οργανώθηκαν στις παρακάτω θεματικές ενότητες:

α) Δημογραφία. Στην ενότητα αυτή εντάσσονται οι μεταβλητές (όπως ποσοστά, αναλογίες, δείκτες) που χαρακτηρίζουν το πληθυσμιακό προφίλ των περιοχών μελέτης

β) Απασχόληση- Εκπαίδευση. Η δεύτερη θεματική ενότητα περιέχει μεταβλητές που αναδεικνύουν τα χαρακτηριστικά απασχόλησης και εκπαίδευσης,

γ) Κατοικίες- Ανέσεις

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε και τρεις ακόμα μεταβλητές που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο σε όλες τις διαδικασίες και αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν:

α) η αστικότητα. Η μεταβλητή αυτή περιγράφει το ποσοστό του αστικού πληθυσμού στο σύνολο του πληθυσμού κάθε χωρικής ενότητας⁷.

β) το ισοζύγιο της εσωτερικής μετανάστευσης.

γ) ο δείκτης εξειδίκευσης ή χωροθέτησης.

Δεδομένου ότι το φαινόμενο της εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης παρατηρήθηκε ιδιαίτερα έντονο την τελευταία δεκαετία στην Αλβανία, λόγω των πολιτικών και οικονομικών αναταραχών, επηρέασε σημαντικά στη διαμόρφωση της δομής της χώρας σε όλα τα επίπεδα καθώς και στη δημιουργία ανισοτήτων, κρίθηκε σκόπιμο η αστικότητα και η μετανάστευση (εσωτερική και εξωτερική) να χρησιμοποιηθούν τόσο στις επιμέρους αναλύσεις ανά θεματική ενότητα όσο και στη συνολική. Παράλληλα κατά την ταξινόμηση των περιοχών βάση των χαρακτηριστικών λάβαμε υπόψη το διαχωρισμό με βάση το ανάγλυφο (περιοχές ορεινές, ημιορεινές και πεδινές). Δεν ενσωματώσαμε όμως τη μεταβλητή αυτή (ανάγλυφο) στις αναλύσεις στο

⁶ αναλυτικότερα βλ. παράρτημα Ι πίνακας 2: βασικά στοιχεία της ανάλυσης

⁷ βλέπε www.demography-lab.org

βαθμό που υπήρχαν σημαντικά προβλήματα στον χαρακτηρισμό των χωρικών ενότητων μας αναλόγως του αναγλύφου.

3.2 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα το οποίο είναι σύνηθες κατά την συλλογή των στοιχείων είναι οι λανθασμένες καταγραφές που εμφανίζονται σχεδόν σε όλες τις απογραφές. Το πρόβλημα αυτό εντοπίζεται κυρίως κατά την επεξεργασία των πρωτογενών δεδομένων, όπου αυξάνονται οι πιθανότητες εντοπισμού των λαθών. Κατά τη επεξεργασία των δεδομένων από τη βάση της απογραφής παρουσιάστηκαν προβλήματα όπως διπλές εγγραφές και διπλοί κωδικοί.

Πρώτο και σημαντικό πρόβλημα που παρουσιάστηκε ήταν ο εντοπισμός του ακριβή αριθμού εξωτερικών μεταναστών. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 θεωρείται ότι υπήρξαν 800.000 Αλβανοί που ζούσαν στο εξωτερικό, μια εκτίμηση που στη συνέχεια αναθεωρήθηκε σε 600.000 όταν έγιναν γνωστά τα στοιχεία της απογραφής του 2001 (King et all, 2003). Προσπαθώντας να προσδιορίσουμε το μέγεθος της εξωτερικής μετανάστευσης παρατηρήθηκε από τα στοιχεία της απογραφής ότι ο ακριβής αριθμός των εξωτερικών μεταναστών είναι κατά πολύ μειωμένος από την πραγματικότητα. Συγκεκριμένα ο αριθμός των ατόμων που δήλωσαν κατά την περίοδο της απογραφής ότι διαμένουν σε άλλη χώρα είναι 50.000. Οι διαφορετικές εκτιμήσεις οφείλονται στη παράνομη μετανάστευση και συνεπώς ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού που μετακινήθηκε δεν είναι καταγεγραμμένο (King et all, 2003).

Για το λόγο αυτό κρίθηκε σκόπιμο να εκφραστεί η εξωτερική μετανάστευση μέσα από το δείκτη εξειδίκευσης- χωροθέτησης, ώστε να αναδειχθούν οι χωρικές ενότητες που πιθανόν να επηρεάστηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τη μετανάστευση.

Ένα δεύτερο πρόβλημα που παρατηρήθηκε κατά τη διαδικασία επεξεργασίας των δεδομένων ήταν στον υπολογισμό του ισοζυγίου της εσωτερικής μετανάστευσης. Με την απογραφή του 2001 υπήρχε δυνατότητα να δημιουργηθεί μια μήτρα εσωτερικής μετανάστευσης (είσοδοι- έξοδοι) βάσει της οποίας θα υπολογιστεί η έντασή της. Τα πρόβλημα ενέκυψαν από τις διοικητικές αλλαγές που έγιναν προ του 2001 με τη συνένωση πολλών περιοχών. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού ζητήθηκε από τη στατιστική υπηρεσία της Αλβανίας η διοικητική διαίρεση του 1989 (έτος προηγούμενης απογραφής) και δημιουργήθηκε μια γέφυρα μεταξύ του 1989 και 2001 ώστε να εντοπιστούν οι περιοχές που συνενώθηκαν (INSTAT, 2002).

Απαραίτητη προϋπόθεση για τον υπολογισμό των δεικτών που δημιουργήσαμε για να περιγράψουμε τα βασικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού μας (εκπαίδευση, ανεργία,

δημογραφικά, όπως ο μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα), ήταν και η επιλογή των κατάλληλων ηλικιακών ομάδων αναφοράς. Είναι προφανές ότι για τον υπολογισμό των δεικτών μας χρησιμοποιήσαμε ανάλογα της εξεταζόμενης περίπτωσης της προσηκουσές ηλικιακές ομάδες. Παραδείγματος χάρη για τον υπολογισμό της μέσης και διάμεσης ηλικίας συνενώσαμε σε μια ομάδα (85 έως 100 ετών) όλα τα άτομα τα οποία την ημέρα της απογραφής είχαν ηλικία μεγαλύτερη των 85 ετών.

Η παρούσα εργασία στηρίζεται εξ ολοκλήρου όπως προαναφέραμε στην επεξεργασία της απογραφής του πληθυσμού 2001. Το χωρικό επίπεδο αναφοράς που έχει επιλεγεί είναι commune- municipalities ενώ δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για αυτές τις διοικητικές ενότητες από την προηγούμενη απογραφή του 1989. Το γεγονός αυτό δεν μας επιτρέπει να επιχειρήσουμε διαχρονικές συγκρίσεις και αναλύσεις.

3.3 ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ

Στα αρχικά στάδια της εργασίας αυτής υπήρξε προβληματισμός σχετικά με την επιλογή του χωρικού επιπέδου πάνω στο οποίο θα γινόταν η επεξεργασία των δεδομένων και στη συνέχεια η ανάλυση και η χαρτογράφηση των αποτελεσμάτων. Τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού, κτηρίων, κατοικιών και νοικοκυριών είναι διαθέσιμα σε όλα τα χωρικά επίπεδα τα οποία υποδιαιρείται η χώρα. Η τελική επιλογή ήταν να ασχοληθούμε πάνω στο χωρικό επίπεδο communes- municipalities⁸ ώστε να έχουμε περισσότερο ευκρινείς κοινωνικό- οικονομικές διαφοροποιήσεις.

Επιπλέον, μέχρι σήμερα, βάσει των στοιχείων της απογραφής του 2001 δεν έχει πραγματοποιηθεί κάποια αντίστοιχη ενδιαφέρουσα ανάλυση σε αυτό το χωρικό επίπεδο. Η χρήση ενός «υψηλότερου» χωρικού επιπέδου ανάλυσης θα είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια της αναλυτικής πληροφορίας που είναι διαθέσιμη, σε αντίθεση με την αξιοποίηση των δεδομένων σε μικρότερη χωρική μονάδα που σημαίνει ότι χρησιμοποιείται το μέγιστο δυνατό της πληροφορίας λαμβάνοντας σαφέστερα και αξιόπιστα αποτελέσματα.

Η χαρτογράφηση των δεικτών είναι μια διαδικασία απαραίτητη πριν το ξεκίνημα της ανάλυσης, προκειμένου να έχουμε μια πρώτη εικόνα για την κατανομή της κάθε μεταβλητής. Κατά το ξεκίνημα της εργασίας αποτυπώθηκαν σε χάρτες ορισμένες από τις βασικές μεταβλητές ώστε να μας δώσουν κάποιες σημαντικές πληροφορίες για τη σύνδεση των στοιχείων με τη διάσταση χώρος που δεν ήταν δυνατό να γίνουν άμεσα

⁸ Για ευκολία της ανάλυσης γίνεται μια προσπάθεια αναγωγής της διοικητικής διαίρεσης της χώρας με το αντίστοιχο ελληνικό σύστημα (βλ. κεφάλαιο 2.1)

αντιληπτές. Μια πρώτη σειρά χαρτών που δημιουργήθηκαν περιλαμβάνουν, τη διοικητική δομή της χώρας, τη συγκέντρωση πληθυσμού στο χώρο, την πληθυσμιακή πυκνότητα, το ανάγλυφο της περιοχής⁹ και τον αστικό πληθυσμό. Επιπλέον έχουν χαρτογραφηθεί το ισοζύγιο της εσωτερικής μετανάστευσης και ο δείκτης εξειδίκευσης-χωροθέτησης της εξωτερικής μετανάστευσης. Η δεύτερη σειρά χαρτών που δημιουργήθηκε είναι οι συνθετικοί και απεικονίζουν τα τελικά αποτελέσματα που προκύπτουν τόσο από τις επιμέρους αναλύσεις ανά θεματική ενότητα όσο και στο σύνολο των μεταβλητών.

Βασικό σημείο στην παραγωγή ενός χάρτη είναι ο αριθμός των κλάσεων που είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με το τι θέλουμε να αναδείξουμε. Αν χρησιμοποιούμε ένα χρώμα τότε ο αριθμός των κλάσεων δεν θα πρέπει να ξεπερνά τις έξι με επτά κλάσεις, όσες και οι αποχρώσεις που μπορεί να διακρίνει με ευκολία το ανθρώπινο μάτι. Το χρώμα εκφράζεται στους ποιοτικούς χάρτες για τη βελτίωση της επικοινωνίας της χαρτογραφημένης πληροφορίας. Σε πολλές περιπτώσεις καλούμαστε να επιλέξουμε μια χρωματική πρόοδο για να αναπαραστήσουμε μια ομάδα ποσοτικών δεδομένων σε επίπεδο κλίμακας τάξης, διαστήματος, αναλογίας. Ανεξαρτήτως αν τα δεδομένα περιγράφουν ομογενείς ή συνεχείς επιφάνειες η πρόοδος του χρώματος πρέπει να σχεδιάζεται ώστε να μεταφέρει μια σωστή εντύπωση του τρόπου με τον οποίο το στοιχείο μεταβάλλεται σ' όλη την έκταση του χάρτη. Επιπλέον πρέπει να επιτρέπει τη σύγκριση των ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων για στοιχεία σε δύο ή περισσότερους χάρτες (Robinson et all, 2002, : 478- 481)

Το χρώμα σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να τονίζει τη διαφορά. Όταν τα μεγέθη που απεικονίζονται διαφοροποιούνται ως προς το πρόσημο, όπως στην περίπτωση μας η χαρτογράφηση του ισοζυγίου της εσωτερικής μετανάστευσης, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν διαφορετικά χρώματα ένα για κάθε πρόσημο. Στην περίπτωση αυτή η αντίθεση μεταξύ των θερμών και ψυχρών χρωμάτων είναι προσανατολισμένη για την οπτική αναπαράσταση ενός φαινομένου που παρουσιάζει θετικές και αρνητικές παραμέτρους (Σιδηρόπουλος, 2003, :28- 30).

Από την μία και την άλλη πλευρά του μηδενός (το οποίο δείχνει σταθερότητα), θα αντιπαρατεθεί ένα θερμό χρώμα που αντιπροσωπεύει θετικές τιμές, ή ψυχρό χρώμα για αρνητικές τιμές. Η αντίθεση θετικό- αρνητικό περιγράφεται από την επιλεκτικότητα

⁹ βλέπε παράρτημα II χάρτης αναγλύφου

του χρώματος. Το πιο έντονο ψυχρό χρώμα εκφράζει μια πτώση, το πιο έντονα θερμό χρώμα πιο έντονη αύξηση (Σιδηρόπουλος, 2003, :28- 30).

Για τη χαρτογραφική αναπαράσταση της συγκέντρωσης του πληθυσμού χρησιμοποιείται ο κλασικός τρόπος με σημεία. Έτσι, ο πληθυσμός σαν απόλυτο μέγεθος, αντιμετωπίζεται ως σημειακό φαινόμενο, με συγκεκριμένη τιμή και θέση, όπου το κάθε σημείο αναπαριστά μια συγκεκριμένη ποσότητα για κάθε χωρική ενότητα στη χαρτογραφούμενη περιοχή. Το μέγεθος των σημείων αντιστοιχεί στην τιμή του απόλυτου μεγέθους του πληθυσμού (Φιλιπακοπούλου Β., κ.α., 2001 :171).

3.4 ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ (Factor Analysis)

Ανάλογα με την υφή των υπό εξέταση προβλημάτων επιλέγεται το κατάλληλο είδος αναλύσεων που θα χρησιμοποιηθούν. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο τομέας των πολυμεταβλητών αναλύσεων θεωρήθηκε ο καταλληλότερος. Οι παραγοντικές αναλύσεις έχουν ως κύριο στόχο, την ανάδειξη των σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ των αρχικών μεταβλητών που περιγράφουν το εξεταζόμενο φαινόμενο, έτσι ώστε να δώσουν μια περιληπτική εικόνα του φαινομένου. Όσο περισσότερο συσχετισμένες είναι μεταξύ τους οι αρχικές μεταβλητές, που περιγράφουν κάποια φαινόμενα, τόσο η εικόνα που παράγεται κατά την ανάλυση προσομοιάζει την πραγματική εικόνα (Mauromoustakos, 2002).

Το βασικό πλεονέκτημα αυτού του τύπου στατιστικής ανάλυσης συνιστάται στη δυνατότητα επεξεργασίας μεγάλου μεγέθους πινάκων. Η λογική των παραγοντικών αναλύσεων έγκειται στο να ελαττώσουν τον αριθμό των αρχικών μεταβλητών του υπό εξέταση φαινομένου, οι οποίες περιέχουν το 100% της αρχικής πληροφορίας, σε νέες συνθετικές μεταβλητές όπου ο αριθμός τους θα είναι μικρότερος από των αρχικών, ενώ ταυτόχρονα θα περιέχουν το μέγιστο δυνατό ποσοστό της αρχικής πληροφορίας. Για ένα στατιστικό πληθυσμό διαθέτουμε μεγάλο όγκο πληροφορίας που οργανώνονται σε ένα πίνακα (πολλές περιπτώσεις με πολλές μεταβλητές) (Μαυρομάτης, 1999, :169-170).

Οι αρχικές μεταβλητές μας δείχνουν σημαντικές διαστάσεις του προβλήματος που εξετάζεται. Ο τελικός στόχος της παραγοντικής ανάλυσης είναι η σύνθεση των αρχικών μεταβλητών σε περιορισμένο αριθμό νέων μεταβλητών (παραγοντικοί άξονες) που πρέπει να αποδίδουν όσο το δυνατόν καλύτερα τις αρχικές μεταβλητές και τη συνολική πληροφορία, θεωρώντας ότι υπάρχει γραμμική σχέση μεταξύ τους (Μαυρομάτης, 1999, :169- 170).

Οι παραγοντικές αναλύσεις αναφέρονται σε νέφη σημείων για τα οποία αναζητούνται οι διευθύνσεις- ιδιοδιανύσματα καλύτερης προσαρμογής- περιγραφής του νέφους. Οι διευθύνσεις αυτές ονομάζονται παραγοντικοί άξονες (Μαυρομάτης, 1999, :169- 170).

Οι μέθοδοι παραγοντικής ανάλυσης διαφοροποιούνται ανάλογα με τη φύση των στοιχείων που καλούνται να επεξεργαστούν. Μια τέτοια μέθοδος αρκετά διαδεδομένη είναι η Ανάλυση σε Κύριες Συνιστώσες.

3.4.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΥΡΙΩΝ ΣΥΝΙΣΤΩΣΩΝ (ΑΚΣ)

Όπως όλες οι παραγοντικές αναλύσεις δεδομένων έτσι και η ανάλυση κύριων συνιστωσών έχει σκοπό να δείξει τις υπάρχουσες συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών που περιγράφουν ένα φαινόμενο. Το επιτυγχάνει προβάλλοντας σε κατανοητούς χώρους τις συντεταγμένες των μεταβλητών ή και των γραμμών. Το πλεονέκτημα της ΑΚΣ συνίσταται στην επεξεργασία μεγάλου μεγέθους πινάκων. Οι μεταβλητές που πρόκειται να επεξεργαστούν είναι όλες ποσοτικές, χωρίς να έχουν απαραίτητα την ίδια μονάδα μέτρησης, αλλά τότε πρέπει να γίνει προτυποποίηση των δεδομένων (Μαυρομάτης, 1999, :170).

Η Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών μας επιτρέπει να ανακαλύψουμε την πραγματική δομή του νέφους, προβάλλοντας το νέφος των σημείων σε έναν υποχώρο μικρότερων διαστάσεων (παραγοντικοί άξονες) και πρόκειται για νέες σύνθετες μεταβλητές.

Η ΑΚΣ καθορίζει τη διεύθυνση των παραγοντικών αξόνων, καθώς και τις συντεταγμένες των ατόμων και των μεταβλητών πάνω στους άξονες. Η κάθε μεταβλητή συμβάλει στη διαμόρφωση του άξονα με κάποιο ποσοστό. Συνδυάζοντας ανά δύο τους άξονες μπορούμε να απεικονίσουμε τα σημεία στο πλάνο και να παρατηρήσουμε τη μορφή και τη δομή του νέφους. Οι προβολές των σημείων πάνω στους παραγοντικούς άξονες γίνονται με κριτήριο την ελάχιστη δυνατή τροποποίηση των αποστάσεων μεταξύ των σημείων (Μαυρομάτης, 1999, :170). Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα βασικά βήματα της ανάλυσης.

Πρώτο και βασικό βήμα είναι η ανάλυση του νέφους των ενεργών ατόμων. Ενεργά άτομα θεωρούνται οι περιπτώσεις που συμμετέχουν στον καθορισμό των αξόνων. Από τον αρχικό πίνακα δεδομένων υπολογίζουμε τους αριθμητικούς μέσους και τις τυπικές αποκλίσεις των μεταβλητών. Οι μεγάλες διαφορές μεταξύ μέσων τιμών και τυπικών αποκλίσεων των μεταβλητών αποτελούν μειονέκτημα. Στην ΑΚΣ οι αποστάσεις των σημείων υπολογίζονται με τη συνήθη ευκλείδεια μετρική. Για να μην

υπάρχει πρόβλημα με τις μονάδες μέτρησης των μεταβλητών υπολογίζουμε νέες μεταβλητές με βάση τη θεωρία της κανονική κατανομής. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται κανονικοποίηση και κεντροποίηση των δεδομένων. Ο νέος πίνακας που προκύπτει υπολογίζεται ως εξής:

$$\frac{\chi - \chi/\sigma}{\sigma}$$

όπου χ είναι ο μέσος όρος και σ η τυπική απόκλιση (Μαυρομάτης, 1999, :171- 174).

Ο αριθμητής κεντροποιεί τις τιμές δηλαδή τις εκφράζει ως αποκλίσεις γύρω από τον αριθμητικό μέσο ενώ ο παρανομαστής ομογενοποιεί τις τιμές εκφράζοντας τις στην ίδια μονάδα μέτρησης (Μαυρομάτης, 1999, :171- 174).

Η κεντροποίηση και κανονικοποίηση του πίνακα γίνεται για όλες τις μεταβλητές γιατί δεν αλλάζει ούτε η δομή, ούτε η μορφή αλλά ούτε η κατεύθυνση, απλώς βοηθάει να εκφράσουμε τις μεταβλητές στην ίδια κλίμακα (Μαυρομάτης, 1999, :173).

Δεύτερο βήμα της ανάλυσης είναι ο καθορισμός των αξόνων ή καθορισμός των συνθετικών μεταβλητών. Στόχος της διαδικασίας αυτής είναι η λιγότερο δυνατή παραμόρφωση της απόστασης μεταξύ των σημείων. Ο καθορισμός του πρώτου άξονα ορίζεται από ένα διάνυσμα (vector) που είναι το μοναδιαίο διάνυσμα μιας ευθείας της οποίας η διεύθυνση θα πρέπει να περνάει από το κέντρο μάζας του νέφους και στην οποία η διακύμανση ή αδράνεια της προβολής των σημείων του νέφους να είναι μέγιστη (Μαυρομάτης, 1999, :174-176).

Ο πρώτος άξονας που δημιουργείται προσμετρά το μέγιστο ποσοστό της συνολικής διακύμανσης των αρχικών μεταβλητών. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι ο πρώτος παραγοντικός άξονας θα είναι συσχετισμένος με μερικές τουλάχιστον από τις αρχικές μεταβλητές. Ο δεύτερος παραγοντικός άξονας που δημιουργείται ορίζεται από ένα δεύτερο διάνυσμα που είναι ορθογώνιο στο πρώτο και έχει δυο βασικά χαρακτηριστικά:

α) η αδράνεια παίρνει τη δεύτερη μεγαλύτερη τιμή και προσμετρά ποσοστό της πληροφορίας που δεν ερμηνεύεται από τον πρώτο άξονα. Ο άξονας αυτός θα συσχετίζεται με κάποιες από τις αρχικές μεταβλητές που δεν συσχετίζονται ισχυρά με τον πρώτο άξονα. Ο δεύτερος άξονας είναι αυτός που εξηγεί το μεγαλύτερο ποσοστό της υπόλοιπης αδράνειας.

β) το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι ο άξονας αυτός δεν είναι συσχετισμένος με τον πρώτο. Πράγματι αν υπολογίσουμε τη συσχέτιση μεταξύ των δυο αξόνων είναι

ίση με μηδέν. Αντίστοιχα ισχύει και για τους επόμενους άξονες. Πάντα θα είμαστε σε θέση να δημιουργήσουμε ένα μοντέλο που να αντανακλά το 100% της αρχικής πληροφορίας.

Ο κάθε άξονας αποτελεί μια συνθετική μεταβλητή και ερμηνεύει ένα ποσοστό της συνολικής διασποράς. Η προβολή των μεταβλητών πάνω στους άξονες είναι μια διαδικασία που μας επιτρέπει να ανιχνεύσουμε το περιεχόμενο των αξόνων. Τα ιδιοδιανύσματα μας δείχνουν την κατεύθυνση του κάθε άξονα, ενώ οι ιδιοτιμές (eigenvalues) αποτελούν μέτρο της ποσοτικής σημασίας των παραγοντικών αξόνων, δηλαδή μας δείχνουν τη βαρύτητα κάθε άξονα για το σύνολο του νέφους (Μαυρομάτης, 1999, :176). Επομένως εάν έχουμε k αρχικές μεταβλητές, η συνολική αδράνεια ισούται με k και συνολικά διαμορφώνονται k άξονες.

Τρίτο και τελευταίο βήμα της Ανάλυσης Κύριων Συνιστωσών είναι τα ποσοστά αδράνειας. Η συνολική αδράνεια που μετράει την απόκλιση του νέφους από το μεγάλο μέσο ισούται με το άθροισμα της διαγωνίου του πίνακα συσχέτισης. Στην Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών όταν έχουμε τυπικές τιμές το «ίχνος» συμπίπτει με τον αριθμό των μεταβλητών και με βάση αυτό μπορούμε να υπολογίσουμε το ποσοστό της συνολικής αδράνειας που αντιστοιχεί σε κάθε άξονα, δηλαδή ποια η συμβολή κάθε άξονα στην ερμηνεία της συνολικής αδράνειας (Μαυρομάτης, 1999, :177- 188).

Για την επιλογή των αξόνων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον στην ερμηνεία του φαινομένου που εξετάζουμε δεν υπάρχει επιστημονικό κριτήριο. Συνήθως η επιλογή των αξόνων γίνεται με βάση δύο πρακτικούς κανόνες:

α) επιλέγουμε τους άξονες με ιδιοτιμή (eigenvalue) μεγαλύτερη του ένα ή κοντά στο ένα

β) επιλέγουμε τους άξονες που αποδίδουν το 70- 80% της αρχικής πληροφορίας.

3.4.2 ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΑΞΟΝΩΝ (Rotation Analysis of Factor)

Ένα ακόμη σημαντικό εργαλείο στην ερμηνεία των παραγοντικών αξόνων είναι η περιστροφή των αξόνων αυτών. Συγκεκριμένα οι άξονες που δημιουργούνται κατά την ανάλυση περιστρέφονται έως ότου επιτευχθεί κάποια άλλη θέση και είναι μια διαδικασία στην οποία εντοπίζονται καλύτερα τα βασικά χαρακτηριστικά που περιγράφουν τον κάθε άξονα. Συχνά στην ανάλυση κύριων συνιστωσών ο πρώτος άξονας που δημιουργείται προσμετρά μεγάλο ποσοστό της συνολικής διακύμανσης των αρχικών μεταβλητών και σχεδόν κάθε μεταβλητή συμβάλει σημαντικά στη διαμόρφωση του άξονα. Η επίδραση της περιστροφής αποσκοπεί στο να ανακατεμηθεί

το βάρος του πρώτου άξονα στους επόμενους, ώστε να ερμηνευθούν καλύτερα τα φαινόμενα που τους χαρακτηρίζουν (Markakis, 2003).

Η απλούστερη μορφή είναι η ορθογώνια περιστροφή κατά την οποία οι άξονες στρέφονται κατά 90° . Είναι επίσης δυνατό να περιστραφούν οι άξονες χωρίς να διατηρηθεί η ορθή γωνία μεταξύ τους. Όταν η περιστροφή δεν περιορίζεται στην ύπαρξη ορθής γωνίας, η περιστροφική διαδικασία καλείται πλάγια περιστροφή. Η πλάγια μέθοδος περιστροφής είναι εύκαμπτη επειδή οι παραγοντικοί άξονες δεν χρειάζεται να είναι ορθογώνιοι. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ορθογώνια περιστροφή των αξόνων αντιπροσωπεύει τη συγκέντρωση των μεταβλητών ακριβέστερα. Αυτή η ακρίβεια οφείλεται στο ότι ο κάθε άξονας είναι τώρα πιο στενά συνδεδεμένος με την αντίστοιχη ομάδα μεταβλητών και περιέχει μεγαλύτερη ποσότητα της αρχικής πληροφορίας. Επίσης η πλάγια λύση μας παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με το βαθμό στον οποίο οι παράγοντες συσχετίζονται πραγματικά ο ένας με τον άλλο (Markakis, 2003).

Πολλές παραγοντικές αναλύσεις οδηγούν σε μη ικανοποιητικές λύσεις και η περιστροφή χρησιμοποιείται για δύο βασικούς λόγους:

α) βελτιώνει την ερμηνεία των παραγοντικών αξόνων

β) συμβάλλει στη μείωση μερικών ασαφειών που συχνά συνοδεύουν την προκαταρκτική ανάλυση.

Το δίλημμα που καλείται να αντιμετωπίσει ο αναλυτής είναι να επιλέξει μια ορθογώνια ή μια πλάγια μέθοδος.

Οι ορθογώνιες περιστροφικές αναλύσεις χρησιμοποιούνται ευρύτερα επειδή οι αναλυτικές διαδικασίες για τις πλάγιες αλλάζουν τη φυσική μορφή του μοντέλου.

Σε κάθε παραγοντική ανάλυση προκύπτει μια μήτρα (πίνακας) όπου οι στήλες του αντιπροσωπεύουν τους άξονες ενώ οι γραμμές τις μεταβλητές που περιέχονται σε αυτούς. Οι ορθογώνιες μέθοδοι στροφής, όπως και όλες οι μέθοδοι στροφής, έχουν ως βασικό στόχο να απλοποιηθούν οι σειρές (μεταβλητές) και οι στήλες (παραγοντικοί άξονες) του πίνακα γεγονός που θα διευκολύνει την ερμηνεία. Τρεις είναι οι σημαντικές ορθογώνιες μέθοδοι που έχουν αναπτυχθεί η Quartimax, η Varimax και η Equimax (Markakis, 2003).

Ο βασικός στόχος μιας περιστροφής Quartimax είναι να απλοποιηθούν οι σειρές (μεταβλητές) της μήτρας που δημιουργείται από την ανάλυση, έτσι ώστε μια μεταβλητή να συμμετέχει σε σημαντικό βαθμό στην ερμηνεία ενός άξονα και όσο το δυνατό λιγότερο στους επόμενους άξονες. Η δυσκολία στη χρήση της έγκειται στο γεγονός ότι

τείνει να παράγει έναν άξονα ως βασικό στον οποίο, εάν όχι όλες, οι περισσότερες μεταβλητές να συμβάλουν σε μεγάλο βαθμό στην ερμηνεία του (Markakis, 2003).

Η μέθοδος Varimax σε αντίθεση με την Quartimax, έχει ως βασικό κριτήριο την απλούστευση των στηλών (παραγοντικών αξόνων) της μήτρας. Δηλαδή η μέθοδος Varimax επικεντρώνεται στο να μετατοπίσει την πληροφορία από τον πρώτο άξονα στους επόμενους διευκολύνοντας με αυτό τον τρόπο την ερμηνεία τους. Σκοπός είναι να εντοπίσει τις μεταβλητές που συμβάλουν στη διαμόρφωση των αξόνων. Δύο είναι οι βασικές διαφορές μεταξύ μιας ανάλυσης κύριων συνιστωσών και μιας ορθογώνιας περιστροφής Varimax. Η πρώτη διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι κατά τη χρήση της μεθόδου Varimax έχουμε ανακατανομή του ποσοστού της συνολικής διακύμανσης της αρχικής πληροφορίας πάνω στους άξονες και δεύτερον διανέμει ομοιόμορφα τις μεταβλητές πάνω στους άξονες έτσι ώστε να απλοποιήσει την ερμηνεία τους. Στην πράξη έχει αποδειχθεί πολύ επιτυχής ως προσέγγιση στη λήψη μιας ορθογώνιας περιστροφικής ανάλυσης (Markakis, 2003).

Η μέθοδος Equimax είναι ένας συμβιβασμός μεταξύ των δύο προσεγγίσεων Quartimax και Varimax. Δεν είναι αρκετά διαδεδομένη, χρησιμοποιείται από τους αναλυτές σπάνια λόγω της διαστρέβλωσης του φυσικού μοντέλου που σχηματίζουν οι αρχικές μεταβλητές.

Η επιλογή της ορθογώνιας ή πλάγιας στροφής πρέπει να γίνει με βάση τις ιδιαίτερες ανάγκες ενός δεδομένου ερευνητικού προβλήματος. Εάν στόχος της έρευνας είναι να μειωθεί ο αριθμός των αρχικών μεταβλητών, η κατάλληλη μέθοδος είναι η ορθογώνια Varimax.

3.5 ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ (Cluster Analysis)

Αν με την παραπάνω ανάλυση, είχαμε τη δυνατότητα να επιλέξουμε μόνο τους δύο πρώτους άξονες, τότε η προβολή των “ατόμων” στο πλάνο με βάση τις συντεταγμένες τους στους 2 άξονες θα μας οδηγούσε σε μια απλή και πρακτική ταξινόμηση των ατόμων σε υπό ομάδες με διαφορετική συμπεριφορά. Όμως, συνήθως η επιλογή των κυρίων αξόνων ξεπερνά τους δύο και επομένως η γραφική απεικόνιση του νέφους σε 4 ή 5 διαστάσεις δεν είναι πλέον δυνατή. Για το λόγο αυτό, η ομαδοποίηση των ατόμων σε περιορισμένο αριθμό “ομάδων”, με τη χρήση μιας ταξινομικής ανάλυσης ακολουθεί συνήθως την παραγοντική.

Η ταξινόμηση μπορεί να εφαρμοστεί σε ένα στατιστικό πληθυσμό (ατόμων ή αντικειμένων) ο οποίος περιγράφεται είτε από τις αρχικές μεταβλητές είτε από συνθετικές μεταβλητές, που προκύπτουν από μια παραγοντική ανάλυση και σκοπός της

είναι η συγκρότηση ομάδων- ζωνών με κοινή συμπεριφορά ή κοινά χαρακτηριστικά. Στο εσωτερικό των ομάδων ταξινομούνται μονάδες (άτομα- χωρικές ενότητες) με τα ίδια χαρακτηριστικά δηλαδή το νέφος των πληροφοριών να είναι συγκεντρωμένο. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε αντίθεση με την παραγοντική ανάλυση η ταξινομική ανάλυση ομαδοποιεί τις γραμμές ενός πίνακα σε σχέση με τις τιμές που έχουν σε κάθε στήλη (τιμές των μεταβλητών) που περιγράφουν το φαινόμενο (Μαυρομάτης, 1999, :234).

Κατά την εφαρμογή της ανάλυσης θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας, ότι ανάλογα με το τι θέλουμε να πετύχουμε με την ταξινόμηση, χρησιμοποιούμε και την αντίστοιχη μέθοδο. Οι μεθοδολογικές επιλογές θα πρέπει να εξυπηρετούν τον ερευνητικό σκοπό και τα δεδομένα.

Ένα ακόμη μεθοδολογικό πρόβλημα που θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε είναι η επιλογή του αριθμού των κλάσεων καθώς και το κριτήριο με το οποίο θα γίνει αυτή η επιλογή.

Στόχος μιας Ταξινομικής Ανάλυσης είναι οι κλάσεις που θα δημιουργηθούν να χαρακτηρίζονται από μια ενδοομαδική διακύμανση στο εσωτερικό τους και μια διαομαδική διακύμανση μεταξύ τους. Η δημιουργία ομοιογενών ομάδων σημαίνει ότι όσο μικρότερη είναι η διακύμανση στο εσωτερικό κάθε ομάδας, τόσο πλησιέστερα είναι τα χαρακτηριστικά των μονάδων που τις απαρτίζουν, ενώ αντίστοιχα όσο μεγαλύτερη είναι η διακύμανση μεταξύ των κλάσεων τόσο πιο διαφοροποιημένες είναι οι κλάσεις μεταξύ τους (Μαυρομάτης, 1999, :235).

Υπάρχουν δύο ειδών ταξινομικές αναλύσεις, η ιεραρχημένη (hierarhical) και η μη ιεραρχημένη (K- means). Ιεραρχημένη λέμε μια ταξινόμηση, όταν ξεκινώντας από τα ειδικά καταλήγει πάντα σε γενικότερες κλάσεις ή και το αντίστροφο (Μαυρομάτης, 1999, :236- 237). Πλεονέκτημα της ιεραρχημένης ταξινόμησης είναι ότι δεν γνωρίζουμε εκ των προτέρων τον αριθμό των κλάσεων- ομάδων, ενώ βασικό της μειονέκτημα είναι το γεγονός ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί για σχετικά μικρό αριθμό περιπτώσεων.

Η Μη Ιεραρχημένη Ταξινόμηση δεν ακολουθεί την πυραμοειδή διαδικασία αλλά κάνει ομάδες με βάση τα σημεία. Βασικό πλεονέκτημα της ταξινόμηση αυτής είναι ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί για μεγάλο αριθμό περιπτώσεων και είναι ιδανική τόσο για ποιοτικές όσο και για ποσοτικές μεταβλητές. Η μη ιεραρχημένη ταξινόμηση σε αντίθεση με την ιεραρχημένη έχει το μειονέκτημα ότι πρέπει να προσδιορίσουμε εκ των προτέρων τον ακριβή αριθμό των κλάσεων- ομάδων. Στην ανάλυση που ακολουθεί

στην συνέχεια των κεφαλαίων έχει χρησιμοποιηθεί η μη ιεραρχημένη ταξινόμηση λόγω του μεγάλου αριθμού περιπτώσεων (374 χωρικές ενότητες).

3.5.1 ΜΗ ΙΕΡΑΡΧΗΜΕΝΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ (K- means)

Η μέθοδος αυτή συνίσταται στην εκ των πρότερων επιλογή των σημείων που θα αποτελέσουν τα κέντρα για το σχηματισμό των κλάσεων. Κατά τη διαδικασία της ανάλυσης υποδεικνύονται εξ αρχής τόσα σημεία όσα και οι κλάσεις που θέλουμε να δημιουργήσουμε. Εφόσον ολοκληρωθεί η πρώτη επιλογή, υπολογίζονται οι αποστάσεις των υπολοίπων σημείων από τα προκαθορισμένα κέντρα και μετά σχηματίζονται οι κλάσεις από τα κέντρα και τα σημεία που βρίσκονται πλησιέστερά τους (Μαυρομάτης, 1999, :251)

Κατόπιν υπολογίζονται τα κέντρα βάρους των νεοσχηματισθέντων κλάσεων τα οποία αντικαθιστούν τα αρχικά σημεία που έχουν επιλεγεί. Στη συνέχεια υπολογίζονται οι αποστάσεις όλων των σημείων από τα κέντρα βάρους. Μετά από κάποιο αριθμό επαναλήψεων της διαδικασίας παρατηρείται ότι οι κλάσεις παραμένουν σταθερές, οπότε αυτή είναι και η τελική διαμέρισή τους. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται αλλιώς και ταξινόμηση βάσει των δυναμικών πυρήνων (Μαυρομάτης, 1999, :252- 257). Πρακτικά ξεκινούμε την ανάλυση με μεγάλο αριθμό κλάσεων.

Οι στατιστικές αναλύσεις αναδεικνύουν τις σχέσεις μεταξύ των εξεταζόμενων μεταβλητών. Αυτές οι στατιστικές σχέσεις δεν σημαίνει απαραίτητα ότι αποτελούν τα αίτια για την ερμηνεία κάποιου φαινομένου. Ο ερευνητής είναι αυτός που στη συνέχεια θα αναδείξει τις αιτιώδεις σχέσεις καθώς και τον τρόπο που διαπλέκονται αυτές μεταξύ τους.

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ

4.1 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Για να μπορέσει να γίνει η ανάλυση των δημογραφικών χαρακτηριστικών της Αλβανίας δημιουργήθηκαν δείκτες (ποσοστιαίες αναλογίες). Χρησιμοποιήθηκαν επίσης κάποιες ειδικές μεταβλητές βάσει των οποίων μπορούμε να βγάλουμε συμπεράσματα για τη δομή του πληθυσμού και τις διαφοροποιήσεις αυτού μέσα στις χωρικές ενότητες, καθώς θεωρήθηκαν καθοριστικές για τη διαμόρφωση του δημογραφικού προφίλ της χώρας. Συγκεκριμένα οι μεταβλητές αυτές αφορούν το ποσοστό του αστικού πληθυσμού σε κάθε δήμο, το ισοζύγιο εσωτερικής μετανάστευσης και ο δείκτης εξειδίκευσης- χωροθέτησης που υπολογίστηκε για την εξωτερική μετανάστευση. Ο πίνακας που ακολουθεί (πίνακας 4.1) παρουσιάζει αναλυτικά της μεταβλητές που δημιουργήθηκαν για τους σκοπούς της ανάλυσης.

Πίνακας 4.1: Βασικά στοιχεία της ανάλυσης

Θεματική Ενότητα	Μεταβλητές	Περιγραφή
Δημογραφικές Πληροφορίες	a.1	Πληθυσμιακή Πυκνότητα (αριθμός κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο)
	a.2	Ποσοστό ατόμων ηλικίας 0- 14 στο σύνολο του πληθυσμού (αριθμός ατόμων ηλικίας 0- 14/ συνολικό πληθυσμό)
	a.3	Ποσοστό ατόμων ηλικίας 65+ στο σύνολο του πληθυσμού (αριθμός ατόμων ηλικίας 65+/ συνολικό πληθυσμό)
	a.4	Μέση ηλικία
	a.5	Διάμεση ηλικία
	a.6	Μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα (αριθμός παιδιών/ αριθμό γυναικών ηλικίας 45- 49)
	a.7	Άτομα ανά νοικοκυριό (αριθμός ατόμων/ αριθμό νοικοκυριών)
	a.8	Μεγάλα νοικοκυριά (αριθμός νοικοκυριών με έξι ή περισσότερα άτομα/ συνολικό αριθμό νοικοκυριών)
	a.9	Νοικοκυριά με αρχηγούς γυναίκες (αριθμός νοικοκυριών με αρχηγούς γυναίκες/ συνολικό αριθμό νοικοκυριών)
	h.1	Ισοζύγιο εσωτερικής μετανάστευσης
	h.2	Μετανάστευση προς το εξωτερικό
	k.1	Αστικός πληθυσμός

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τους πιο ενδιαφέροντες δείκτες που εκφράζουν την ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού, είναι εκείνοι που μας δείχνουν πληροφορίες ανάλογες με αυτές του δείκτη γήρανσης, όπως το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 και άνω προς το συνολικό πληθυσμό. Από αυτόν φαίνεται το ποσοστό των ηλικιωμένων στο σύνολο του πληθυσμού σε κάθε χωρική ενότητα. Ένας δεύτερος και σημαντικός δείκτης είναι το ποσοστό νέων ηλικίας 0- 14 στο σύνολο του πληθυσμού και εκφράζει ανά 100 άτομα το ποσοστό νεαρών ατόμων ηλικίας 0- 14 που αντιστοιχεί ανά χωρική ενότητα της υπό μελέτη περιοχής¹.

Η πληθυσμιακή πυκνότητα¹ είναι δείκτης που εκφράζει τη σχέση μεταξύ του πληθυσμού μιας χωρικής ενότητας και της γεωγραφικής του έκτασης. Συνήθως υπολογίζεται ως αριθμός ατόμων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Οι αρκετά υψηλές τιμές του δικαιολογούν μια χωρική συγκέντρωση πληθυσμού στα αντίστοιχα χωρικά επίπεδα.

Επιπλέον δύο εξίσου σημαντικοί δείκτες που περιγράφουν τη δομή του πληθυσμού είναι η μέση και διάμεση ηλικία¹. Η μέση ηλικία ισούται με τον μέσο όρο των ηλικιών των ατόμων τα οποία συνθέτουν το μελετώμενο πληθυσμό. Για τον υπολογισμό της μέσης ηλικίας χωρίζουμε τον πληθυσμό της κάθε χωρικής ενότητας ανά πενταετή ηλικιακές ομάδες, υπολογίζουμε τη μέση τιμή και διαιρούμε με το συνολικό πληθυσμό. Αντίστοιχα η διάμεση ηλικία εκφράζει την κρίσιμη ηλικία κατά την οποία ο πληθυσμός διαιρείται σε δύο ισομερείς ομάδες, έτσι ώστε το μισό του πληθυσμού να είναι νεανικότερο από την τιμή αυτή και το άλλο μισό του πληθυσμού μεγαλύτερο.

Ο υπολογισμός του μέσου αριθμού παιδιών ανά γυναίκα πραγματοποιήθηκε σε μια μερίδα πληθυσμού και συγκεκριμένα περιοριστήκαμε σε γυναίκες ηλικίας 45- 49 ετών. Ο δείκτης που υπολογίστηκε εκφράζει κατά μέσο όρο πόσα παιδιά αντιστοιχούν σε αντίστοιχο αριθμό γυναικών¹.

Για τον υπολογισμό του ισοζυγίου της εσωτερικής μετανάστευσης αρχικά υπολογίστηκε η καθαρή μετανάστευση¹. Για κάθε περιοχή και μια δεδομένη περίοδο υπολογίστηκε η διαφορά μεταξύ της εισόδου μεταναστών και της εξόδου. Ο λόγος που προκύπτει στη συνέχεια εκφράζεται από το πηλίκο της εισόδου μείον την έξοδο προς το μέσο πληθυσμό του 1989 και 2001 ανά χωρική ενότητα. Το θετικό πρόσημο δηλώνει χώρους υποδοχής και το αρνητικό τους τροφοδότες αντίστοιχα.

¹ βλ. αναλυτικά www.demography_lab.org

Η μετανάστευση προς το εξωτερικό που δηλώνει τη μετακίνηση ενός ατόμου από μία χώρα σε μία άλλη εκφράζεται στην ανάλυση μας από το δείκτη εξειδίκευσης-χωροθέτησης που μας δίνει τη δυνατότητα να ανακαλύψουμε την εξειδίκευση ή όχι του φαινομένου σε κάθε χωρική ενότητα (commune).

Σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία (INSTAT) της Αλβανίας ως αστικές περιοχές θεωρούνται οι πόλεις, υποδιαίρεση των δήμων, με πληθυσμό πάνω από 15.000 κατοίκους (INSTAT, 2002).

Για την ανάλυση των δημογραφικών χαρακτηριστικών εκτός από τα στοιχεία της απογραφής του πληθυσμού χρησιμοποιήθηκαν και τα στοιχεία της απογραφής των νοικοκυριών από όπου παράχθηκε μια σειρά μεταβλητών. Οι μεταβλητές αυτές αφορούν τον αριθμό ατόμων ανά νοικοκυριό, τα μεγάλα νοικοκυριά, δίνοντάς μια εικόνα για τα πολυπληθή νοικοκυριά και τα νοικοκυριά με αρχηγούς γυναίκες.

Με βάση τα επεξεργασμένα στοιχεία της απογραφής γνωρίζουμε ότι οι μετανάστες στην πλειοψηφία τους ήταν νεαρά άτομα και κυρίως άντρες. Δεδομένου ότι δεν μπορεί να προσδιοριστεί η καθαρή εξωτερική μετανάστευση, για να περιοριστεί το πρόβλημα χρησιμοποιήθηκε ως συμπληρωματικός δείκτης η μεταβλητή που περιγράφει τα νοικοκυριά με αρχηγούς γυναίκες και που πιθανόν να μας οδηγούσε σε μια αντίστοιχη κατεύθυνση. Θα περιμέναμε ότι η σημασία της μετανάστευσης θα απεικονίζεται με την απουσία νέων ανδρών από τις οικογένειες στη συνέχεια όμως διαπιστώθηκε ότι το 64% (πίνακας 4.2) των γυναικών αυτών είναι χήρες. Επομένως για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί το υπόλοιπο 20%. Ωστόσο το ποσοστό δεν κρίθηκε σημαντικό ώστε να αναδειχθεί το φαινόμενο που θέλουμε και κατά συνέπεια δεν χρησιμοποιήθηκε στην ανάλυση.

Πίνακας 4.2: Γυναίκες αρχηγοί νοικοκυριών

	Συχνότητα	Ποσοστό
ανύπαντρες	4267	5,0
παντρεμένες	20764	24,5
χήρες	54743	64,5
διαζευγμένες	5076	6,0
Σύνολο	84850	100,0

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

4.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΥΡΙΩΝ ΣΥΝΙΣΤΩΣΩΝ

Το επόμενο στάδιο της στατιστικής επεξεργασίας των στοιχείων είναι η ανάλυση σε κύριες συνιστώσες των επιλεγμένων μεταβλητών. Η ανάλυση αυτή είναι πιο ενδεδειγμένη αφού τα δεδομένα που καλούμαστε να επεξεργαστούμε είναι ποσοτικά. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση είναι η στροφή των παραγοντικών αξόνων Varimax. Πρώτο και βασικό βήμα τις ανάλυσης για να αποφευχθούν οι ακραίες τιμές είναι η προτυποποίηση των δεδομένων (standardization)², διαδικασία κατά την οποία οι μεταβλητές που συμμετέχουν στην ανάλυση εκφράζονται στην ίδια κλίμακα (ίδια μονάδα μέτρησης).

Η ανάλυση σε κύριες συνιστώσες δημιούργησε έντεκα παραγοντικούς άξονες (ίσους με τον αριθμό των αρχικών μεταβλητών), δηλαδή νέες συνθετικές μεταβλητές. Για την επιλογή των αξόνων σημαντικό ρόλο έχουν οι ιδιοτιμές και το ποσοστό της αρχικής πληροφορίας που ερμηνεύει ο κάθε παραγοντικός άξονας. Οι ιδιοτιμές είναι οι διευθύνσεις των παραγοντικών αξόνων, ενώ το ποσοστό τους εκφράζει τη μεταβλητότητα της αδράνειας που ερμηνεύεται από τον συγκεκριμένο άξονα. Τα αθροιστικά ποσοστά δίνουν μια άμεση εικόνα για το ποσοστό της συνολικής διασποράς που έχει ερμηνευτεί από τους παραγοντικούς άξονες.

Η ιδιοτιμή καθώς και το ποσοστό της πληροφορίας του αρχικού πίνακα δεδομένων που ερμηνεύει ο κάθε άξονας παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα (πίνακας 4.3).

Πίνακας 4.3: Ιδιοτιμές και ποσοστά των παραγοντικών αξόνων

Άξονες	Ιδιοτιμή άξονα	Rotation Sums of Squared Loadings				
		Σύνολο	% Ερμηνείας	% Αθροιστικό	Σύνολο	% Ερμηνείας
1	5,660	51,457	51,457	5,061	46,012	46,012
2	1,937	17,610	69,067	2,521	22,918	68,931
3	1,100	10,002	79,069	1,115	10,138	79,069
4	0,811	7,371	86,440			
5	0,589	5,354	91,794			
6	0,426	3,869	95,663			
7	0,293	2,661	98,324			
8	0,133	1,211	99,535			
9	0,030	0,276	99,810			
10	0,014	0,126	99,936			
11	0,007	0,064	100			

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

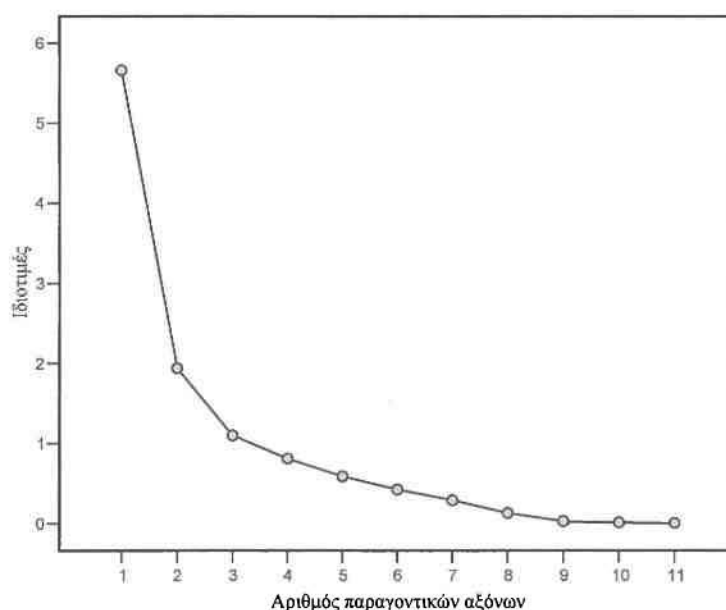
Όπως φαίνεται από τον πίνακα 4.3, οι παραγοντικοί άξονες έχουν ιεραρχηθεί κατά αύξουσα σειρά του ποσοστού της αρχικής διασποράς που αποδίδεται σε αυτούς. Ο

² βλέπε κεφάλαιο 3.4.1 κανονικοποίηση και κεντροποίηση μεταβλητών

πρώτος άξονας εμπεριέχει το 51% της συνολικής διασποράς, πράγμα που σημαίνει ότι αποτελεί και το σημαντικότερο άξονα της ανάλυσης. Ο δεύτερος παραγοντικός άξονας μπορεί να θεωρηθεί “εξίσου” σημαντικός αφού αποδίδεται το 17,6% της υπολειπόμενης διασποράς που δεν ερμηνεύεται από τον πρώτο άξονα, ενώ ο τρίτος άξονας ερμηνεύει το 10% της αρχικής πληροφορίας. Είναι φανερό ότι οι τρεις πρώτοι άξονες ερμηνεύουν σχεδόν το 79% της συνολικής διασποράς (αρχικής πληροφορίας), ποσοστό πολύ ικανοποιητικό.

Στην διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει κάποιος βασικός κανόνας σχετικά με την επιλογή του αριθμού των αξόνων που θα απεικονίσουν την αρχική πληροφορία. Συνήθως η επιλογή αυτών γίνεται βάση δυο πρακτικών κανόνων. Οι ιδιοτιμές των αξόνων να είναι μεγαλύτερες του 1 και το αθροιστικό ποσοστό της συνολικής διασποράς των αξόνων να αποδίδει το 70- 80% της συνολικής αρχικής πληροφορίας. Παρόλα αυτά η τελική επιλογή πρέπει να στηρίζεται στην ουσία της πληροφορίας που περιγράφει ο κάθε άξονας και για το λόγο αυτό σκόπιμο κρίνεται να γίνει μια περιγραφή των μεταβλητών που συνθέτουν τον κάθε άξονα. Το διάγραμμα scree plot (διάγραμμα 4.2) βοηθάει στην επιλογή των αξόνων γιατί είναι δυνατό να μας δείξει που υπάρχει μια μικρή διακοπή στο μέγεθος των ιδιοτιμών δηλαδή, από ποιο σημείο και μετά η καμπύλη γίνεται αρκετά επίπεδη.

Διάγραμμα 4.1: Scree Plot

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Κατά την ανάλυση που προηγήθηκε προέκυψαν τρεις βασικοί άξονες με ιδιοτιμή μεγαλύτερη του 1 και περιγράφουν το 79% της συνολικής διασποράς. Επόμενο βήμα είναι να εντοπίσουμε ποιες μεταβλητές και σε τι βαθμό επηρέασαν στη δημιουργία των αξόνων. Για να το πραγματοποιήσουμε αυτό εξετάζουμε των πίνακα αξόνων (πίνακας 4.4), στον οποίο εμφανίζονται ως στήλες οι άξονες και ως γραμμές οι μεταβλητές. Οι τιμές του πίνακα είναι οι τιμές των συντελεστών συσχέτισης και παίρνουν τιμές από -1 έως 1. Νόημα έχουν οι υψηλές τιμές (κοντά στο 1). Το πρόσημο φανερώνει θετική ή αρνητική συσχέτιση αντίστοιχα.

Πίνακας 4.4: Συσχέτιση των μεταβλητών της ανάλυσης με τους άξονες

Μεταβλητές	Παραγοντικοί άξονες		
	1	2	3
a.1		,811	
a.2	-,913		
a.3	,921		
a.4	,983		
a.5	,963		
a.6	-,619	-,561	
a.7	-,775		
a.8	-,681	-,548	
k.1		,837	
h.1		,552	
h.2			,901

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Συγκεκριμένα οι μεταβλητές που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση του κάθε άξονα είναι:

Πρώτος παραγοντικός άξονας: Προσπαθώντας να περιγράψουμε τον πρώτο άξονα πρέπει να τονίσουμε ότι οι σημαντικότερες αρχικές μεταβλητές που έπαιξαν ρόλο στη διαμόρφωσή του είναι εκείνες που εκφράζουν την ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού. Συγκεκριμένα στη θετική πλευρά αυτού του άξονα βρίσκονται οι μεταβλητές που εκφράζουν το ποσοστό ατόμων 65+, η διάμεση και μέση ηλικία. Αντίστοιχα στην αρνητική πλευρά του άξονα οι μεταβλητές που συμμετέχουν είναι το ποσοστό ατόμων ηλικίας 0- 14, ο μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα και τα πολυμελή νοικοκυριά.

Από την περιγραφή του άξονα φαίνεται ότι οι μεταβλητές που συμβάλουν στην διαμόρφωσή του αφορούν την ηλικιακή δομή του πληθυσμού και τη δομή των νοικοκυριών, όπως μεγάλα νοικοκυριά με πολλά παιδιά ανά γυναίκα. Ο πρώτος παραγοντικός άξονας φαίνεται να αντιπροσωπεύει το χαρακτηριστικό της ηλικίας του πληθυσμού σε συνδυασμό τη σύνθεση των νοικοκυριών. Επομένως ο πρώτος

παραγοντικός άξονας εκφράζει μια αντίθεση ανάμεσα στην ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού και στα πολυμελή νοικοκυριά.

Δεύτερος παραγοντικός άξονας: Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του άξονα αυτού φαίνεται να έχουν η πληθυσμιακή πυκνότητα, ο βαθμός αστικότητας, η εσωτερική μετανάστευση, ο αριθμός παιδιών ανά γυναίκα και τα πολυμελή νοικοκυριά. Αναλυτικότερα στην θετική πλευρά του άξονα βρίσκονται περιοχές με υψηλή πληθυσμιακή συγκέντρωση, υψηλό βαθμό αστικότητας και έντονη παρουσία του φαινομένου της εσωτερικής μετανάστευσης. Στην αρνητική πλευρά του άξονα καθοριστικό ρόλο έχουν τα πολυμελή νοικοκυριά και ο μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα.

Εξετάζοντας τις μεταβλητές που διαμορφώνουν τον άξονα αυτό δημιουργείται αρχικά η εντύπωση ότι πιθανόν πρόκειται για έναν διαχωρισμό μεταξύ των μεγάλων αστικών κέντρων που αποτέλεσαν χώρους υποδοχής μεταναστών, και των αγροτικών ή και ορεινών περιοχών όπου συναντούμε τα χαρακτηριστικά της διευρυμένης οικογένειας. Ο άξονας αυτός δείχνει να εκφράζει αντιθέσεις μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών ή και μεταξύ ορεινών και πεδινών περιοχών. Η διάκριση είναι δυνατόν να εξηγηθεί και από το γεγονός ότι στην Αλβανία η εσωτερική μετανάστευση πραγματοποιήθηκε προς δυο ειδών κατευθύνσεις. Η μεν πρώτη αφορά μετακινήσεις του πληθυσμού από το βορειοανατολικά και νοτιοανατολικά, που είναι κυρίως ορεινές περιοχές, προς τα πεδινά δηλαδή το παραλιακό μέτωπο της χώρας. Η δεύτερη αφορά μετακινήσεις πληθυσμού από τις αγροτικές περιοχές προς τις αστικές (INSTAT, 2004f).

Τρίτος παραγοντικός άξονας: Ο άξονας αυτός έχει διαμορφωθεί σε σημαντικό βαθμό από τη μεταβλητή που περιγράφει το φαινόμενο της εξωτερικής μετανάστευσης. Η συμμετοχή των μεταβλητών που περιγράφουν τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά και τη δομή των νοικοκυριών είναι αμελητέα καθώς οι τιμές τους βρίσκονται κοντά στο μηδέν. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί έναν άξονα που εξειδικεύεται εξ ολοκλήρου στην περιγραφή της μετανάστευσης.

Η διαδικασία της ερμηνείας των παραγοντικών αξόνων είναι μια σημαντική διαδικασία γιατί μας βοηθάει να διαμορφώσουμε μια πρώτη εικόνα σχετικά με τα φαινόμενα που εντοπίζονται στο χώρο, τις μεταξύ τους σχέσεις και τις τυχόν διαφοροποιήσεις. Επιπλέον παρατηρούμε ποιες είναι οι μεταβλητές που παίζουν κυρίαρχο ρόλο στη διαμόρφωση των βασικών χαρακτηριστικών και σε ποιο βαθμό αυτές συμμετέχουν.

4.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Μετά την παραγοντική ανάλυση και την επιλογή του αριθμού των παραγοντικών αξόνων που θα λάβουν μέρος στην ομαδοποίηση των δημογραφικών χαρακτηριστικών, ακολουθεί η ταξινομική ανάλυση. Η μέθοδος ταξινομικής ανάλυσης που πραγματοποιήθηκε είναι η μη ιεραρχική ταξινόμηση (K- means). Η επιλογή της οφείλεται στο μεγάλο αριθμό περιπτώσεων, δηλαδή 374 χωρικές ενότητες. Κριτήριο της συνένωσης των ομάδων είναι η ευκλείδεια απόσταση, που υπολογίζεται μεταξύ των σημείων. Βασικό μειονέκτημα της μεθόδου αυτής είναι ότι πρέπει να προσδιοριστεί εξαρχής ο αριθμός των κλάσεων- ομάδων (Μαυρομάτης, 1999, :236- 237). Πρακτικά ξεκινάμε την διαδικασία της ανάλυσης με μεγάλο αριθμό κλάσεων και στη συνέχεια τον μειώνουμε συνεχώς ώστε να καταλήξουμε σε ένα στατιστικά αποδεκτό αριθμό ομάδων.

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για στατιστικές αναλύσεις, τις περισσότερες φορές, αναδεικνύουν στατιστικές σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών. Η ανάδειξη και ερμηνεία των ποιοτικών σχέσεων- φαινομένων είναι μια διαδικασία που στηρίζεται στη συμπεριφορά των αντίστοιχών μεταβλητών αλλά και στην κρίση του ερευνητή.

Η εφαρμογή της μη ιεραρχικής ταξινόμησης πάνω στους τρεις παραγοντικούς άξονες που δημιουργήθηκαν οδηγεί στη δημιουργία δέκα ομάδων στο εσωτερικό των οποίων εμφανίζονται κοινά ή κοντινά χαρακτηριστικά. Ο πίνακας 4.5 μας δείχνει το ιστορικό των επαναλήψεων (iteration history) που πραγματοποιούνται έως ότου βρεθούν τα κέντρα των 10 ομάδων. Ο αριθμός των μετρήσεων που ακολουθεί για να υπολογίσει τα κέντρα βάρους μεταξύ των ομάδων είναι 15 (iteration history), που αποδεικνύει ότι ο υπολογισμός των κέντρων βάρους δεν δυσκολεύεται να ολοκληρωθεί. Η ελάχιστη απόσταση μεταξύ των αρχικών κέντρων είναι 2,378.

Πίνακας 4.5: Ιστορικό επαναλήψεων

α/α	Αλλαγές στα κέντρα των ομάδων									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	,581	,108	,000	1,484	1,083	1,033	,215	,857	,719	1,032
2	,272	,000	,000	,425	,179	,202	,000	,080	,324	,226
3	,088	,181	,000	,376	,111	,122	,000	,029	,047	,327
4	,000	,201	,000	,183	,076	,088	,000	,024	,040	,000
5	,000	,000	,000	,067	,054	,057	,000	,010	,068	,000
6	,000	,000	,000	,068	,027	,053	,000	,024	,066	,000
7	,000	,000	,000	,000	,019	,056	,000	,033	,000	,000
8	,000	,000	,000	,000	,009	,037	,000	,024	,000	,000
9	,000	,000	,000	,000	,000	,011	,000	,009	,000	,000
10	,000	,000	,000	,000	,000	,011	,000	,008	,000	,000
11	,000	,000	,000	,000	,000	,017	,000	,022	,000	,000
12	,000	,000	,000	,000	,000	,032	,000	,016	,000	,000
13	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,018	,000	,000
14	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,018	,000	,000
15	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Ο πίνακας που παρουσιάζεται στη συνέχεια (πίνακας 4.6) δείχνει το βαθμό σημαντικότητας της κάθε μεταβλητής, δηλαδή ποια είναι η μεταβλητή που συμβάλει περισσότερο στην ομαδοποίηση και κατά συνέπεια στην ερμηνεία της ομάδας. Από τον πίνακα 4.6 παρατηρούμε ότι οι μεταβλητές που έχουν καθοριστικό ρόλο στην ομαδοποίηση είναι εκείνες που περιγράφουν το δεύτερο παραγοντικό άξονα, συγκεκριμένα είναι η πληθυσμιακή πυκνότητα, ο βαθμός αστικότητας, η εσωτερική μετανάστευση και τα μεγάλα νοικοκυριά. Η αμέσως επόμενη σημαντική συμβολή στον καθορισμό των ομάδων έχουν οι μεταβλητές του 1^{ου} άξονα που περιγράφουν την ηλικιακή δομή του πληθυσμού καθώς και οι μεταβλητές που συμμετέχουν στη διαμόρφωση του 3^{ου} άξονα.

Πίνακας 4.6: Ανάλυση διακύμανσης

	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
1 ^{ος} Άξονας	31,369	9	,249	364	125,919	,000
2 ^{ος} Άξονας	34,109	9	,181	364	188,051	,000
3 ^{ος} Άξονας	32,630	9	,218	364	149,714	,000

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Η περαιτέρω εξέταση των χαρακτηριστικών εκείνων που διαμορφώνουν την ομοιογένεια της κάθε ομάδας, διαφοροποιώντας την παράλληλα από τις υπόλοιπες, οδήγησε στην μελέτη των σημαντικότερων μεταβλητών που τις προσδιορίζουν. Η ποιοτική ερμηνεία των χαρακτηριστικών των ομάδων οδήγησε στη συνένωση ορισμένων από αυτών, λόγω του ότι παρουσιάζουν στο εσωτερικό τους κοινά χαρακτηριστικά. Οι ομάδες που δημιουργούνται τελικά, μετά την ποιοτική τους ερμηνεία, είναι 5 και παρουσιάζουν μεταξύ τους έντονες διαφοροποιήσεις.

Ο προσδιορισμός των ομάδων γίνεται από τον πίνακα που μας δείχνει τα τελικά κέντρα γύρω από τα οποία έχει ομαδοποιήσει τα δεδομένα (πίνακας 4.7).

Πίνακας 4.7: Τελικά κέντρα των ομάδων

	Cluster									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1 ^{ος} άξονας	-,11944	3,36877	2,72229	,22166	-,77020	,60049	6,56119	-,29303	,26013	-,78826
2 ^{ος} άξονας	-,32788	-,79282	-,84672	3,2528	-,62344	-,20127	-1,91523	-,16919	1,46138	1,87162
3 ^{ος} άξονας	2,2770 9	-,56189	3,35666	-,61633	-,97074	-,25515	-1,20876	,51833	-,37507	,99936

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Από την μελέτη αυτή μπορούμε να προχωρήσουμε σε κάποιες βασικές διαπιστώσεις, όσον αφορά τις 5 ομάδες που αναδείχθηκαν:

Πρώτη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Στην ομάδα αυτή ανήκουν χωρικές ενότητες συνήθως αστικές περιοχές, με μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση και εμφανίζουν υψηλά θετικά εσωτερικά μεταναστευτικά ισοζύγια. Γενικότερα, τα κύρια χαρακτηριστικά της προσδιορίζονται από τη θετική πλευρά του δεύτερου παραγοντικού άξονα. Χαρακτηριστική είναι η απουσία των πολυμελών νοικοκυριών, όπως επίσης και το χαμηλό ποσοστό του νεανικού πληθυσμού από 0- 14 ετών.

Δεύτερη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Η δεύτερη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης παρουσιάζει ομοιότητες με την πρώτη αλλά και ουσιαστικές διαφορές. Στο cluster αυτό εμφανίζονται ορισμένοι δήμοι με υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, υψηλά ποσοστά αστικού πληθυσμού και έντονα θετικά εσωτερικά μεταναστευτικά ισοζύγια. Οι διαφορές με την πρώτη ομάδα εντοπίζονται στη δομή του πληθυσμού, καθώς η ομάδα αυτή περιλαμβάνει περιοχές με υψηλό ποσοστό νέων 0- 14 ετών, πολυμελή νοικοκυριά και υψηλή γονιμότητα. Η διαμόρφωση της δεύτερης ομάδας μας οδηγεί στη διαπίστωση ότι πιθανόν να πρόκειται για περιοχές που γειτνιάζουν με μεγάλα αστικά κέντρα και αποτέλεσαν χώρους υποδοχής για τους μετανάστες.

Τρίτη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Ο προσδιορισμός των χαρακτηριστικών που συμμετέχουν στην διαμόρφωση της τρίτης ομάδας παρουσιάζει κάποιες δυσκολίες. Στην ομάδα αυτή εμπεριέχονται δήμοι που χαρακτηρίζονται από έντονη εξωτερική μετανάστευση. Η συμβολή του 3^{ου} άξονα στη διαμόρφωση της ομάδας είναι πολύ σημαντική σε σχέση με τους δύο προηγούμενους.

Όσον αφορά τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά των περιοχών φαίνεται να καθορίζονται από το ποσοστό νέων από 0- 14, ο μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα, τα πολυμελή νοικοκυριά και τα άτομα ανά νοικοκυριό. Τα παραπάνω ποσοστά δεν εμφανίζονται ιδιαίτερα υψηλά γεγονός που δημιουργεί δυσκολίες στη ερμηνεία των φαινομένων και για να εισχωρήσουμε σε βάθος απαιτείται περαιτέρω ανάλυση.

Τέταρτη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Η τέταρτη ομάδα προκύπτει από τη συνένωση τεσσάρων ομάδων που δημιουργούνται κατά την ταξινομική ανάλυση και παρουσιάζουν στο εσωτερικό τους κοινά χαρακτηριστικά. Στην ομάδα αυτή εμφανίζονται υψηλά ποσοστά ηλικιωμένων στο σύνολο του πληθυσμού, ψηλή μέση και διάμεση ηλικία. Τα χαρακτηριστικά της τέταρτης ομάδας μας δίνουν μια ένδειξη ότι πρόκειται για σύνολο περιοχών όπου η πλειοψηφία του πληθυσμού είναι ηλικιωμένοι. Ο χαμηλός μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα όπως και ο εξίσου χαμηλός αριθμός μελών ανά νοικοκυριών μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για μια ομάδα που χαρακτηρίζεται από ολιγομελή νοικοκυριά και ηλικιωμένους.

Πέμπτη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Η πέμπτη ομάδα σε αντίθεση με την τέταρτη αντιπροσωπεύει κατά ένα μεγάλο μέρος τα πολυμελή νοικοκυριά. Στη συγκεκριμένη ομάδα χαρακτηριστικό είναι ότι συμμετέχουν ο υψηλός μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα και το εξίσου υψηλό ποσοστό νεαρών ατόμων 0- 14 ετών στο σύνολο του πληθυσμού. Παρατηρώντας τα χαρακτηριστικά που απαρτίζουν την πέμπτη ομάδα θα μπορούσαμε να πούμε ότι ανήκουν σε αυτήν περιοχές με υψηλή γονιμότητα.

4.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα της παραγοντικής και ταξινομικής ανάλυσης, δίνεται η δυνατότητα για τον εντοπισμό των χωρικών διαφορών όσον αφορά τη δομή της ηλικίας του πληθυσμού αλλά και γενικότερα τα διάφορα δημογραφικά φαινόμενα που εντοπίζονται στο χώρο. Σημαντικό εργαλείο στην κατανόηση των διαφοροποιήσεων για το σύνολο της περιοχής μελέτης είναι η χαρτογραφική απεικόνιση των αποτελεσμάτων. Ο χάρτης 4.1 αποτελεί έναν συνθετικό χάρτη των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από την ταξινομική ανάλυση και μετά την συνένωση των ομάδων που πραγματοποιήθηκε με βάση τα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά.

Στην πρώτη ομάδα που δημιουργείται κατατάσσονται οι περιοχές που εμφανίζουν έντονη αστικοποίηση, υψηλή πυκνότητα πληθυσμού ενώ ταυτόχρονα αποτελούν χώρους υποδοχής για τους εσωτερικούς μετανάστες που διέφυγαν από τις αγροτικές ή ορεινές περιοχές της χώρας. Οι υψηλές πληθυσμιακές πυκνότητες των περιοχών αυτών οφείλονται στις πολιτικές και οικονομικές κρίσεις που σημειώθηκαν στην Αλβανία κατά την τελευταία δεκαετία και είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μεγάλου κύματος μεταναστών. Ο κύριος πόλος έλξης στο εσωτερικό της χώρας ήταν το τρίγωνο Tirana, Durrës, Elbasan λόγω του ότι εκεί συγκεντρώνονται τα κύρια οικονομικά κέντρα. Ειδικότερα ο άξονας Tirana- Durrës, αποτελεί πυρήνα ανάπτυξης για τη χώρα, κατά μήκος του οποίου συγκεντρώνονται βιομηχανικές και εμπορικές δραστηριότητες ενώ παράλληλα είναι οι περιοχές με τις μεγαλύτερες καλλιεργήσιμες εκτάσεις (INSTAT, 2004h).

Από τον χάρτη 4.1 παρατηρούμε ότι η πρώτη ομάδα βρίσκεται διασπαρμένη μέσα στη γεωγραφική έκταση της Αλβανίας, που περιλαμβάνει εκτός από τις περιοχές (communes) που προαναφέρθηκαν και άλλα κεντρικά σημεία των νομών (district). Θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε λοιπόν ότι οι περιοχές αυτές πιθανόν να αποτελούν πόλους ανάπτυξης των νομών.

Παρατηρώντας το χάρτη 4.1, διαπιστώνουμε ότι στην δεύτερη ομάδα ανήκουν περιοχές που βρίσκονται περιμετρικά των Τιράνων όπου η πυκνότητα πληθυσμού είναι μεταξύ του υψηλότερου της χώρας. Η ίδια κατάσταση εντοπίζεται και σε περιοχές που βρίσκονται στο παραλιακό μέτωπο της χώρας ή κοντά σε αυτό και που γειτνιάζουν με αστικούς δήμους Durrës, Kavajë, Fier, Vlorë. Οι περιοχές αυτές φαίνεται να δέχθηκαν το μεγαλύτερο μεταναστευτικό ρεύμα. Διαφέρουν από τις χωρικές ενότητες που εντάσσονται στην προηγούμενη ομάδα (αστικά κέντρα) στο βαθμό που έχουν υψηλά ποσοστά νεανικού πληθυσμού, και εξίσου υψηλή γονιμότητα, από την άποψη της πληθυσμιακής τους δομής.

Το πιο αρνητικό δημογραφικό προφίλ εντοπίζεται κυρίως στις νοτιοανατολικές και όχι μόνο περιοχές (βλέπε ομάδα 4 χάρτης 4.1) της Αλβανίας όπου το υψηλό ποσοστό ατόμων ηλικίας άνω των 65 ετών συμπίπτει με το χαμηλό ποσοστό των παιδιών από 0- 14 ετών. Ειδικότερα στο εσωτερικό της εντοπίζονται 2 χωρικές ενότητες (Sarandë, Delvinë) με αρκετά υψηλό ποσοστό ηλικιωμένων στο σύνολο του πληθυσμού. Ένα μεγάλο μέρος των περιοχών που εμπεριέχονται σε αυτήν την ομάδα βρίσκονται στο ορεινό τμήμα της Αλβανίας.

Οι βορειοανατολικές (χάρτης 4.1: ομάδα 5) περιοχές της χώρας σε αντίθεση με το νότο παρουσιάζουν μια εντελώς διαφορετική εικόνα, με το αρκετά υψηλό ποσοστό νέων ηλικίας 0- 14, υψηλό μέσο αριθμό παιδιών ανά γυναίκα και πολυμελή νοικοκυριά. Είναι περιοχές που επίσης βρίσκονται στο ορεινό και ημιορεινό τμήμα της χώρας αλλά παράλληλα βίωσαν λιγότερο έντονα το φαινόμενο της εξωτερικής μετανάστευσης. Η αντίθεση μεταξύ των περιοχών που βρίσκονται στο βορά σε σχέση με αυτές που βρίσκονται στο νότο, όσον αφορά το δημογραφικό προφίλ, υποδηλώνει ότι οι απώλειες πληθυσμού είναι υψηλότερες στο νότο και ειδικότερο στο ορεινό τμήμα, όπου ενισχύονται και από τη σημαντικά χαμηλή γονιμότητα. Επιπλέον στο βορρά συναντούμε κυρίως οικογένειες με παραδοσιακά χαρακτηριστικά.

Το κεντρικό τμήμα της χώρας (χάρτης 4.1: ομάδα 3) φαίνεται να παρουσιάζει ορισμένες ιδιομορφίες που δεν μπορούν να προσδιοριστούν εύκολα με μια πρώτη ανάλυση. Πρόκειται για την ομάδα εκείνη όπου στη διαμόρφωση της, φαίνεται να συμμετέχουν σε μικρό όμως βαθμό οι περισσότερες από τις εξεταζόμενες μεταβλητές. Το βασικό χαρακτηριστικό της ομάδας είναι η ένταση των μετακινήσεων του πληθυσμού προς το εξωτερικό. Η δυσκολία της ερμηνείας των φαινομένων έγκειται στο γεγονός της μη ισχυρής παρουσίας των μεταβλητών. Σε σύγκριση επομένως με την υπόλοιπη χώρα οι περιοχές αυτής της ομάδας βρίσκονται σε μια ενδιάμεση κατάσταση, ενώ επηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό από την εξωτερική μετανάστευση.

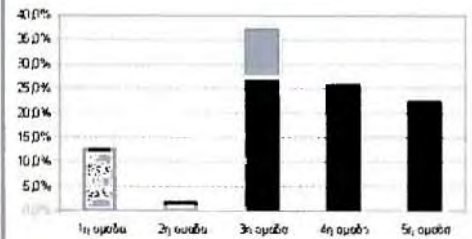
Συνοψίζοντας τα ανωτέρω μπορούμε να διακρίνουμε στο εσωτερικό της Αλβανίας σημαντικές διαφοροποιήσεις όσον αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού της. Το βόρειο και βορειοανατολικό τμήμα της χώρας όπου κυριαρχεί το ποσοστό του νεανικού πληθυσμού και η αυξημένη γονιμότητα είναι και το πλέον δυναμικό από δημογραφική άποψη. Εμπεριέχει ορεινές περιοχές με διευρυμένες οικογένειες. Ο νότος χαρακτηρίζεται από μια σχετική δημογραφική ατονία, με υψηλά ποσοστά ηλικιωμένων ατόμων (ηλικίας 65 και άνω) και ολιγομελή νοικοκυριά. Η αντίθεση αυτή οφείλεται αφενός μεν στις διαφορετικές οικογενειακές δομές αφετέρου δε στη σημαντικά διαφοροποιημένη ένταση της εξωτερικής μετανάστευσης. Το κέντρο και ορισμένες από τις δυτικές περιοχές της χώρας, χαρακτηρίζονται από την ιδιαίτερα έντονη εξωτερική μετανάστευση. Τέλος μια διαφορετική εικόνα παρατηρείται στην πρώτη ομάδα όπου περιλαμβάνει τα αστικά κέντρα. Φαίνεται να αποτελούν βασικές επιλογές για τους μετανάστες στο εσωτερικό και το προφίλ των περιοχών αυτών διαμορφώθηκε κατά κύριο λόγο από τις επιδράσεις των μετακινήσεων του πληθυσμού.

Διπλωματική Εργασία:
 Χωρικές Ανισότητες στην Αλβανία,
 μια πρώτη προσέγγιση

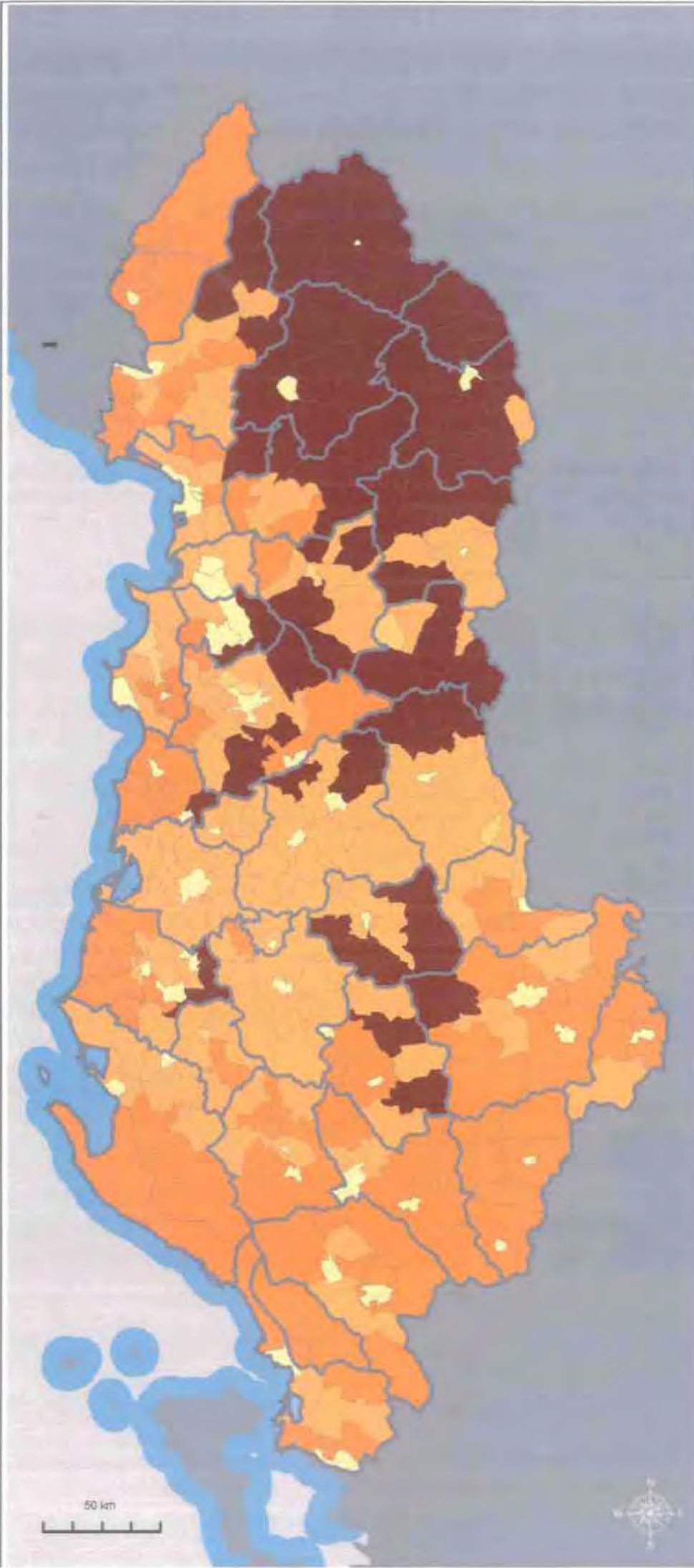
Χάρτης 4.1: Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

Υπόμνημα:

	#	%
1η ομάδα	47	12,6%
2η ομάδα	7	1,9%
3η ομάδα	139	37,2%
4η ομάδα	97	25,9%
5η ομάδα	84	22,5%
Σύνολο	374	100,0%

Βόλος, Φεβρουάριος 2005

5. ΑΝΑΛΥΣΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

5.1 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Όπως έχει είδη αναφερθεί¹ η δεύτερη θεματική ενότητα περιλαμβάνει την ανάλυση χαρακτηριστικών απασχόλησης και εκπαίδευσης για 374 χωρικές ενότητες (commune) και χωρίζεται σε δύο υποενότητες. Η πρώτη ενότητα αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού, οπότε και οι μεταβλητές που δημιουργήθηκαν αφορούν τις αντίστοιχες βαθμίδες ενώ η δεύτερη την οικονομική του κατάσταση. Ο οικονομικός παράγοντας εμφανίζεται έμμεσα (απασχόληση- ανεργία). Οι μεταβλητές που περιγράφουν την εσωτερική- εξωτερική μετανάστευση και την αστικότητα έχουν ενσωματωθεί και στη συγκεκριμένη ανάλυση.

Θεωρήθηκε ότι η κατοχή αγροτικής γης είτε αν αυτή καλλιεργείται είτε όχι αποτελεί οικονομικό στοιχείο που μπορούσε να συμπεριληφθεί στην ανάλυση. Η λογική στηρίχθηκε στο γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (57,1%) του πληθυσμού ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα (INSTAT, 2004c). Επομένως δημιουργήθηκε μια νέα μεταβλητή που περιγράφει το ποσοστό νοικοκυριών που έχουν στην κατοχή τους αγροτική γη. Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο πίνακας των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση.

Η πρώτη κατηγορία της δεύτερης θεματικής ενότητας περιλαμβάνει όπως προαναφέραμε μεταβλητές που περιγράφουν το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού ανάλογα με τις αντίστοιχες βαθμίδες. Επικεντρωθήκαμε κυρίως στον προσδιορισμό εκείνων των πληθυσμιακών ομάδων που αντιπροσωπεύουν το ανώτερο και κατώτερο επίπεδο μόρφωσης. Οι δείκτες που χρησιμοποιήσαμε εκφράζονται ως ποσοστό στο σύνολο του πληθυσμού της αντίστοιχης ηλικιακής ομάδας που αναφέρονται. Η επιλογή της κάθε ηλικιακής ομάδας γίνεται με βάση τα χρόνια που απαιτούνται για την ολοκλήρωση της κάθε βαθμίδας.

¹ αναλυτικά βλ. κεφάλαιο 3.1

Πίνακας 5.1: Βασικά στοιχεία της ανάλυσης

Θεματική Ενότητα	Μεταβλητές	Περιγραφή
Εκπαίδευση	d.1	Ποσοστό αναλφάβητων ηλικίας 10 ετών και άνω/ σύνολο του πληθυσμού 10 και άνω
	d.2	Μέσος αριθμός σχολικών ετών που έχουν επιτυχώς ολοκληρωθεί από άτομα ηλικίας 15 και άνω
	d.3	Ποσοστό ατόμων ηλικίας 15 και άνω που δεν έχουν ολοκληρώσει τη βασική εκπαίδευση αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση
	d.4	Ποσοστό αποφοίτων στοιχειώδους εκπαίδευσης ηλικίας 15 και άνω
	d.5	Ποσοστό αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης ηλικίας 15 και άνω
	d.6	Ποσοστό ατόμων ηλικίας 25- 45 που δεν διαθέτουν πανεπιστημιακό ή μεταπτυχιακό δίπλωμα/ συνολικό πληθυσμό 25- 45
Οικονομική Κατάσταση	e.1	Ποσοστό ανέργων ηλικίας 15- 64 / οικονομικά ενεργό πληθυσμό
	e.2	Ποσοστό ανέργων γυναικών ηλικίας 15- 64/ οικονομικά ενεργό πληθυσμό γυναικών
	e.3	Ποσοστό οικονομικά ενεργού πληθυσμού/ συνολικό πληθυσμό
	e.4	Ποσοστό απασχολούμενων σε προσωρινή εργασία/ σύνολο απασχολούμενων
	e.5	Ποσοστό απασχολούμενων σε περιστασιακή εργασία/ σύνολο απασχολούμενων
	e.6	Ποσοστό απασχολούμενων σε εποχιακή εργασία/ σύνολο απασχολούμενων
	e.7	Ποσοστό ελεύθερων επαγγελματιών/ σύνολο απασχολούμενων
	e.8	Ποσοστό συμβ μελών/ σύνολο απασχολούμενων
	e.9	Ποσοστό ατόμων που εργάζονται στη γεωργία/ σύνολο απασχολούμενων
	g.2	Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτουν αγροτική γη/ συνολικό αριθμό νοικοκυριών
	h.1	Ισοζύγιο εσωτερικής μετανάστευσης
	h.2	Μετανάστευση προς το εξωτερικό
	k.1	Αστικός πληθυσμός

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Τα δεδομένα που αφορούν την απασχόληση του πληθυσμού αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο για την ερμηνεία των κοινωνικών δομών και φαινομένων που δημιουργούνται στο χώρο. Στο σημείο αυτό σκόπιμο κρίνεται να γίνει ένας διαχωρισμός σχετικά με τους απασχολούμενους, ανέργους, ελεύθερους επαγγελματίες και συμβοηθούντα μέλη στην οικογένεια.

Κατά την Στατιστική Υπηρεσία της Αλβανίας ως απασχολούμενοι περιλαμβάνονται οι εξής κατηγορίες προσώπων:

- ο Πρόσωπα που έχουν μια εργασία είτε ως μισθωτοί, ελεύθεροι επαγγελματίες, αυτοαπασχολούμενοι και από την οποία λαμβάνουν ένα μισθό ή κέρδος.
- ο Πρόσωπα που βοηθούν ένα οικογενειακό μέλος (στην επιχείρηση, γεωργία, εμπόριο, βιοτεχνία) ακόμη και χωρίς αμοιβή
- ο Πρόσωπα που προσωρινά απουσιάζουν από την εργασία αλλά έχουν μια επίσημη σχέση με τον εργασιακό χώρο.
- ο Πρόσωπα που είναι μισθωτοί (σε μια επιχείρηση, ένα αγρόκτημα), που κατά τη διάρκεια της εβδομάδας που προηγείται της απογραφής δεν ήταν παρόν στον εργασιακό τους χώρο για ειδικούς λόγους.
- ο Πρόσωπα που κάνουν οικιακά όπως μαγείρεμα, καθαρισμός, φροντίζοντας για άλλους ανθρώπους σε μια άλλη οικογένεια και κατά την οποία λαμβάνουν μια ορισμένη πληρωμή σε μετρητά ή σε είδος. Εάν η εργασία γίνεται στην μέσα στην ίδια οικογένεια δεν θεωρείται απασχόληση.
- ο Η εθελοντική εργασία δεν θεωρείται απασχόληση (INSTAT, 2001)

Οι άνεργοι χωρίζονται σε δύο κατηγορίες και αποτελούνται από αυτούς που αναζητούν μια νέα θέση εργασίας και αυτούς που αναζητούν για πρώτη φορά εργασία. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει πρόσωπα που έχουν εργαστεί στο παρελθόν αλλά τώρα αναζητούν νέα εργασία. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει πρόσωπα που δεν έχουν εργαστεί στο παρελθόν (ήταν μαθητές, σπουδαστές, στρατιώτες) και αναζητούν τώρα μια θέση εργασίας.

Ανάλογα με τη θέση στο επάγγελμα οι εργαζόμενοι διαχωρίζονται στις εξής 4 κατηγορίες:

- ο Εργοδότες: περιλαμβάνει που συνεργάζονται με ένα ή περισσότερα άτομα ή όχι και που απασχολούν στην επιχείρηση και άλλο προσωπικό
- ο Μισθωτοί

- ο Ελεύθεροι επαγγελματίες: περιλαμβάνει πρόσωπα που συνεργάζονται με ένα ή άτομα και που δεν απασχολούν άλλο προσωπικό. Το κέρδος τους εξαρτάται άμεσα από το κέρδος που παράγεται στην επιχείρηση
- ο Οικογενειακά συμβοηθούμενα μέλη: περιλαμβάνει πρόσωπα που εργάζονται σε ένα αγρόκτημα ή επιχείρηση που κατευθύνεται από ένα μέλος της οικογένειας στην οποία ανήκει, χωρίς αμοιβή. Δεν συμπεριλαμβάνεται η βοήθεια σε οικιακά (INSTAT, 2001).

Επιπλέον σκόπιμο κρίνεται να γίνει ένας διαχωρισμός και μεταξύ προσωρινής, περιστασιακής και εποχιακής απασχόλησης. Μια προσωρινή εργασία περιλαμβάνει την εργασία που λειτουργεί στο πλαίσιο μιας σύμβασης ή μιας συμφωνίας όπου οι όροι λήξης και οι διατάξεις είναι σαφώς προσδιορισμένα. Μια περιστασιακή εργασία περιλαμβάνει μια προσωρινή ανάθεση χωρίς σύμβαση και με σύντομη διάρκεια. Τέλος μια εποχιακή απασχόληση περιλαμβάνει την εργασία η διάρκεια της οποίας καθορίζεται από εποχιακούς παράγοντες (INSTAT, 2001).

5.2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Από τις παραπάνω μεταβλητές και με τη βοήθεια της παραγοντικής ανάλυσης προέκυψαν 19 νέες συνθετικές μεταβλητές (άξονες) που εμπεριέχουν συμπυκνωμένα την αρχική πληροφορία. Η σημαντικότητα των αξόνων εκφράζεται από το φορτίο (ιδιοτιμές) και το ποσοστό της αρχικής πληροφορίας που εμπεριέχουν (πίνακας 5.2).

Η ανάλυση σε κύριες συνιστώσες έδωσε 19 παραγοντικούς άξονες. Οι 4 πρώτοι άξονες συγκεντρώνουν το 77% της συνολικής αδράνειας και έχουν ιδιοτιμή μεγαλύτερη του 1. Ο πρώτος και κυριότερος άξονας αντιπροσωπεύει το 43% της αρχικής πληροφορίας, ενώ στο δεύτερο παραγοντικό άξονα το αντίστοιχο ποσοστό είναι 16%. Ο τρίτος και τέταρτος άξονας έχουν μια συμβολή στη συνολική αδράνεια πάνω από 5 % ενώ οι επόμενοι συμβάλουν σε ένα βαθμό μικρότερο. Ο άξονας 5, είναι οριακός έχοντας ιδιοτιμή κοντά στο ένα και συμβάλει σχεδόν στο 5%.

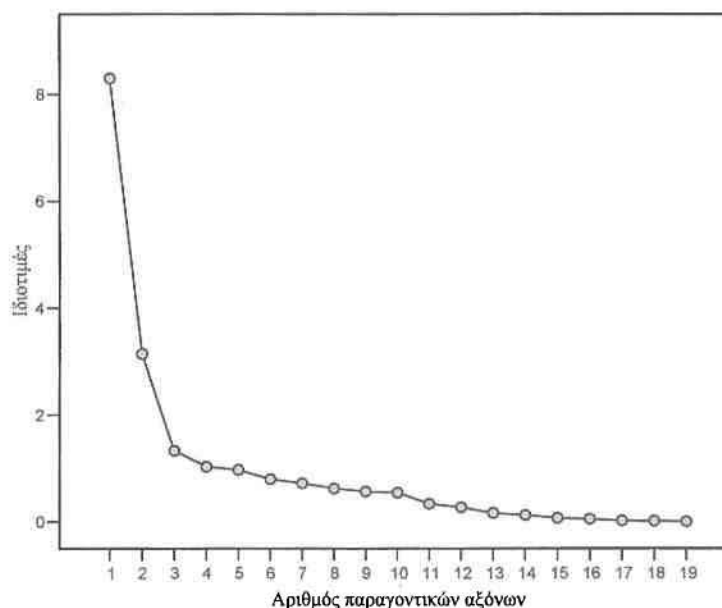
Πίνακας 5.2: Ιδιοτιμές και ποσοστά των παραγοντικών αξόνων

Άξονες	Ιδιοτιμή άξονα			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Σύνολο	% Ερμηνείας	% Αθροιστικό	Σύνολο	% Ερμηνείας	% Αθροιστικό
1	8,299	43,681	43,681	7,668	40,356	40,356
2	3,138	16,517	60,198	2,960	15,580	55,936
3	1,326	6,977	67,175	1,739	9,150	65,086
4	1,026	5,401	72,576	1,276	6,718	71,804
5	0,969	5,098	77,674	1,115	5,870	77,674
6	0,793	4,173	81,847			
7	0,715	3,766	85,612			
8	0,617	3,249	88,861			
9	0,562	2,959	91,820			
10	0,540	2,841	94,661			
11	0,330	1,736	96,397			
12	0,267	1,405	97,802			
13	0,160	0,842	98,644			
14	0,119	0,629	99,273			
15	0,067	0,350	99,623			
16	0,047	0,248	99,871			
17	0,015	0,079	99,950			
18	0,010	0,050	100			
19	0,000	0,000	100			

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Το διάγραμμα 5.1 είναι εκείνο που θα μας βοηθήσει στην επιλογή των αξόνων παρατηρώντας από ποιο σημείο και μετά η καμπύλη γίνεται αρκετά επίπεδη.

Διάγραμμα 5.1: Scree Plot

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Ενδιαφέρον είναι επίσης να δούμε και το είδος της πληροφορίας που περιέχει ο κάθε άξονας. Με τον τρόπο αυτό θα εντοπίσουμε τις αρχικές μεταβλητές από τις οποίες προέκυψε και θα κατανοήσουμε την εσωτερική του δομή. Στο πίνακα 5.3 φαίνονται οι σημαντικότερες αρχικές μεταβλητές που συμμετέχουν στην ερμηνεία του κάθε άξονα. Σημαντικές θεωρούνται οι τιμές κοντά στη μονάδα (θετικές και αρνητικές).

Πίνακας 5.3: Συσχέτιση των μεταβλητών της ανάλυσης με τους άξονες

Μεταβλητές	Παραγοντικοί Άξονες				
	1	2	3	4	5
e.1	,471	,741			
e.2	,652	,539			
e.3		-,453			
e.4		,508			
e.5				-,669	
e.6		,845			
e.7	-,793	-,507			
e.8		,781			
e.9	-,943				
d.1			,830		
d.3			,734		
d.4	-,942				
d.5	,911				
d.6	,907				
d.2	,855				
g.2	-,890				
k.1	,928				
h.1					,916
h.2				,659	

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Πρώτος παραγοντικός άξονας: Όπως παρατηρούμε και από τον παραπάνω πίνακα στη διαμόρφωση του πρώτου άξονα οι μεταβλητές που περιγράφουν τις υψηλές βαθμίδες εκπαίδευσης καθώς και ο βαθμός αστικότητας έχουν αρκετά υψηλή θετική συσχέτιση. Λιγότερο έντονα φαίνεται να συμμετέχουν οι μεταβλητές που περιγράφουν το ποσοστό ανεργίας και ειδικότερα το ποσοστό άνεργων γυναικών. Αντίθετα υψηλά αρνητική συσχέτιση παρουσιάζουν οι μεταβλητές που περιγράφουν τα εξής φαινόμενα: το ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών, το ποσοστό των ατόμων που εργάζονται στη γεωργία, τη χαμηλή εκπαίδευση που εκφράζεται με το ποσοστό ατόμων που έχουν ολοκληρώσει τη βασική εκπαίδευση και τέλος το ποσοστό των νοικοκυριών που διαθέτουν αγροτική έκταση.

Ο πρώτος παραγοντικός άξονας φαίνεται να αποτελεί μια σύνθεση μεταξύ του επιπέδου εκπαίδευσης και της οικονομικής κατάστασης του πληθυσμού. Από μια

πρώτη ματιά διαπιστώνεται ότι πιθανόν να πρόκειται για μια αντίθεση αστικών-αγροτικών περιοχών, όπου στη μεν πρώτη περίπτωση συναντούμε υψηλό μορφωτικό επίπεδο και ένα σημαντικό ποσοστό ανεργίας ενώ στη δεύτερη περίπτωση έχουμε χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, υψηλό ποσοστό ελεύθερων επαγγελματιών και κύρια απασχόληση τον πρωτογενή τομέα.

Δεύτερος παραγοντικός άξονας: Σε αντίθεση με τον πρώτο άξονα στο δεύτερο παρατηρείται μεγάλη συμμετοχή της μεταβλητής που περιγράφει την ανεργία. Επιπλέον στη θετική πλευρά του άξονα υψηλή συσχέτιση φαίνεται να έχουν οι μεταβλητές που περιγράφουν την εποχιακή και προσωρινή εργασία και τα μέλη που απασχολούνται σε οικογενειακές επιχειρήσεις- αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Υψηλή αρνητική συσχέτιση έχουν ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός και το ποσοστό των ατόμων που εργάζονται ως ελεύθεροι επαγγελματίες.

Παρατηρώντας τον πρώτο και δεύτερο άξονα συμπεραίνουμε ότι ορισμένες μεταβλητές συμβάλλουν στη διαμόρφωση και των δύο αλλά με διαφορετικό βαθμό στην κάθε περίπτωση. Ο δεύτερος άξονας αποτελεί έναν διαχωρισμό της οικονομικής κατάστασης και της θέσης στο επάγγελμα. Ενδεχομένως και σε αυτή την περίπτωση να πρόκειται για διαχωρισμό αγροτικών και αστικών δήμων.

Τρίτος παραγοντικός άξονας: Ο τρίτος άξονας ερμηνεύεται κατά κύριο λόγο από δύο μεταβλητές, που περιγράφουν το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού. Ειδικότερα, υψηλή θετική συσχέτιση έχουν το ποσοστό αναλφάβητων και το ποσοστό των ατόμων που δεν έχουν απολυτήριο αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση. Στην αρνητική πλευρά του άξονα δεν συμβάλει σημαντικά κάποια από τις μεταβλητές.

Τέταρτος παραγοντικός άξονας: Οι πληροφορίες που παρέχονται από τον τέταρτο άξονα είναι κάπως ασαφείς. Οι μεταβλητές που συμμετέχουν στη διαμόρφωση του είναι το ποσοστό ατόμων με περιστασιακή εργασία στην αρνητική πλευρά του άξονα και η μετανάστευση προς το εξωτερικό στη θετική του αντίστοιχα. Από μια πρώτη εικόνα είναι δύσκολο να ξεχωρίσουμε τη φυσιογνωμία και τυχόν ιδιαιτερότητες του τέταρτου άξονα και κατά συνέπεια να διακρίνουμε τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των περιοχών.

Πέμπτος παραγοντικός άξονας: Ο πέμπτος άξονας χαρακτηρίζεται σχεδόν εξ ολοκλήρου από τα υψηλά θετικά μεταναστευτικά ισοζύγια, πρόκειται για περιοχές που αποτέλεσαν χώρους υποδοχής. Γνωρίζοντας ότι η μετανάστευση στην Αλβανία σημειώθηκε προς δύο κατευθύνσεις αγροτικά προς αστικά και ορεινά προς πεδινά, θα

λέγαμε ότι πιθανόν να περιλαμβάνει αστικούς δήμους και περιοχές που βρίσκονται στα πεδινά.

5.3 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Αφού προσδιορίστηκε η σημαντικότητα του κάθε άξονα και ποιοι από αυτούς θα συμμετέχουν στη νέα ομαδοποίηση, ακολούθησε η ταξινομική ανάλυση. Από αυτήν προέκυψαν 11 ομάδες των οποίων τα χαρακτηριστικά θα προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε στη συνέχεια. Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 5.4 που περιγράφει το ιστορικό των επαναλήψεων, ο αριθμός των μετρήσεων για τον υπολογισμό των κέντρων βάρους της κάθε ομάδας είναι 8 γεγονός που μας αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει ιδιαίτερη δυσκολία στο σχηματισμό και εντοπισμό τους.

Πίνακας 5.4: Ιστορικό επαναλήψεων

Αλλαγές στα κέντρα των ομάδων											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	1,01	1,550	1,759	1,397	1,643	1,544	1,493	1,776	1,042	1,617	1,528
2	,204	,123	,791	,000	,233	,105	,168	,200	,619	,181	,112
3	,096	,000	,000	,000	,121	,085	,066	,035	,088	,094	,120
4	,025	,087	,000	,000	,154	,000	,000	,041	,000	,026	,037
5	,026	,060	,000	,000	,178	,029	,000	,043	,000	,000	,027
6	,022	,063	,000	,000	,265	,000	,000	,055	,000	,017	,031
7	,028	,081	,000	,000	,141	,000	,036	,053	,000	,017	,049
8	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Ο βαθμός σημαντικότητας της κάθε μεταβλητής στην ερμηνεία των ομάδων καθώς και η αξία των ομάδων που δημιουργούνται παρουσιάζεται στον επόμενο πίνακα (πίνακας 5.5).

Πίνακας 5.5: Ανάλυση διακύμανσης

	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
1 ^{ος} Άξονας	31,226	10	,167	363	186,615	,000
2 ^{ος} Άξονας	23,681	10	,375	363	63,116	,000
3 ^{ος} Άξονας	26,872	10	,287	363	93,540	,000
4 ^{ος} Άξονας	25,487	10	,325	363	78,322	,000
5 ^{ος} Άξονας	21,903	10	,424	363	51,638	,000

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Από τον πίνακα 5.6 παρατηρούμε ότι οι μεταβλητές που συμβάλουν καθοριστικά στην ομαδοποίηση είναι εκείνες που περιγράφουν τον 1^ο παραγοντικό άξονα. Οι αμέσως επόμενες σημαντικές μεταβλητές βρίσκονται στον 3^ο και 4^ο άξονα.

Η ερμηνεία της κάθε ομάδας γίνεται από τον πίνακα 5.6 όπου παρουσιάζονται τα τελικά κέντρα βάση των οποίων έχουν ομαδοποιηθεί οι χωρικές ενότητες της περιοχής μελέτης.

Πίνακας 5.6: Τελικά κέντρα των ομάδων

	Cluster										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 ^{ος} άξονας	-,2753	2,5615	-,1676	,75844	-,5506	-,0137	-,209	-,5232	,27703	-,5061	2,1359
2 ^{ος} άξονας	1,4466	-,2803	1,5164	-,3774	-,3757	,04631	-,803	-,5151	1,9286	-,4448	,08862
3 ^{ος} άξονας	-,4571	-,6290	-,4597	8,3895	,58087	1,1903	-,184	-,3014	1,0943	-,3544	-,2358
4 ^{ος} άξονας	-,1354	,08706	,11816	-,0794	1,9401	-,4855	-,296	,96475	,12252	-1,140	,22590
5 ^{ος} άξονας	-,1942	-,6665	3,2731	1,0444	-,6950	,28533	-1,19	,40514	-1,634	,30675	,46443

Πηγή: Ίδια επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Προχωρώντας στην περαιτέρω εξέταση των χαρακτηριστικών που διαμορφώνουν την κάθε ομάδα, παρατηρούμε ότι ορισμένες από αυτές στο εσωτερικό τους παρουσιάζουν ομοιότητες. Οι ομάδες που προκύπτουν μετά τη συνένωση με βάση τα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά είναι οι εξής 7:

Πρώτη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Οι μεταβλητές που χαρακτηρίζουν την πρώτη ομάδα είναι το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, η υψηλή αστικοποίηση και έντονη ανεργία ειδικότερα την ανεργία των γυναικών. Είναι μεταβλητές που έχουν υψηλή θετική συσχέτιση στον πρώτο παραγοντικό άξονα. Η πρώτη ομάδα περιγράφει φαινόμενα που ενδεχομένως να εντοπίζονται σε αστικές περιοχές.

Δεύτερη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Πρόκειται για μια ομάδα που έχει διαμορφωθεί από την έντονη παρουσία των μεταβλητών (μεταβλητές οι οποίες λαμβάνουν ιδιαίτερα υψηλές τιμές) που περιγράφουν την εσωτερική μετανάστευση, το ποσοστό οικονομικά ενεργού πληθυσμού στο συνολικό πληθυσμό, το ποσοστό των μελών που απασχολούνται σε οικογενειακές εργασίες και το ποσοστό ατόμων απασχολούμενων σε εποχιακή εργασία. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της δεύτερης ομάδας μας δίνουν ένα πρώτο συμπέρασμα ότι ίσως να πρόκειται για σύνολο χωρικών ενότητων που βρίσκονται κοντά σε αστικά κέντρα.

Τρίτη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Η τρίτη ομάδα είναι αποτέλεσμα συνένωσης της 5^{ης} και 8^{ης} ομάδας της ταξινομικής ανάλυσης. Οι μεταβλητές (με ιδιαίτερα υψηλές θετικές τιμές) που διαμορφώνουν το προφίλ της, είναι κατά κύριο λόγο η εξωτερική μετανάστευση, το ποσοστό των ατόμων που ασχολούνται στον πρωτογενή τομέα, το

ποσοστό ατόμων που εργάζονται ως ελεύθεροι επαγγελματίες και το ποσοστό ατόμων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Το είδος απασχόλησης και το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού που περιγράφεται σε αυτή την ομάδα μας δημιουργεί μια πρώτη εντύπωση ότι πιθανόν να αναφερόμαστε σε αγροτικές περιοχές.

Τέταρτη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Η ομάδα αυτή χαρακτηρίζεται εξ ολοκλήρου από το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού (μεταβλητές με υψηλές τιμές). Συγκεκριμένα, οι μεταβλητές που την αντιπροσωπεύουν είναι το ποσοστό αναλφάβητων και το ποσοστό του πληθυσμού που δεν έχουν απολυτήριο αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση.

Πέμπτη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Οι μεταβλητές που χαρακτηρίζουν την πέμπτη ομάδα δεν επιτρέπουν τη σαφή περιγραφή της. Η διαμόρφωσή της οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μεταβλητή (ποσοστό απασχολούμενων σε περιστασιακή εργασία). Οι αμέσως επόμενες σημαντικές αλλά όχι τόσο ισχυρές μεταβλητές είναι: η ανεργία, το ποσοστό των εργαζομένων που ασχολούνται με τη γεωργία, το ποσοστό ατόμων που εργάζονται ως ελεύθεροι επαγγελματίες και το ποσοστό των νοικοκυριών που διαθέτουν αγροτική έκταση (με σχετικά υψηλές τιμές).

Έκτη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Βασικά χαρακτηριστικά της έκτης ομάδας είναι (με υψηλές τιμές) το ποσοστό ανεργίας, το ποσοστό των απασχολούμενων σε προσωρινή και εποχιακή εργασία και το ποσοστό των ατόμων που εργάζονται ως συμβοηθούντα μέλη στην οικογένεια. Σε ένα μικρότερο βαθμό μπορούμε να πούμε ότι συμμετέχουν οι μεταβλητές που περιγράφουν το επίπεδο εκπαίδευσης και κυρίως τις χαμηλές βαθμίδες.

Έβδομη Ομάδα Ταξινομικής Ανάλυσης: Τα χαρακτηριστικά της έβδομης ομάδας δεν είναι τόσο σαφή σε σύγκριση με τις προηγούμενες ομάδες. Οι δύο βασικές μεταβλητές που παίζουν καθοριστικό ρόλο στη συγκρότηση της είναι το υψηλό ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών όπως επίσης και τα υψηλά ποσοστά οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Οι μεταβλητές αυτές δεν μας επιτρέπουν όμως να έχουμε μια σαφή εικόνα για το προφίλ της ομάδας αυτής.

5.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σημαντικό στο σημείο αυτό είναι να δούμε τη χαρτογραφική απεικόνιση των 7 ομάδων που αναδεικνύει μια ολοκληρωμένη άποψη για τα χωρικά προφίλ των περιοχών. Παρατηρώντας το χάρτη 5.1 διαπιστώνουμε ότι οι περιοχές από τις οποίες αποτελείται η πρώτη ομάδα είναι όμοιες με την αντίστοιχη πρώτη ομάδα που δημιουργείται στην ανάλυση των δημογραφικών χαρακτηριστικών. Πρόκειται για τη

διάσπαρτη ομάδα που περιλαμβάνει κεντρικές περιοχές των νομών με μεγάλη αστική ανάπτυξη και έντονη αύξηση του πληθυσμού. Τα βασικά τους χαρακτηριστικά περιγράφονται από το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και την ανεργία κυρίως των γυναικών. Θα λέγαμε ότι αναφερόμαστε σε μια ιδιαίτερη ομάδα όπου συγκεντρώνει ιδιομορφίες μεγάλων πόλεων.

Η αμέσως επόμενη διακριτή ομάδα που εμφανίζει μικρές διαφορές με την προηγούμενη αποτελείται από περιοχές που βρίσκονται περιμετρικά των δύο μεγαλύτερων αστικών κέντρων της χώρας (Tirana και Durres). Βασικά χαρακτηρίζεται από τα έντονα θετικά εσωτερικά μεταναστευτικά ισοζύγια και υψηλή ανεργία. Οι περιοχές της ομάδας αυτής βρίσκονται επί του κύριου άξονα ανάπτυξης της χώρας. Η ύπαρξη βιομηχανικών και εμπορικών δραστηριοτήτων αλλά και του αρκετά γόνιμου καλλιεργήσιμου εδάφους αποτελούν πλεονέκτημα και κατά συνέπεια πηγή έλξης για τον πληθυσμό, δεδομένου ότι υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες για εύρεση εργασίας.

Η Τρίτη ομάδα εντοπίζεται στο κεντρικό και νότιο τμήμα της χώρας. Πρόκειται κυρίως αγροτικές περιοχές (υψηλό ποσοστό ατόμων που απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα) με έντονη εσωτερική μετανάστευση. Υπενθυμίζουμε ότι παρά τα έντονα μεταναστευτικά ρεύματα ο γεωργικός τομέας παραμένει ο σημαντικότερος οικονομικός τομέας της Αλβανίας, ειδικότερα από την άποψη της απασχόλησης (INSTAT, 2004c).

Μια αντίθετη εικόνα φαίνεται να παρουσιάζεται στο βόρειο και βορειοανατολικό τμήμα της Αλβανίας. Η έκτη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης είναι κατά κάποιον τρόπο η αντίστροφη της προναφερθείσας (τρίτης). Τα βασικά χαρακτηριστικά των περιοχών που εντάσσονται στην ομάδα αυτή είναι: υψηλή ανεργία και το υψηλό ποσοστό πληθυσμού που ασχολείται σε εποχιακές και προσωρινές εργασίες. Εξίσου σημαντικό είναι και το υψηλό ποσοστό των συμβοηθούτων μη αμειβομένων ατόμων σε οικογενειακές εργασίες (συνήθως αγροτικές εκμεταλλεύσεις).

Η ομάδα που δημιουργείται από περιοχές που βρίσκονται στο νότιο τμήμα της Αλβανίας (4^η ομάδα) χαρακτηρίζεται από το ιδιαίτερο χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού της. Στην ομάδα αυτή όμως εντάσσονται και περιοχές που βρίσκονται γύρω από αστικά κέντρα. Αν συγκρίνουμε τις περιοχές της ομάδας αυτής με αυτές που εντάσσονται στην τέταρτη ομάδα με βάση την ταξινομική ανάλυση που κάναμε όσον αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού θα διαπιστώσουμε ότι ταυτίζονται ως ένα.

Προχωρώντας στην περιγραφή της 5^{ης} και 7^{ης} ομάδας παρατηρούμε ότι παρουσιάζουν κάποιες ομοιότητες αλλά επίσης και βασικές διαφορές. Σε κάθε μια από τις παραπάνω περιπτώσεις οι μεταβλητές που συμμετέχουν στη διαμόρφωσή τους είναι ίδιες, όμως ο βαθμός συμμετοχής τους διαφορετικός. Αναλυτικότερα στην 5^η ομάδα έντονη είναι η παρουσία (με υψηλές τιμές) των μεταβλητών που αναφέρονται στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό και στην προσωρινή εργασία. Παράλληλα συμμετέχουν σε μικρότερο βαθμό (σχετικά υψηλές τιμές): το ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών, το ποσοστό των εργαζομένων στη γεωργία, το ποσοστό των ατόμων που έχουν ολοκληρώσει τη βασική εκπαίδευση και το ποσοστό των νοικοκυριών που διαθέτουν αγροτική γη. Αντίστοιχα οι μεταβλητές που προαναφέρθηκαν συμμετέχουν στη δημιουργία και της 7^{ης} ομάδας. Χαρακτηριστικό της ομάδας αυτής είναι οι υψηλές τιμές της περιστασιακής εργασίας και των αρνητικών υψηλών εσωτερικών μεταναστευτικών ισοζυγίων. Όπως παρατηρείται και στο χάρτη δεν αποκλείεται να αναφερόμαστε σε σύνολο χωρικών ενότητων όπου συναντούμε μετακινήσεις πληθυσμού από ορεινές αγροτικές περιοχές προς αστικά κέντρα. Η συνύπαρξη των παραπάνω μεταβλητών στις δύο προαναφερθείσες ομάδες (5^η και 7^η) δεν μας επιτρέπει να σχηματίσουμε μια σαφή διακριτή εικόνα για τις ομάδες αυτές και απαιτείτε περαιτέρω διερεύνηση. Πιθανόν να πρόκειται για περιοχές με αγροτικό χαρακτήρα αλλά για το σαφή προσδιορισμό τους χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση.

Διαπιστώνουμε ταυτόχρονα με βάση τα αποτελέσματα της παραγοντικής και ταξινομικής ανάλυσης ότι η μεταβλητή τύπος απασχόλησης (προσωρινή, εποχιακή και περιστασιακή εργασία) πιθανότατα είναι προβληματική εξαιτίας των απαντήσεων που δόθηκαν στην αντίστοιχη ερώτηση του ερωτηματολογίου της απογραφής. Στο βαθμό που θα περίμενε κανείς στις αγροτικές και παράκτιες περιοχές να καταγραφούν υψηλά ποσοστά εποχιακής εργασίας.

Ενδεχομένως θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπάρχει ένας σαφής διαχωρισμός αφενός μεν ανάμεσα στους αστικούς δήμους και των αγροτικών περιοχών αφετέρου δε ανάμεσα στο βόρειο και βορειοανατολικό τμήμα της χώρας, το κεντρικό τμήμα της και νότιο. Η πιο αρνητική εικόνα χαρακτηρίζει το βόρειο και βορειοανατολικό τμήμα της χώρας όπου διαπιστώνουμε υψηλή ανεργία και σημαντικό τμήμα του πληθυσμού να απασχολείται σε εποχιακή και προσωρινή εργασία. Οι περιοχές που εντάσσονται στην ενότητα αυτή είναι σχεδόν όλες ορεινές. Ο πληθυσμός ασχολείται κυρίως στον πρωτογενή τομέα και οι δυνατότητες για εξεύρεση εξηρημένης εργασίας είναι περιορισμένες. Η κατάσταση βελτιώνεται προχωρώντας από το βορά προς το κέντρο,

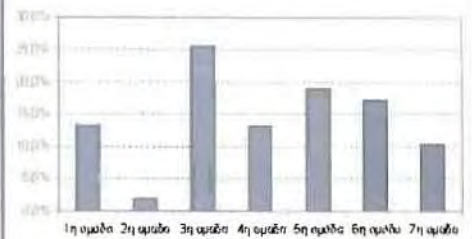
Χωρικές ανισότητες στην Αλβανία

όπου το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα σε πεδινές περιοχές. Βασικό χαρακτηριστικό των αγροτικών περιοχών είναι το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού. Επιπλέον εξαιρετικά χαμηλό μορφωτικό επίπεδο συναντούμε και στο νότιο τμήμα της χώρας όπου συμπίπτει με το υψηλό ποσοστό ατόμων ηλικίας άνω των 65.

Διπλωματική Εργασία:
 Χωρικές Ανισότητες στην Αλβανία,
 μια πρώτη προσέγγιση

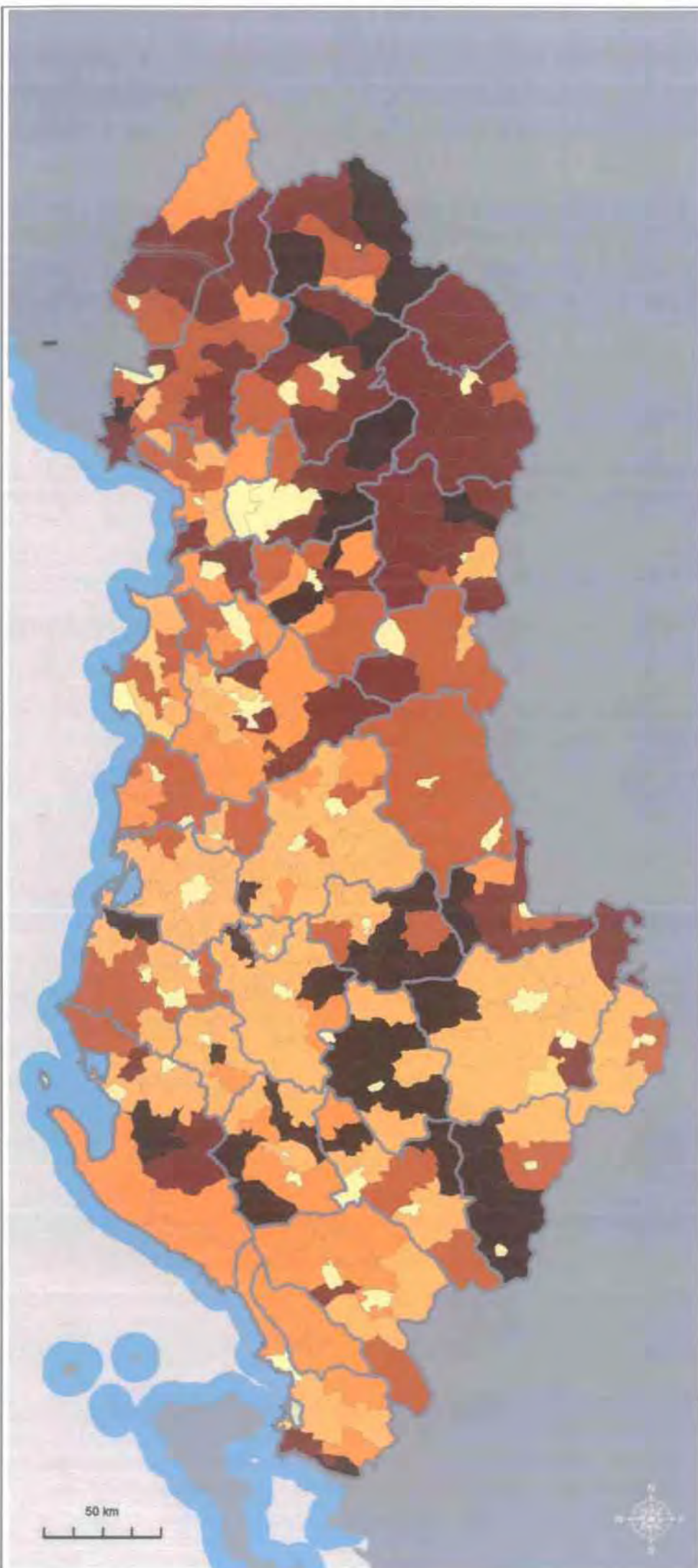
**Χάρτης 5.1:
 Χαρακτηριστικά
 Απασχόλησης- Εκπαίδευσης**

Υπόμνημα:

	#	%
1η ομάδα	49	13.1%
2η ομάδα	7	1.9%
3η ομάδα	95	25.4%
4η ομάδα	49	13.1%
5η ομάδα	71	19.0%
6η ομάδα	64	17.1%
7η ομάδα	39	10.4%
Σύνολο	374	100.0%

Βόλος, Φεβρουάριος 2005

6. ΑΝΑΛΥΣΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ (ΑΝΕΣΕΙΣ- ΥΠΟΔΟΜΕΣ)

6.1 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Το είδος κατοικίας και οι ανέσεις που αυτές μπορεί να διαθέτουν αποτελούν ένα σημαντικό στοιχείο για τη διερεύνηση του επιπέδου διαβίωσης του πληθυσμού. Έτσι λόγω χάρη το μεγάλο ποσοστό κατοικιών χωρίς σύστημα ύδρευσης ή λουτρό δηλώνει μια υποβαθμισμένη περιοχή από την άποψη ανέσεων και υποδομών. Η τυχόν χωρική συγκέντρωση τέτοιων περιοχών αποτελεί μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα περίπτωση για τη μελέτη των φαινομένων που έχουν συντελέσει σε αυτό.

Από την απογραφή του 2001, δημιουργήθηκε ένας αριθμός από νέες μεταβλητές οι οποίες θεωρήσαμε ότι θα μας βοηθήσουν στην ανάλυση των χαρακτηριστικών κατοικίας και παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα. Οι πληροφορίες που αντλήθηκαν από τη βάση περιγράφουν τις συνθήκες στέγασης του πληθυσμού και τις βασικές ανέσεις των νοικοκυριών ανά χωρική ενότητα (commune).

Συγκεκριμένα οι ανέσεις των νοικοκυριών προσδιορίζονται στην ύπαρξη ή όχι βασικού εξοπλισμού όπως τηλεόρασης, ψυγείου, ηλεκτρικής κουζίνας ή υγραερίου και αυτοκινήτου. Από όλες αυτές τις διαθέσιμες πληροφορίες δημιουργήθηκαν δύο επιπλέον μεταβλητές με σκοπό να βοηθήσουν στο διαχωρισμό των δύο ακραίων ομάδων δηλαδή, νοικοκυριά που διαθέτουν τις παραπάνω ανέσεις και νοικοκυριά που δεν διαθέτουν καμία από αυτές τις ανέσεις. Η πρώτη μεταβλητή που αντιστοιχεί στην ύπαρξη όλων των ανέσεων για την κάλυψη βασικών αναγκών, έχει προκύψει από τη συνάθροιση των πληροφοριών 1= ναι (όπου 1 συμπεριλαμβάνονται νοικοκυριά που διαθέτουν στην κατοικία τους ψυγείο, κουζίνα, πλυντήριο, τηλεόραση και αυτοκίνητο). Η δεύτερη νέα μεταβλητή που δημιουργήθηκε αναφέρεται σε νοικοκυριά τα οποία δεν διαθέτουν καμία από αυτού του είδους τις ανέσεις και αποτελεί ποσοστό που προέκυψε από το σύνολο των αρνητικών απαντήσεων (2= όχι)¹.

Όλες οι μεταβλητές που παρουσιάζονται στο πίνακα 1 εκφράζονται ως ποσοστά είτε στο σύνολο των κατοικιών είτε στο σύνολο των νοικοκυριών αντίστοιχα.

¹ βλ. παράρτημα ΙΙΙ ερωτηματολόγια απογραφής

Πίνακας 6.1: Βασικά στοιχεία της ανάλυσης

Θεματική Ενότητα	Μεταβλητές	Περιγραφή
Χαρακτηριστικά κατοικίας	b.3	Ποσοστό κτηρίων που κατασκευάστηκαν μετά το 1990/ συνολικό αριθμό κτηρίων
	c.1	Ποσοστό κατοικιών με επιφάνεια κάτω των 40 m ² / σύνολο κατοικιών
	c.2	Ποσοστό κατοικιών με 40- 69 m ² / σύνολο κατοικιών
	c.3	Ποσοστό κατοικιών με 70- 99 m ² / σύνολο κατοικιών
	c.4	Ποσοστό κατοικιών με επιφάνεια 100- 130m ² / σύνολο κατοικιών
	c.5	Ποσοστό κατοικιών με σύστημα ύδρευσης μέσα στην κατοικία/ σύνολο κατοικιών
	c.6	Ποσοστό κατοικιών με σύστημα ύδρευσης έξω από την κατοικία/ σύνολο κατοικιών
	c.7	Ποσοστό κατοικιών που χρησιμοποιούν πηγάδι/ σύνολο κατοικιών
	c.8	Ποσοστό κατοικιών που δεν διαθέτουν σύστημα ύδρευσης/ σύνολο κατοικιών
	c.9	Ποσοστό κατοικιών με λουτρό μέσα στην κατοικία/ σύνολο κατοικιών
	c.10	Ποσοστό κατοικιών με λουτρό έξω από την κατοικία/ σύνολο κατοικιών
	c.11	Ποσοστό κατοικιών που δεν διαθέτουν λουτρό/ σύνολο κατοικιών
	c.12	Ποσοστό κατοικιών που χρησιμοποιούν κεντρική θέρμανση/ σύνολο κατοικιών
	c.13	Ποσοστό κατοικιών που δεν διαθέτουν θέρμανση/ σύνολο κατοικιών
	c.14	Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτουν βασικό οικιακό εξοπλισμό/ σύνολο νοικοκυριών
c.15	Ποσοστό νοικοκυριών που δεν διαθέτουν βασικό οικιακό εξοπλισμό/ σύνολο νοικοκυριών	
	h.1	Ισοζύγιο εσωτερικής μετανάστευσης
	h.2	Μετανάστευση προς το εξωτερικό
	k.1	Αστικός πληθυσμός

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

6.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΥΡΙΩΝ ΣΥΝΙΣΤΩΣΩΝ

Προχωρώντας στην ανάλυση κυρίων συνιστωσών προέκυψαν 19 νέες συνθετικές μεταβλητές (άξονες). Οι νέες μεταβλητές στην ουσία εμπεριέχουν συμπυκνωμένη την πληροφορία που μας παρείχαν οι αρχικές μεταβλητές προς ανάλυση. Από τον πίνακα 6.2 φαίνονται η ιδιοτιμή του κάθε άξονα και τα ποσοστά ερμηνείας του.

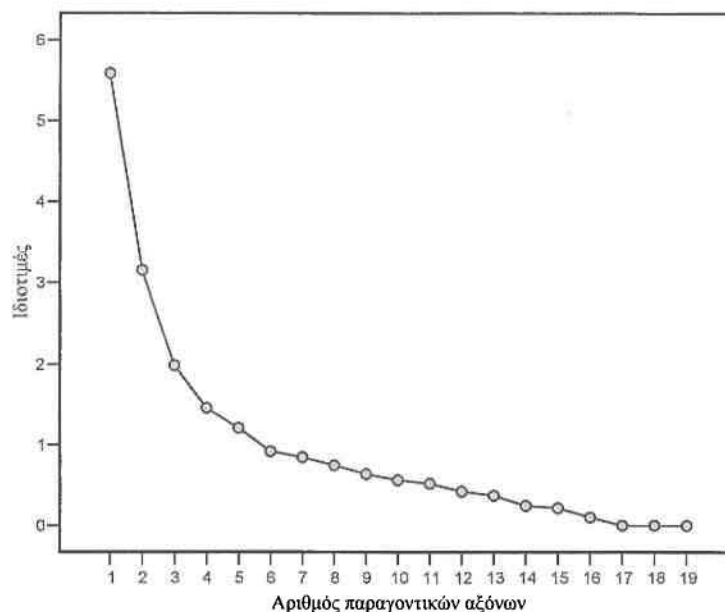
Πίνακας 6.2: Ιδιοτιμές και ποσοστά των παραγοντικών αξόνων

Άξονες	Ιδιοτιμή άξονα	Rotation Sums of Squared Loadings				
		Σύνολο	% Ερμηνείας	% Αθροιστικό	Σύνολο	% Ερμηνείας
1	5,587	29,405	29,405	5,096	26,820	26,820
2	3,151	16,587	45,992	2,413	12,700	39,520
3	1,985	10,449	56,441	2,387	12,561	52,082
4	1,457	7,671	64,112	1,733	9,121	61,203
5	1,211	6,372	70,484	1,605	8,450	69,653
6	0,920	4,844	75,328	1,078	5,676	75,328
7	0,847	4,460	79,788			
8	0,746	3,928	83,716			
9	0,640	3,370	87,087			
10	0,564	2,969	90,056			
11	0,522	2,746	92,803			
12	0,425	2,236	95,039			
13	0,373	1,965	97,004			
14	0,247	1,297	98,302			
15	0,219	1,151	99,453			
16	0,102	0,536	99,989			
17	0,001	0,008	99,997			
18	0,001	0,003	100			
19	0,000	0,000	100			

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Ο πρώτος άξονας ερμηνεύει το 29% της συνολικής διασποράς, ενώ ο δεύτερος άξονας το 16,5% αντίστοιχα. Το αθροιστικό ποσοστό με τη συμμετοχή του 5^{ου} φτάνει το 70%, ποσοστό ερμηνείας αρκετά σημαντικό. Ο 6^{ος} άξονας έχει ιδιοτιμή κοντά στο ένα και εμπεριέχει πληροφορία της τάξης του 5%. Η συμμετοχή των υπολοίπων αξόνων είναι μικρή και το αθροιστικό ποσοστό δεν αυξάνεται σημαντικά. Την εξέλιξη των ιδιοτιμών τη βλέπουμε στο γράφημα που ακολουθεί (screen plot). Η καμπύλη μετά τον έκτο άξονα γίνεται σχεδόν επίπεδη.

Διάγραμμα 6.1: Scree Plot

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Θεωρούμε λοιπόν ότι οι σημαντικότεροι άξονες είναι οι 6 πρώτοι. Ο πίνακας 3 δείχνει μια πρώτη εικόνα των βασικών μεταβλητών που διαμορφώνουν τον κάθε άξονα ενώ στη συνέχεια παρατίθεται μια ποιο αναλυτική περιγραφή αυτών.

Πίνακας 6.3: Συσχέτιση των μεταβλητών της ανάλυσης με τους άξονες

Μεταβλητές	Παραγοντικοί Άξονες					
	1	2	3	4	5	6
c.1		-,908				
c.2					-,811	
c.3		,883				
c.4		,517			,529	
c.5	,939					
c.6	-,521			-,676		
c.7			,722			
c.8				,830		
c.9	,910					
c.10	-,904					
c.11				,550		
c.12	,759					
c.13						,892
c.14	,578					
c.15		-,489				
b.3			,765			
k.1	,896					
h.1			,744			
h.2					-,490	

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Πρώτος παραγοντικός άξονας: Ο πρώτος και σημαντικότερος άξονας προσδιορίζεται από τις μεταβλητές που υποδηλώνουν τις βασικές ανέσεις- υποδομές που πρέπει να έχει μια κατοικία. Συγκεκριμένα, υψηλή θετική συσχέτιση εμφανίζουν οι μεταβλητές: το ποσοστό κατοικιών με σύστημα ύδρευσης και λουτρό μέσα στην κατοικία, με πλήρη κάλυψη των βασικών ανέσεων και ο βαθμός αστικότητας. Στον αντίποδα με αρνητική συσχέτιση βρίσκονται το ποσοστό κατοικιών με λουτρό και σύστημα ύδρευσης έξω από την κατοικία.

Διατρέχοντας τον πρώτο άξονα από τη θετική προς την αρνητική του πλευρά διαπιστώνουμε ότι αποτελεί έναν άξονα διαβάθμισης της ποιότητας των ανέσεων και υποδομών των κατοικιών. Παρατηρώντας την αρνητική και θετική του πλευρά βλέπουμε μια αντίθεση μεταξύ των νοικοκυριών που καλύπτουν με ευκολία της βασικές τους ανάγκες και των νοικοκυριών με όχι τόσο καλή ποιότητα υποδομών.

Δεύτερος παραγοντικός άξονας: Οι μεταβλητές που συντέλεσαν στη δημιουργία του εξίσου σημαντικού δεύτερου άξονα, έχουν σχέση κυρίως με το μέγεθος της κατοικήσιμης επιφάνειας. Η αρνητική πλευρά περιλαμβάνει κατοικίες με μικρή επιφάνεια κάτω των 40 τ.μ. και έλλειψη οικιακού εξοπλισμού, ενώ στη θετική πλευρά του άξονα υπερτερούν οι κατοικίες με επιφάνεια άνω των 70 τ.μ. Οι μεταβλητές που περιγράφουν τις συνθήκες στέγασης δεν συμμετέχουν σημαντικά στη διαμόρφωση του δεύτερου άξονα.

Τρίτος παραγοντικός άξονας: Ο τρίτος άξονας φαίνεται να παρουσιάζει μια ιδιομορφία σε σχέση με τους δύο πρώτους. Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του έχουν οι μεταβλητές που προσδιορίζουν την έλλειψη δικτύου ύδρευσης, το χρόνο κατασκευής (κατοικίες που χτίστηκαν μετά το 1990) και τα υψηλά θετικά εσωτερικά μεταναστευτικά ισοζύγια, ενώ δεν φαίνεται να επηρεάζεται από τις μεταβλητές που αντιστοιχούν στις ανέσεις νοικοκυριών.

Η εικόνα που εμφανίζεται στον τρίτο άξονα δημιουργεί μια πρώτη εντύπωση ότι ίσως να πρόκειται για περιοχές που γνώρισαν μεγάλη οικιστική ανάπτυξη κατά την τελευταία δεκαετία (κυρίως λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης), ενώ παράλληλα στις περιοχές αυτές έντονη είναι η απουσία των βασικών υποδομών και ιδιαίτερα της ύδρευσης.

Τέταρτος παραγοντικός άξονας: Ο τέταρτος παραγοντικός άξονας παρουσιάζει ένα διαχωρισμό των κατοικιών που δεν διαθέτουν στοιχειώδεις ανέσεις (ύδρευση, λουτρό) και των νοικοκυριών με δίκτυο ύδρευσης έξω από την κατοικία. Η συμμετοχή των

μεταβλητών αυτών μας δίνει μια πρώτη εντύπωση ότι πιθανόν να πρόκειται για προβληματικές κατοικίες όσον αφορά τις υποδομές τους.

Πέμπτος παραγοντικός άξονας: Οι μεταβλητές που συμβάλουν στη διαμόρφωση του πέμπτου άξονα αφορούν το μέγεθος της κατοικίας. Ειδικότερα, στην αρνητική πλευρά του περιέχονται κατοικίες με επιφάνεια 40- 69 τ.μ., ενώ στη θετική πλευρά του από 100τ.μ. και άνω αντίστοιχα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο άξονας αυτός μας δίνει ανάλογες πληροφορίες με τον δεύτερο, ως προς τη περιγραφή της κατοικήσιμης έκτασης, μόνο που οι μεταβλητές που συμμετέχουν στην κάθε περίπτωση εκφράζουν διαφορετική κατηγορία. Μία δεύτερη και βασική διαφορά σε σχέση με το δεύτερο άξονα εντοπίζεται στην παρουσία της μεταβλητής που περιγράφει (εξωτερικό μεταναστευτικό ισοζύγιο).

Έκτος παραγοντικός άξονας: Η μεταβλητή που προσδιορίζει τον έκτο άξονα, δεν του προσδίδει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως συνέβη με τους προηγούμενους. Η μοναδική μεταβλητή που συμβάλει καθοριστικά στην ερμηνεία του είναι το ποσοστό κατοικιών που δεν διαθέτουν θέρμανση. Διατρέχοντας κατά μήκος τον άξονα (από τα θετικά προς τα αρνητικά), διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχει κάποια μεταβλητή που να μας δίνει περαιτέρω πληροφορίες για τη δομή των νοικοκυριών ή κατοικιών.

6.3 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Μετά την επιλογή των αξόνων και μιας πρώτης αναγνώρισης των μεταβλητών που εμπεριέχουν ακολουθεί μια ταξινομική ανάλυση από την οποία προέκυψαν 7 ομάδες. Όπως και στις προηγούμενες αναλύσεις ξεκίνησε η διαδικασία με μεγάλο αριθμό κλάσεων όπου στη συνέχεια μειώθηκαν ώστε να καταλήξουμε σε ένα στατιστικά αποδεκτό αριθμό ομάδων. Η τελική ομαδοποίησή τους θα παρουσιαστεί στη συνέχεια. Στον πίνακα 6.4 παρουσιάζεται ο αριθμός των επαναλήψεων που πραγματοποιούνται για τον εντοπισμό των κέντρων βάρους της κάθε ομάδας.

Πίνακας 6.4: Ιστορικό επαναλήψεων

	Αλλαγές στα κέντρα των ομάδων						
	1	2	3	4	5	6	7
1	2,263	2,985	2,722	2,342	2,898	2,718	2,675
2	,253	,535	,299	,948	,334	,323	1,947
3	,078	,258	,096	,552	,181	,235	1,199
4	,000	,124	,046	,327	,174	,132	,000
5	,000	,086	,030	,200	,138	,040	,000
6	,000	,038	,072	,115	,087	,042	,000
7	,000	,029	,028	,000	,063	,021	,000
8	,000	,000	,023	,000	,023	,000	,000
9	,000	,000	,021	,000	,019	,000	,000
10	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Η αξία των ομάδων και ο βαθμός σημαντικότητας των μεταβλητών που διαμορφώνουν την ομοιογένεια των ομάδων παρουσιάζεται στον επόμενο πίνακα (πίνακας 6.5). Οι μεταβλητές που έχουν καθοριστικό ρόλο στην ομαδοποίηση είναι εκείνες που περιγράφουν τον πρώτο παραγοντικό άξονα, ενώ αντίστοιχα οι μεταβλητές με τη μικρότερη συμβολή, συντελούν στη διαμόρφωση του 2^{ου} και 5^{ου} άξονα.

Πίνακας 6.5: Ανάλυση διακύμανσης

	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
1 ^{ος} Άξονας	47,296	6	,243	367	194,547	,000
2 ^{ος} Άξονας	29,389	6	,536	367	54,844	,000
3 ^{ος} Άξονας	32,511	6	,485	367	67,058	,000
4 ^{ος} Άξονας	33,983	6	,461	367	73,755	,000
5 ^{ος} Άξονας	27,589	6	,565	367	48,804	,000
6 ^{ος} Άξονας	33,292	6	,472	367	70,526	,000

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Ο προσδιορισμός των ομάδων γίνεται βάση του πίνακα 6.6 που μας δείχνει τα τελικά κέντρα γύρω από τα οποία έχουν ομαδοποιηθεί τα δεδομένα. Στη συνέχεια γίνεται μια πρώτη προσπάθεια για την ανάδειξη των βασικών χαρακτηριστικών των 7 ομάδων:

Πίνακας 6.6: Τελικά κέντρα των ομάδων

	Cluster						
	1	2	3	4	5	6	7
1 ^{ος} άξονας	2,07706	-,27512	-,41738	-,07225	-,35471	-,52327	-,09412
2 ^{ος} άξονας	,15458	,10502	-1,12846	-,68033	,97932	,18078	-,42485
3 ^{ος} άξονας	-,09723	1,46332	-,46431	-,83902	-,49236	-,02072	-,12622
4 ^{ος} άξονας	-,10079	,18814	-,69389	2,35551	-,52053	,20146	,26050
5 ^{ος} άξονας	-,17248	,39605	,16768	,50977	,65629	-1,24493	,09980
6 ^{ος} άξονας	-,07078	-,16932	-,17019	-,19783	-,09729	-,09417	4,19094

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Πρώτη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Η πρώτη ομάδα που προέκυψε από την ταξινομική ανάλυση παρουσιάζει σαφή χαρακτηριστικά. Αποτελείται κυρίως από κατοικίες που διαθέτουν βασικές υποδομές, όπως δίκτυο ύδρευσης και λουτρό μέσα στην κατοικία, κεντρική θέρμανση καθώς και τις στοιχειώδης ανέσεις (κουζίνα, πλυντήριο, τηλεόραση, αυτοκίνητο) για την κάλυψη των καθημερινών αναγκών. Οι κατοικίες αυτές φαίνεται να ανήκουν σε αστικές περιοχές. Οι μεταβλητές εκείνες που

απουσιάζουν από τη δημιουργία της ομάδος, είναι αυτές που αναφέρονται στο μέγεθος της κατοικήσιμης επιφάνειας.

Δεύτερη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Προσπαθώντας να προσδιορίσουμε τα χαρακτηριστικά της δεύτερης ομάδας παρατηρούμε ότι η περιγραφή της στηρίζεται εξ ολοκλήρου στον 3^ο άξονα. Περιλαμβάνει κτήρια που κατασκευάστηκαν την τελευταία δεκαετία, κατοικίες με έλλειψη δικτύου ύδρευσης σε περιοχές με ιδιαίτερα υψηλά θετικά εσωτερικά μεταναστευτικά ισοζύγια. Η συνύπαρξη των παραπάνω μεταβλητών δημιουργεί ενδείξεις ότι πιθανόν να πρόκειται για περιοχές με οικιστική ανάπτυξη μετά το 1990, που παράλληλα αντιμετωπίζουν προβλήματα ως προς την ύπαρξη βασικών υποδομών.

Τρίτη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Σε αντίθεση με τις δύο προηγούμενες η τρίτη ομάδα περιλαμβάνει κατοικίες με μια μέση ποιότητα υποδομών (ύδρευση- λουτρό έξω από την κατοικία) και εμβαδόν κατοικήσιμης επιφάνειας μεγαλύτερο των 100 τ.μ.

Τέταρτη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Η τέταρτη ομάδα παρουσιάζει ομοιότητες με την τρίτη αλλά και δύο ουσιαστικές διαφορές. Ως προς τις ομοιότητες αυτές εντοπίζονται στην μέση ποιότητα υποδομών που διαθέτουν οι κατοικίες της ομάδας αυτής ενώ οι διαφορές τους αναφέρονται στο μέγεθος της κατοικήσιμης επιφάνειας (μικρότερο μέγεθος) και στην παρουσία της «μεταβλητής» δείκτης χωροθέτησης εξωτερικών μεταναστών.

Πέμπτη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Πρόκειται για μια ομάδα που παρουσιάζει στο εσωτερικό της ομοιότητες με την παραπάνω (τρίτη) όσον αφορά το μέγεθος κατοικίας. Σ' αυτήν την περίπτωση οι κατοικίες δεν διαθέτουν όλες τις στοιχειώδεις ανέσεις και υποδομές (λουτρό- ύδρευση) αλλά το εμβαδόν της κατοικήσιμης επιφάνειας ξεπερνά τα 100τ.μ. Θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι αναφερόμαστε σε περιοχές με χαμηλά στάνταρ κατοικίας. Το μεγάλο μέγεθος των κατοικιών σε συνδυασμό με τα υψηλά ποσοστά απασχόλησης του πληθυσμού στον πρωτογενή τομέα και την ορεινότητα αφήνουν να διαφανεί ότι στις περιοχές αυτές ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού πιθανόν να απασχολείται στην κτηνοτροφία.

Έκτη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Όσον αφορά την έκτη ομάδα, φαίνεται να διαμορφώνεται από την έντονη παρουσία της μεταβλητής που περιγράφει τον τύπο θέρμανσης. Συγκεκριμένα, η ομάδα αυτή χαρακτηρίζεται από κατοικίες με εμβαδόν επιφάνειας κάτω των 69 τ.μ., δεν έχουν στη διάθεση τους στοιχειώδεις υποδομές (λουτρό- ύδρευση), ενώ παράλληλα αντιμετωπίζουν έντονα το πρόβλημα της

θέρμανσης καθώς δεν διαθέτουν ούτε κεντρική αλλά ούτε και ατομική. Πρόκειται για μια ακραία ομάδα που αποτελείται από 11 χωρικές ενότητες.

Εβδομη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης. Η εβδομη ομάδα μπορεί να θεωρηθεί ότι χαρακτηρίζεται από:

α) από κατοικίες με απουσία βασικών ανέσεων (κουζίνα, ψυγείο, αυτοκίνητο, πλυντήριο, τηλεόραση) και

β) κατοικίες με εμβαδόν μικρότερο των 40 τ.μ.

Οι μεταβλητές που συγκροτούν την εβδομη ομάδα ανήκουν στον δεύτερο παραγοντικό άξονα, γεγονός που επιβεβαιώνει το χαρακτήρα του ως άξονας που αντιπροσωπεύει την αντίθεση μεταξύ του μεγέθους της κατοικίας και την ποιότητα των ανέσεων.

Γενικότερα θα μπορούσαμε να πούμε ότι στο σύνολο της χώρας όσον αφορά την τρίτη θεματική ενότητα, όπου εξετάζονται τα χαρακτηριστικά κατοικίας, εντοπίζονται τέσσερις μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει κατοικίες που διαθέτουν όλες τις απαραίτητες υποδομές. Η δεύτερη αποτελείται από κατοικίες μικρού και μεγάλου μεγέθους με έλλειψη των βασικών υποδομών και ανέσεων, η Τρίτη κατηγορία παρουσιάζει μια μέση κατάσταση όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσης και τέλος η τέταρτη κατηγορία αναφέρεται σε σύνολο περιοχών με έντονη οικιστική ανάπτυξη και θετικά μεταναστευτικά εσωτερικά ισοζύγια.

6.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατανομή των παραπάνω ομάδων όπου δίνει τη δυνατότητα να εντοπιστούν χωρικές συγκεντρώσεις και κατά συνέπεια να αναδειχθούν βάση των χαρακτηριστικών τους ανισότητες μεταξύ των περιοχών (χάρτης 6.1). Η απεικόνιση της πρώτης ομάδας στο χάρτη εντοπίζεται όπως ήταν αναμενόμενο διάσπαρτα στο εσωτερικό της Αλβανίας. Περιλαμβάνει συνήθως τις ίδιες ακριβώς χωρικές ενότητες με αυτές της πρώτης ομάδας που προκύπτει τόσο από την ανάλυση των δημογραφικών όσο και των χαρακτηριστικών απασχόλησης και εκπαίδευσης αντίστοιχα.

Οι περιοχές από τις οποίες αποτελείται παρουσιάζουν μια θετική εικόνα ως προς τις συνθήκες διαβίωσης. Ειδικότερα χαρακτηρίζονται από το μεγάλο ποσοστό κατοικιών που διαθέτουν τις βασικές υποδομές μέσα στην κατοικία καθώς και τις βασικές ανέσεις για την κάλυψη των καθημερινών αναγκών.

Εξίσου ικανοποιητική παρουσιάζεται η κατάσταση και στο δυτικό τμήμα της χώρας, κύριου πόλου έλξης των μετακινηθέντων εσωτερικών μεταναστών ανάμεσα στο

1989 και 2001. Οι περιοχές αυτές γνώρισαν έντονη οικιστική ανάπτυξη μετά το 1990 ως συνέπεια τόσο της έλξης των εσωτερικών μεταναστών όσο και της οικονομικής τους ανάπτυξης. Το πρόβλημα εντοπίζεται στη δυσκολία παροχής πόσιμου νερού που φαίνεται να είναι και ένα γενικότερο πρόβλημα στις περισσότερες περιοχές της χώρας.

Μια ουδέτερη κατάσταση παρουσιάζεται στο νότο. Πρόκειται για την τρίτη και τέταρτη ομάδα της ταξινομικής ανάλυσης με ομοιότητες ως προς την ποιότητα των ανέσεων και υποδομών αλλά και διαφορές ως προς το μέγεθος της κατοικίας. Στη μεν πέμπτη ομάδα εντοπίζονται κατοικίες που διαθέτουν τις βασικές υποδομές (παροχή πόσιμου νερού- λουτρό) έξω από αυτές και εμβαδόν μεγαλύτερο των 100 τ.μ., ενώ στη έκτη ομάδα μικρές κατοικίες και έντονα μεταναστευτικά ρεύματα προς το εξωτερικό. Είναι περιοχές με απασχόληση στον πρωτογενή τομέα και στη μεγάλη τους πλειοψηφία ορεινές.

Αρνητική φαίνεται να είναι η κατάσταση στο βόρειο και βορειοανατολικό τμήμα της χώρας. Στην περίπτωση αυτή τα νοικοκυριά δεν διαθέτουν τις βασικές υποδομές αλλά ούτε και τις στοιχειώδεις ανέσεις. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αναφερόμαστε σε περιοχές με χαμηλή ποιότητα ζωής. Οι διαφορές μεταξύ πέμπτης και έβδομης ομάδας εντοπίζονται στο μέγεθος της κατοικήσιμης επιφάνειας, που δικαιολογείται από το γεγονός ότι στο βορειοανατολικό τμήμα της Αλβανίας συναντούμε κυρίως πολυμελή νοικοκυριά.

Σαν γενικό συμπέρασμα θα μπορούσαμε να χωρίσουμε την Αλβανία σε τρεις μεγάλες χωρικές ενότητες, εξαιρώντας τις δυναμικές περιοχές που βρίσκονται διάσπαρτα μέσα στη χώρα. Από τη μία πλευρά παρουσιάζεται το δυτικό της τμήμα όπου περιλαμβάνει και το παραλιακό μέτωπο και αποτελείται από περιοχές που εμφανίζονται ως ένας διακριτός πυρήνας, λόγω του υψηλού βαθμού έλξης για τους μετανάστες. Οι κατοικίες είναι μεσαίου και μεγάλου μεγέθους ενώ πλήθος αυτών κατασκευάστηκαν την τελευταία δεκαετία. Οι πιο προβληματικές περιοχές βρίσκονται κυρίως στο νότο και βορρά. Ειδικότερα οι νότιες περιοχές χαρακτηρίζονται από ένα ικανοποιητικότερο επίπεδο ποιότητας κατοικίας και ανέσεων σε σχέση με τις περιοχές που βρίσκονται στο βορρά. Στο βαθμό που οι βασικές υποδομές και ο οικιακός εξοπλισμός των κατοικιών των βόρειων και βορειοανατολικών περιοχών της Αλβανίας παρουσιάζουν μεγάλες ελλείψεις και μπορούν να θεωρηθούν ως οι πλέον προβληματικές περιοχές της χώρας.

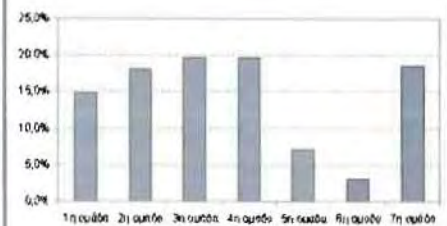
Διπλωματική Εργασία:
Χωρικές Ανισότητες στην Αλβανία,
μια πρώτη προσέγγιση

Χάρτης 6.1: Χαρακτηριστικά Κατοικίας

Υπόμνημα:

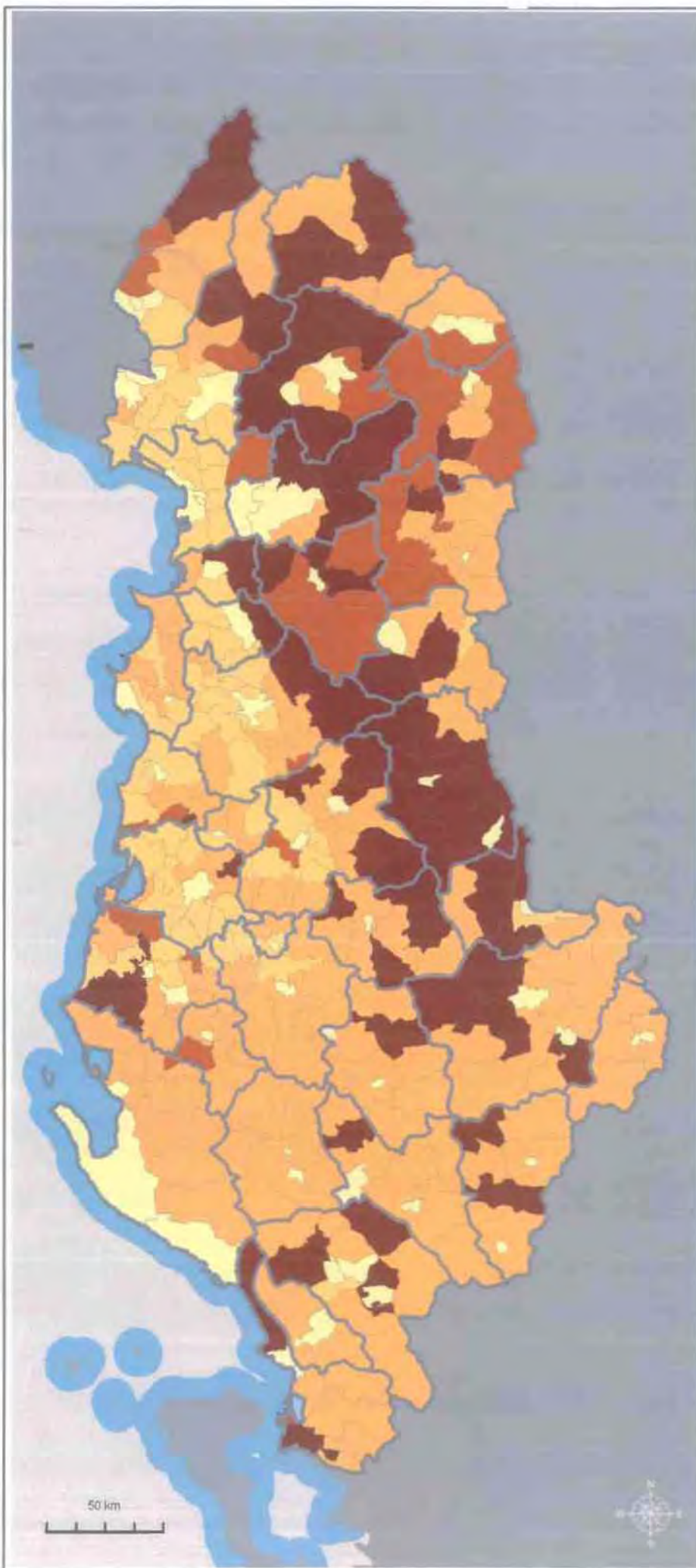
— όρια νομών (district)

	#	%
1η ομάδα	55	14,7%
2η ομάδα	67	17,9%
3η ομάδα	73	19,5%
4η ομάδα	73	19,5%
5η ομάδα	26	7,0%
6η ομάδα	11	2,9%
7η ομάδα	69	18,4%
Σύνολο	374	100,0%

Βόλος, Φεβρουάριος 2005

Ψηφιακό υποβάθρο: Εργαστήριο Δημογραφικών και
Κοινωνικών Αναλύσεων
Πηγή δεδομένων: INSTAT
Σύνθεση χάρτη: Γεωργία Σκαπάτη

7. ΟΙ ΧΩΡΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ (ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ)

7.1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι η συνθετική παρουσίαση των χωρικών ανισοτήτων στην Αλβανία. Η συνθετική αντιμετώπιση του χώρου μέσα από τη μελέτη των πολυμεταβλητών αναλύσεων, δίνει τη δυνατότητα να εντοπίσουμε τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των περιοχών και να αποκτήσουμε μια συνολική εικόνα για την υπό μελέτη περιοχή.

Για το λόγο αυτό προχωρήσαμε σε παραγοντική και ταξινομική ανάλυση με βάση το σύνολο των εξεταζόμενων μέχρι στιγμής μεταβλητών (δηλαδή 35 μεταβλητές), θεωρώντας ότι η μέθοδος αυτή θα μας δώσει τη δυνατότητα να αναδείξουμε τις βασικές ειδοποιείς διαφορές ανάμεσα στις 374 χωρικές ενότητες της περιοχής μελέτης.

Από την ανάλυση κυρίων συνιστωσών προέκυψαν 35 παραγοντικοί άξονες (νέες συνθετικές μεταβλητές) η σημαντικότητα των οποίων φαίνεται στον πίνακα 7.1. Το αθροιστικό ποσοστό των οκτώ πρώτων παραγοντικών αξόνων φτάνει σε ποσοστό ερμηνείας 75% της συνολικής αρχικής πληροφορίας, ποσοστό αρκετά ικανοποιητικό. Από τους οκτώ πρώτους άξονες σημαντικότερος είναι ο πρώτος με ποσοστό ερμηνείας κοντά στο 40% της συνολικής διασποράς. Η ερμηνευτική ικανότητα του δεύτερου άξονα είναι πολύ μικρότερη και φτάνει το 13%. Ο ένατος έχει ιδιοτιμή κοντά στο ένα και συμβάλει σε ένα διαφορετικό βαθμό της τάξης του 2,5%.

Πίνακας 7.1: Ιδιοτιμές και ποσοστά των παραγοντικών αξόνων

Άξονες	Ιδιοτιμή Άξονα	Rotation Sums of Squared Loadings				
		% Ερμηνείας	% Αθροιστικό	Σύνολο	% Ερμηνείας	% Αθροιστικό
1	13,431	31,978	31,978	12,132	28,885	28,88538727
2	5,635	13,417	45,395	5,883	14,008	42,8929934
3	4,053	9,649	55,045	3,192	7,600	50,49343469
4	2,853	6,794	61,839	2,805	6,679	57,17202686
5	1,751	4,170	66,009	2,635	6,273	63,44467931
6	1,477	3,517	69,526	1,722	4,100	67,54453453
7	1,323	3,149	72,675	1,590	3,785	71,3297592
8	1,016	2,418	75,093	1,581	3,763	75,09301636
9	0,970	2,309	77,402			
10	0,836	1,991	79,393			

Πηγή: Ίδια επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Η εσωτερική δομή του κάθε άξονα είναι αυτή που θα μας οδηγήσει τελικά στην αναγνώριση των μεταβλητών που συντέλεσαν στην διαμόρφωσή του. Από τον πίνακα

συσχέτισης των μεταβλητών της ανάλυσης με τους άξονες (βλ. παράρτημα I πίνακας 1) που αναφέρεται σε κάθε άξονα μπορούμε να προσδιορίσουμε τις μεταβλητές που κατά κύριο λόγο συμμετέχουν στην δημιουργία των αξόνων.

Ο πρώτος άξονας είναι αυτός που εμπεριέχει τη μεγαλύτερη πληροφορία σε σύγκριση με τους υπόλοιπους. Διατρέχοντας τον άξονα από τη θετική προς την αρνητική του κατεύθυνση διαπιστώνουμε ότι, υψηλή θετική συσχέτιση έχουν οι μεταβλητές «μορφωτικό επίπεδο» και «ποσοστό ανεργίας», ως και οι μεταβλητές που αποτυπώνουν την ποιότητα των στεγαστικών συνθηκών (παραδείγματος χάριν, σύστημα ύδρευσης και λουτρό μέσα στην κατοικία), την πληθυσμιακή συγκέντρωση και το βαθμό αστικότητας. Αντίστοιχα αρνητική συσχέτιση παρουσιάζουν οι μεταβλητές «επίπεδο εκπαίδευσης», «το ποσοστό απασχολούμενων στη γεωργία», «ποσοστά ελεύθερων επαγγελματιών» και χαμηλή ποιότητα στεγαστικών συνθηκών.

Πρόκειται για έναν άξονα που περιγράφει την ποιότητα των ανέσεων και ποιότητα των στεγαστικών συνθηκών και των υποδομών της κατοικίας, το επίπεδο εκπαίδευσης και εμμέσως τα οικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού στις αντίστοιχες χωρικές ενότητες. Μπορούμε βέβαια να υποθέσουμε ότι ο άξονας αυτός αναδεικνύει τις αντιθέσεις ανάμεσα στις αστικές και αγροτικές περιοχές.

Δεύτερος παραγοντικός άξονας: Πρόκειται για έναν άξονα που προσδιορίζεται βασικά από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού. Η θετική του πλευρά προσδιορίζεται από τις μεταβλητές που ο «ποσοστό των νέων ηλικίας 0- 14», «το μέσο αριθμό παιδιών ανά γυναίκα» και τα πολυμελή νοικοκυριά. Σε ένα μικρότερο βαθμό συμμετέχει η μεταβλητή που υποδηλώνει την έλλειψη οικιακού εξοπλισμού. Υψηλή αρνητική συσχέτιση παρουσιάζουν το ποσοστό ατόμων άνω των 65 ετών, όπως η μέση και διάμεση ηλικία.

Τρίτος παραγοντικός άξονας: Ο τρίτος άξονας παρουσιάζει ένα συγκεκριμένο προφίλ που προσδιορίζεται κυρίως από τις μεταβλητές που αναφέρονται εμμέσως στην οικονομική κατάσταση του πληθυσμού. Μεταβλητές όπως ποσοστό άνεργων, ποσοστό άνεργων γυναικών, ποσοστό απασχολούμενων σε οικογενειακές επιχειρήσεις και ποσοστό απασχολούμενων με προσωρινή και εποχιακή εργασία έχουν θετική συσχέτιση. Αρνητική συσχέτιση έχουν οι μεταβλητές που αναφέρονται στο ποσοστό οικονομικά ενεργού πληθυσμού και το ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών. Ενδεχομένως ο άξονας αυτός να διαχωρίζει τις περιοχές σε δύο ομάδες: στην πρώτη περίπτωση εντάσσονται πιθανότατα οι χωρικές ενότητες με υψηλά ποσοστά

απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα ενώ στη δεύτερη εκείνες όπου το εμπόριο- οι υπηρεσίες και δευτερευόντως ο δευτερογενής τομέας υπερτερούν.

Τέταρτος παραγοντικός άξονας: Η μεταβλητή που τον προσδιορίζει είναι το εμβαδόν της κατοικίας και ειδικότερα οι κατοικίες με εμβαδόν μικρότερο των 69 τ.μ. με θετική συσχέτιση και οι κατοικίες με εμβαδόν μεγαλύτερο των 70 τ.μ. με αρνητική συσχέτιση αντίστοιχα.

Πέμπτος παραγοντικός άξονας: Ο πέμπτος άξονας παρουσιάζει ιδιομορφία σε σχέση με τους προηγούμενους. Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του έχουν οι μεταβλητές που προσδιορίζουν την έλλειψη δικτύου ύδρευσης, το χρόνο κατασκευής (κατοικίες που χτίστηκαν μετά το 1990) και τα υψηλά θετικά εσωτερικά μεταναστευτικά ισοζύγια, ενώ δεν φαίνεται να επηρεάζεται από τις μεταβλητές που αντιστοιχούν στις ανέσεις νοικοκυριών. Πρόκειται για περιοχές που γνώρισαν μεγάλη οικιστική ανάπτυξη κατά την τελευταία δεκαετία κυρίως λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης.

Έκτος παραγοντικός άξονας: Αναφέρεται σε κατοικίες μικρού μεγέθους, με έλλειψη βασικών υποδομών και οικιακού εξοπλισμού, στη θετική κατεύθυνση του άξονα, ενώ στην αρνητική κατεύθυνση συμμετέχει στη διαμόρφωση του η μεταβλητή «ποσοστό κατοικιών με επιφάνεια μεγαλύτερη των 40 τ.μ.» ως και κάποιες μεταβλητές σε άμεση συνάφεια με την καλύτερη ποιότητα των υποδομών και ανέσεων.

Οι μεταβλητές που προσδιορίζουν τους δύο τελευταίους άξονες (7^ο και 8^ο) δεν είναι ιδιαίτερα ευκρινείς. Ειδικότερα, όσον αφορά τη διαμόρφωση του 7^{ου} άξονα, σημαντικότερη συμβολή έχει το ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και η εξωτερική μετανάστευση. Ο όγδοος άξονας χαρακτηρίζεται από τον τύπο ύδρευσης των κατοικιών (με θετική συσχέτιση το ποσοστό των κατοικιών που διαθέτουν δίκτυο ύδρευσης έξω από αυτήν και αρνητική συσχέτιση το ποσοστό των κατοικιών που δεν διαθέτουν δίκτυο ύδρευσης).

Η περιγραφή του 9^{ου} άξονα λόγω ακριβώς της μικρής σπουδαιότητας και συμμετοχής στην συνολική διασπορά (σχεδόν το 2%) δεν κρίθηκε αναγκαία. Οι οκτώ πρώτοι άξονες ερμηνεύουν ένα αρκετά ικανοποιητικό ποσοστό της συνολικής διασποράς (75%) και μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην ταξινομική ανάλυση.

7.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Η ταξινομική ανάλυση που πραγματοποιήθηκε έδωσε 13 ομάδες. Η συνένωση των ομάδων βάση των ποιοτικών τους χαρακτηριστικών οδήγησε τελικά στη

δημιουργία 7 ομάδων. Από τον πίνακα 7.2 φαίνεται το ιστορικό των επαναλήψεων για τον υπολογισμό των κέντρων βάρους της κάθε ομάδας.

Πίνακας 7.2: Ιστορικό επαναλήψεων

Αλλαγές στα κέντρα των ομάδων													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	2,53	2,399	2,115	1,519	1,641	2,281	2,510	2,467	2,444	1,90	1,822	1,037	2,18
2	,402	,282	,207	,776	1,413	,574	,431	,176	,263	,576	,102	,000	1,22
3	,179	,095	,134	,000	,476	,332	,339	,183	,144	,314	,039	,000	,573
4	,146	,075	,119	,000	,741	,098	,129	,140	,071	,415	,000	,000	,000
5	,000	,112	,081	,000	,462	,077	,118	,108	,091	,000	,000	,000	,000
6	,000	,000	,000	,000	,000	,071	,000	,071	,048	,000	,000	,000	,000
7	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000

Πηγή: Ίδια επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Οι μεταβλητές που έχουν καθοριστικό ρόλο στην ομαδοποίηση είναι, όπως προαναφέραμε εκείνες που συγκροτούν τον πρώτο παραγοντικό άξονα. Στη συνέχεια γίνεται μια ιδιαίτερη αναφορά σε κάθε ομάδα και στις μεταβλητές που τις προσδιορίζουν.

Πίνακας 7.3: Ανάλυση διακύμανσης

	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	Df	Mean Square	df		
1 ^{ος} Άξονας	26,666	12	,147	361	181,597	,000
2 ^{ος} Άξονας	16,697	12	,478	361	34,915	,000
3 ^{ος} Άξονας	15,843	12	,507	361	31,275	,000
4 ^{ος} Άξονας	14,176	12	,562	361	25,225	,000
5 ^{ος} Άξονας	16,814	12	,474	361	35,448	,000
6 ^{ος} Άξονας	17,261	12	,459	361	37,569	,000
7 ^{ος} Άξονας	15,982	12	,502	361	31,837	,000
8 ^{ος} Άξονας	15,464	12	,519	361	29,786	,000

Πηγή: Ίδια επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Πίνακας 7.4: Τελικά κέντρα των ομάδων

	Cluster												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1 ^{ος} άξονας	-,168	-,207	-,486	-,201	-,558	-,315	-,488	-,451	-,195	,006	2,410	-1,102	-,423
2 ^{ος} άξονας	,537	,593	-,119	-,034	-3,102	,195	-,047	-,007	,007	,423	-,173	-5,807	1,940
3 ^{ος} άξονας	-,052	1,340	-,427	1,151	1,012	,509	-,230	-,716	-,442	1,779	-,112	1,030	1,951
4 ^{ος} άξονας	-,517	,255	,024	,162	-,498	-,786	1,373	-,741	,595	-,509	,002	2,106	-,310
5 ^{ος} άξονας	-,229	-,552	,666	-,906	-,083	-,377	-,581	-,469	,902	2,806	-,139	-2,738	-,624
6 ^{ος} άξονας	1,300	-,638	-,117	4,716	-,283	1,073	-,001	-,600	-,031	-,159	-,085	-,100	1,789
7 ^{ος} άξονας	,764	,097	-1,034	-,582	,986	,170	-,897	-,112	1,028	-,597	-,189	3,060	,572
8 ^{ος} άξονας	1,378	-,331	,803	2,347	,233	-1,116	-,508	-,244	-,100	-,426	,026	1,704	1,898

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Πρώτη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει χωρικές ενότητες οι οποίες χαρακτηρίζονται ουσιαστικά από τις μεταβλητές του πρώτου άξονα με υψηλή θετική συσχέτιση. Ειδικότερα, πρόκειται για αστικές περιοχές με έντονη πληθυσμιακή πυκνότητα, υψηλό μορφωτικό επίπεδο, ικανοποιητικές συνθήκες στέγασης και οικιακού εξοπλισμού και ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά ανεργίας.

Δεύτερη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Η δεύτερη ομάδα περιγράφεται κατά κύριο λόγο από τις μεταβλητές που προσδιορίζουν τον πέμπτο άξονα. Αποτελείται από περιοχές με ταχεία οικιστική ανάπτυξη, έλλειψη βασικών υποδομών (όπως παροχή πόσιμου νερού και θέρμανση) και υψηλά θετικά εσωτερικά μεταναστευτικά ισοζύγια. Η συνύπαρξη των μεταβλητών αυτών μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πιθανότατα η ομάδα αυτή εμπεριέχει περιοχές έλξης των πρόσφατων εσωτερικών μεταναστών.

Τρίτη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Η τρίτη ομάδα που δημιουργείται από την ταξινομική ανάλυση μπορεί να θεωρηθεί η αντίστροφη της δεύτερης. Το βασικό χαρακτηριστικό της είναι η έντονη εξωτερική μετανάστευση. Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει μεγάλο μέρος αγροτικών περιοχών όπου ο πληθυσμός χαρακτηρίζεται από χαμηλό μορφωτικό επίπεδο.

Η τέταρτη ομάδα της ταξινομικής ανάλυσης χαρακτηρίζεται κυρίως από τον άξονα που περιγράφει τη δομή του πληθυσμού. Οι μεταβλητές που συμβάλουν στη διαμόρφωσή της είναι το υψηλό ποσοστό των ατόμων ηλικίας άνω των 65 ετών στο σύνολο του πληθυσμού, η υψηλή μέση και διάμεση ηλικία.

Πέμπτη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Τα βασικά χαρακτηριστικά της πέμπτης ομάδας αναφέρονται στην ποιότητα ζωής του πληθυσμού από την άποψη των βασικών ανέσεων (οικιακού εξοπλισμού) και υποδομών. Συγκεκριμένα οι μεταβλητές που διαμορφώνουν την ομάδα είναι το υψηλό ποσοστό κατοικιών με εμβαδόν μικρότερο των 69 τ.μ., η έλλειψη βασικών υποδομών (λουτρό, ύδρευση, θέρμανση) και οικιακού εξοπλισμού. Από την άποψη της δομής του πληθυσμού αποτελείται από υψηλό ποσοστό ατόμων 0- 14 ετών, μεγάλα νοικοκυριά και υψηλό αριθμό παιδιών ανά γυναίκα.

Έκτη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Όσον αφορά την έκτη ομάδα θα λέγαμε ότι παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά με την πέμπτη ομάδα αλλά και ουσιαστικές διαφορές. Τα κοινά τους χαρακτηριστικά εντοπίζονται στην πληθυσμιακή τους δομή και στα χαρακτηριστικά κατοικίας. (μεγάλα νοικοκυριά με υψηλό μέσο αριθμό παιδιών ανά γυναίκα και υψηλό ποσοστό ατόμων ηλικίας 0- 14) αφενός μεν, αφετέρου δε κατοικίες με έλλειψη βασικών ανέσεων (οικιακό εξοπλισμό) και υποδομών που υποδηλώνουν χαμηλό βιοτικό επίπεδο. Οι διαφορές τους εντοπίζονται κυρίως στην οικονομική κατάσταση του πληθυσμού: υψηλά ποσοστά ανεργίας, εποχιακής εργασίας, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα.

Έβδομη ομάδα ταξινομικής ανάλυσης: Η έβδομη ομάδα χαρακτηρίζεται από τα υψηλά ποσοστά τόσο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού όσο και των απασχολούμενων με μη εξηρημένη εργασία (ελεύθερους επαγγελματίες). Στην ομάδα αυτή εντάσσονται κυρίως αγροτικές περιοχές με εποχιακή εργασία και χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Η μη ισχυρή συμμετοχή των μεταβλητών στο σχηματισμό της ομάδας δεν μας επιτρέπει να εντοπίσουμε τυχόν ιδιαιτερότητες που εμφανίζονται στο εσωτερικό. Για ένα σαφέστερο προσδιορισμό της απαιτείται περαιτέρω διερεύνηση των χαρακτηριστικών που την προσδιορίζουν.

Ο χάρτης που ακολουθεί (χάρτης 7.1) δίνει μια συνθετική εικόνα και αποτελεί εν μέρει τη σύνθεση των τριών προηγούμενων (χάρτες 4.1 5.1 και 6.1). Οι χωρικές ενότητες που εντάσσονται στην πρώτη ομάδα καλύπτουν στο σύνολό τους σχεδόν όλες τις αστικές περιοχές (municipalities) που περιλαμβάνουν τα κύρια αστικά κέντρα των νομών (district). Στις περιοχές αυτές συγκεντρώνονται νοικοκυριά μεσαίου μεγέθους με κατοικίες που πληρούν τις βασικές ανέσεις (ύδρευση- αποχέτευση) και ικανοποιητικό οικιακό εξοπλισμό, νοικοκυριά που αποτελούνται συνήθως από άτομα με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Αντίθετα στο βόρειο και βορειοανατολικό τμήμα της χώρας συγκεντρώνονται διοικητικές ενότητες (commune) όπου χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα από

νεανικό πληθυσμό σε νοικοκυριά μεγάλου μεγέθους που διαμένουν σε κατοικίες με σημαντικές ελλείψεις σε οικιακό εξοπλισμό και χαμηλά στάνταρ κατοικίας όσον αφορά τις βασικές υποδομές (ύδρευση- λουτρό). Ο πληθυσμός των περιοχών της ομάδας αυτής χαρακτηρίζεται ταυτόχρονα από χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και υψηλά ποσοστά ανεργίας.

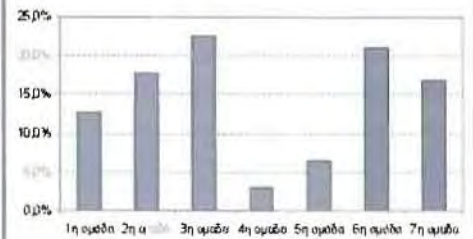
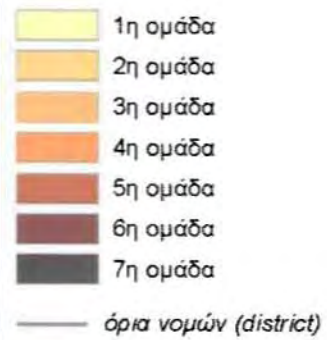
Το κεντρικό τμήμα της χώρας περιλαμβάνει χωρικές ενότητες με έντονη μεταναστευτική κίνηση προς το εξωτερικό. Οι πλειοψηφία των περιοχών βρίσκονται στο πεδινό τμήμα της χώρας. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού τους απασχολείται στο πρωτογενή τομέα (κυρίως σε αγροτικές εκμεταλλεύσεις) και χαρακτηρίζεται από χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Οι κατοικίες είναι μεγάλου μεγέθους και πληρούν τις βασικές ανέσεις (δίκτυο ύδρευσης- λουτρό).

Στο νότο παρατηρείται μια χωρική συγκέντρωση περιοχών όπου το βασικό τους χαρακτηριστικό είναι το υψηλό ποσοστό ατόμων ηλικίας 65 και άνω. Η απουσία νεαρών ατόμων από τα νοικοκυριά μας οδηγεί στη διαπίστωση ότι πρόκειται για περιοχές με μεταναστευτική κίνηση τόσο προς το εσωτερικό αλλά και προς το εξωτερικό.

Διπλωματική Εργασία:
 Χωρικές Ανισότητες στην Αλβανία,
 μια πρώτη προσέγγιση

**Χάρτης 7.1:
 Συνθετική Ανάλυση**

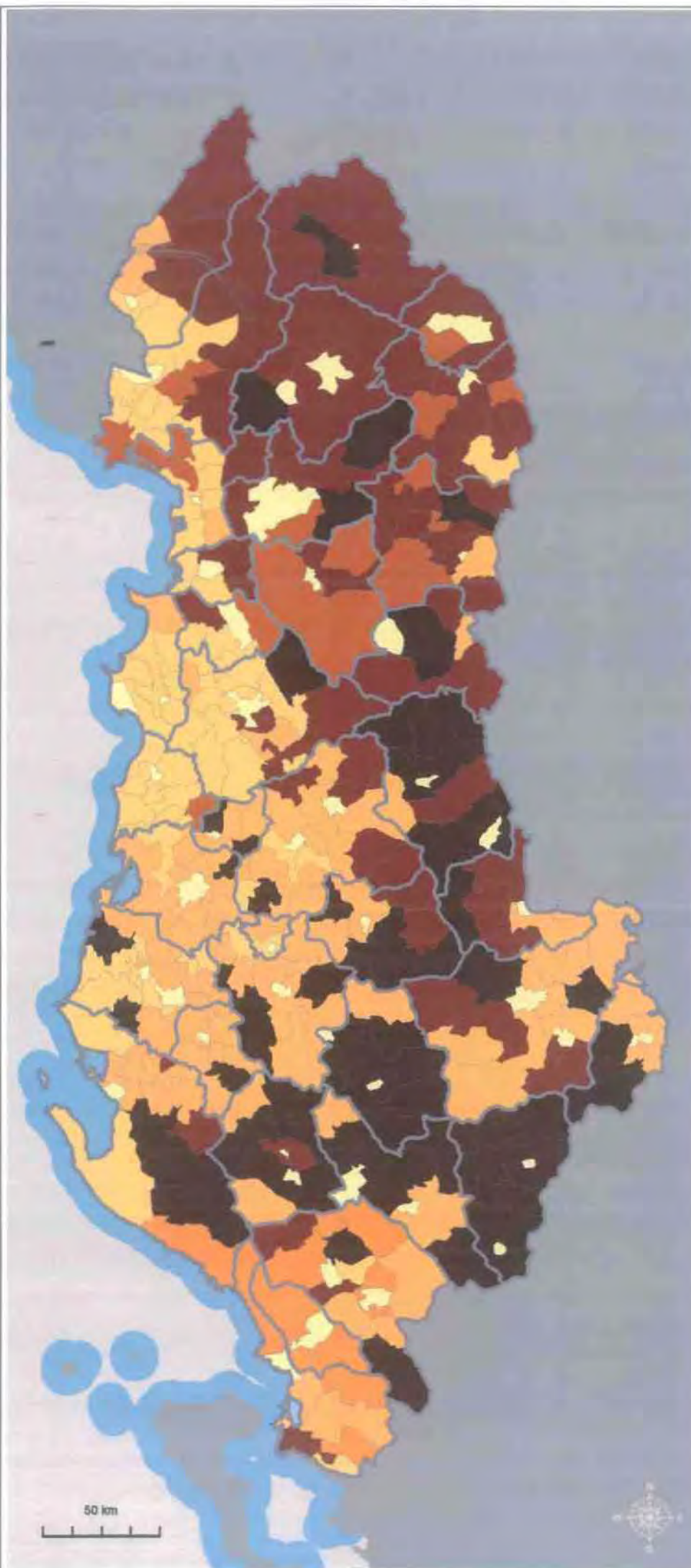
Υπόμνημα:

	#	%
1η ομάδα	47	12,6%
2η ομάδα	66	17,6%
3η ομάδα	84	22,5%
4η ομάδα	11	2,9%
5η ομάδα	24	6,4%
6η ομάδα	79	21,1%
7η ομάδα	63	16,8%
Σύνολο	374	100,0%

Βόλος, Φεβρουάριος 2005

Ψηφιακό υπόβαθρο: Εργαστήριο Δημογραφικών και
 Κοινωνικών Αναλύσεων
 Πηγή δεδομένων: INSTAT
 Σύνθεση χάρτη: Γεωργία Σιαπάτη

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Βασικός στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν η ανάδειξη των χωρικών διαφοροποιήσεων στη γειτονική Αλβανία. Η ανάδειξη αυτή έγινε στηριζόμενη στα δεδομένα της τελευταίας απογραφής πληθυσμού κατοικιών που διεξήχθη στη χώρα το 2001.

Επισημάνουμε ότι τα δεδομένα της απογραφής του 2001 αξιοποιήθηκαν στο χαμηλότερο δυνατό χωρικό επίπεδο που διατίθενται σε αυτό του αντίστοιχου Καποδιστριακού δήμου και κοινότητας. Επιλέξαμε τους αντίστοιχους με τη χώρα μας Καποδιστριακούς δήμους και κοινότητες όπως διαθέταμε όλα τα πρωτογενή δεδομένα ανά νοικοκυριό/ άτομο και στο βαθμό που το επιλεχθέν αυτό χωρικό επίπεδο επιτρέπει την πληρέστερη περιγραφή και ανάλυση των χωρικών διαφοροποιήσεων. Η επιλογή του αμέσως επόμενου διοικητικού επιπέδου (νομού) ενδεχομένως να διευκόλυνε τις αναλύσεις μας και εάν δεν υπήρχε σημαντική ετερογένεια στο εσωτερικό τους, τα αποτελέσματα της ανάλυσης αυτής ελάχιστα θα διέφεραν από αυτά που εξάγαμε, επιλέγοντας τους δήμους/ κοινότητες. Όπως όμως η υπόθεση αυτή δεν ισχύει η επιλογή του χαμηλότερου διοικητικού επιπέδου ήταν επιβεβλημένη.

Σε ορισμένες όμως περιπτώσεις τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών δεν είναι εύκολο να αναδειχθούν με μια πρώτη ανάλυση. Ιδιαίτερα προβληματική όσον αφορά την ερμηνεία των φαινομένων υπήρξε επίσης:

α) η έλλειψη φερέγγυων δεδομένων για την εξωτερική μετανάστευση, φαινόμενο που σημάδεψε τη γειτονική μας χώρα όπως το 1/3 του πληθυσμού της διαμένει πλέον στο εξωτερικό και

β) η μη δυνατότητα σαφούς χαρακτηρισμού των εξεταζόμενων δήμων-κοινοτήτων με βάση το ανάγλυφο του εδάφους (ο διαχωρισμός δηλαδή σε ορεινές, ημιορεινές και πεδινές)

Ταυτόχρονα οι αναλύσεις μας θα ήτανε σαφώς πιο ενδιαφέρουσες εάν εκτός των απογραφικών δεδομένων είχαμε στη διάθεση μας για τα ίδια χωρικά επίπεδα και άλλα στοιχεία (οικονομικά, στοιχεία που αναφέρονται στις διαθέσιμες υποδομές, στις επενδύσεις στον κοινωνικό εξοπλισμό).

Εξετάζοντας τα χωρικά προφίλ που αναδεικνύονται με βάση τις αναλύσεις μας στα κεφάλαιο 4, 5 και 6 διαπιστώνουμε αφενός μεν το σημαντικό ρόλο της μεταβλητής «κινητικότητα» αφετέρου δε της μεταβλητής αστικότητα. Διαπιστώνουμε ταυτόχρονα ότι λαμβάνοντας ως κριτήριο τις συνθήκες κατοικίας και τις ανέσεις των νοικοκυριών η Αλβανία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στο βαθμό που το μεγαλύτερο μέρος του

πληθυσμού της διαμένει σε περιοχές με χαμηλή ποιότητα (μικρό μέγεθος κατοικήσιμης επιφάνειας και ελλείψεις σε στοιχειώδη οικιακό εξοπλισμό), ενώ αντίστοιχα υπάρχουν σοβαρά προβλήματα με την παροχή πόσιμου νερού. Τα προβλήματα αυτά είναι ευρέως διαδεδομένα στις απομακρυσμένες περιοχές της χώρας.

Τέλος διαπιστώνουμε από όλες σχεδόν τις αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν τόσο στις τρεις μεγάλες θεματικές ενότητες (δημογραφία, απασχόληση, εκπαίδευση και συνθήκες στέγασης) όσο και από τη συνολική ανάλυση αφενός μεν ένα σαφή διαχωρισμό ανάμεσα στις αστικές και λοιπές περιοχές αφετέρου δε ανάμεσα στο κέντρο και την περιφέρεια και ανάμεσα στο βόρειο- βορειοανατολικό και νότιο τμήμα της χώρας από την άλλη.

Είναι προφανές ότι οι πιο δυναμικές περιοχές της χώρας είναι αυτές των μεγάλων αστικών κέντρων των νομών. Οι περιοχές αυτές λειτουργούν ως πόλοι έλξης του πληθυσμού, παρουσιάζουν σημαντική πληθυσμιακή συγκέντρωση και προσφέρουν στους κατοίκους περισσότερες ευκαιρίες για εύρεση εργασίας και υψηλότερο βιοτικό επίπεδο. Η διαπίστωση αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι εμφανίζονται περιοχές, εκτός της παράκτιας ζώνης, τόσο στο βορρά αλλά και στο νότο που συνδυάζουν υψηλό βαθμό αστικότητας και καλύτερες στεγαστικές συνθήκες σε σχέση με τις γειτονικές τους.

Η αμέσως επόμενη ομάδα περιοχών που έχει επηρεαστεί σημαντικά από την εσωτερική μετανάστευση αποτελείται από δήμους και κοινότητες που βρίσκονται στη μεγάλη τους πλειοψηφία γύρω από τα αστικά κέντρα. Στις περιοχές αυτές διαμένουν άτομα με μέσο εκπαιδευτικό επίπεδο που απασχολούνται κατά κύριο λόγο στον πρωτογενή τομέα. Υποθέτουμε ότι πρόκειται για εσωτερικούς μετανάστες που στην πλειοψηφία τους συνεχίζουν να απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα.

Ο διαχωρισμός μεταξύ αγροτικού- αστικού επιτείνεται λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης, η οποία συνέβαλε καταλυτικά στη διαμόρφωση του σημερινού κοινωνικό- οικονομικού προφίλ των περιοχών της χώρας. Η μετακίνηση των ατόμων στο εσωτερικό συνεπάγεται τη γρήγορη αύξηση του αστικού πληθυσμού, που συνοδεύεται από μείωση του αγροτικού πληθυσμού, ειδικότερα στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές του βόρειου και νότιου τμήματος της χώρας. Στόχος των μεταναστών είναι να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση, να εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον για τις οικογένειές τους και να έχουν πρόσβαση σε περισσότερες επαγγελματικές ευκαιρίες. Ως βασικές επιλογές φαίνεται να είναι τα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου η ποιότητα ζωής είναι καλύτερη, όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης και

τις δυνατότητες απασχόλησης. Από τα αποτελέσματα των αναλύσεων ανά θεματική ενότητα, στα κύρια αστικά κέντρα βασικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού είναι το υψηλό μορφωτικό επίπεδο και παράλληλα έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα.

Συγκρίνοντας τα χαρακτηριστικά των αστικών και μη αστικών περιοχών της χώρας, διαπιστώνουμε από τη μια πλευρά έχουμε μια διόγκωση των μεγάλων αστικών κέντρων, με την έντονη πληθυσμιακή συγκέντρωση και την υποδοχή του μεγαλύτερου μέρους των μεταναστών και από την άλλη την εγκατάλειψη της ενδοχώρας και ιδιαίτερα των ορεινών και ημιορεινών περιοχών της Αλβανίας. Το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών επιθυμεί να εγκατασταθεί ή εγκαθίσταται στο δίπολο Tirana- Durrës, στο βαθμό που εκεί συγκεντρώνονται οι κύριες οικονομικές δραστηριότητες αποτελώντας τον βασικό μοχλό ανάπτυξης της χώρας.

Το φαινόμενο της μετανάστευσης (εσωτερικής και εξωτερικής) δεν έχει μόνο άμεσες επιπτώσεις στα αστικά κέντρα και στην περιφέρεια τους, αλλά έχει επηρεάσει και το σύνολο σχεδόν της δυτικής παράκτιας ζώνης. Στις περιοχές αυτές διαπιστώνεται η ύπαρξη μιας έντονης οικοδομικής δραστηριότητας την τελευταία δεκαετία παράλληλα με την έντονη αστικοποίηση τους. Ο υψηλός βαθμός ελκτικότητας των περιοχών εκείνων που βρίσκονται στο δυτικό παράκτιο τμήμα, πιθανόν να οφείλεται και στο γεγονός ότι περιλαμβάνουν πεδινές εκτάσεις με εύφορο καλλιεργήσιμο έδαφος και συγκεντρώνουν αστικές περιοχές οι οποίες έχουν χαρακτηριστικά τριτογενοποίησης (εμπόριο- τουρισμός).

Ωστόσο η αύξηση του κτιριακού αποθέματος (είτε πρόκειται για πρώτη είτε για δεύτερες κατοικίες) που παρατηρείται στις ίδιες αυτές περιοχές δεν συνοδεύεται από την ταυτόχρονη ανάπτυξη των υποδομών. Η διαπίστωση αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι τα κέντρα υποδοχής μεταναστών έχουν σημαντικά προβλήματα υποδομών όπως δίκτυο ύδρευσης και αποχέτευσης. Επομένως είναι προφανές ότι οι μαζικές μετακινήσεις του πληθυσμού πραγματοποιήθηκαν στη διάρκεια της τελευταία δεκαετίας δημιουργήσαν σημαντικά προβλήματα στις περιοχές εγκατάστασης.

Οι περιοχές που βρίσκονται στην παράκτια ζώνη θίγονται τόσο από την εσωτερική όσο και από την εξωτερική μετανάστευση. Δεν είναι όμως ευδιάκριτο, όπως δεν διαθέτουμε στοιχεία για την εξωτερική μετανάστευση, μέσα από την ανάλυση ποιες από τι περιοχές αυτές και σε ποιο βαθμό αποτελούν ταυτόχρονα πόλο έλξης και πόλο απώθησης του πληθυσμού τους (έξοδος από τη χώρα). Από τις επιμέρους αναλύσεις διαφαίνεται ότι οι περιοχές εκείνες που βρίσκονται στο νοτιοδυτικό τμήμα της χώρας

είναι βασικά περιοχές υποδοχής ενώ αυτές του βορειοδυτικού τμήματος είναι περιοχές με έντονη εξωτερική μετανάστευση προς την Ιταλία (Carletto et all, 2004).

Το βόρειο και βορειοανατολικό τμήμα είναι ως το πλέον δυναμικό από δημογραφική άποψη με το υψηλό ποσοστό νεανικού πληθυσμού. Η πλειοψηφία των περιοχών του τμήματος αυτού είναι ορεινές και ημιορεινές, έχουν πολυμελή νοικοκυριά, υψηλή γονιμότητα και από ότι διαφαίνεται κυριαρχούν οι παραδοσιακές μορφές οικογένειας. Παράλληλα οι περιοχές αυτές φαίνεται να επηρεάστηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό από την εσωτερική μετανάστευση και λιγότερο από την εξωτερική (χάρτης 2.2.4, 2.2.5).

Ο νότος σε αντίθεση με το βορρά επηρεάστηκε τόσο από την εσωτερική όσο και από την εξωτερική μετανάστευση γεγονός όπως υποδηλώνεται και από την απουσία νέων ατόμων. Χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ατόμων ηλικίας 65 και άνω και ολιγομελή νοικοκυριά. Οι συνθήκες στέγασης των κατοίκων τις περιοχής αυτής δεν διαφοροποιούνται σημαντικά από αυτές του κεντρικού τμήματος της χώρας, όπως δε διαπιστώνονται και εδώ ελλείψεις σε στοιχειώδη οικιακό εξοπλισμό και υποδομές (ύδρευση- λουτρό). Ένα επιπλέον βασικό χαρακτηριστικό του πληθυσμού τους είναι το εξαιρετικά χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (υψηλό ποσοστό αναλφαβητισμού και υψηλό ποσοστό ατόμων που γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση αλλά δεν έχουν ολοκληρώσει τη βασική εκπαίδευση) σε άμεση συνάρτηση με το υψηλό ποσοστό των ηλικιωμένων ατόμων (ηλικίας 65 και άνω).

Εξετάζοντας το προφίλ των κατοίκων της βόρειας και βορειοανατολικής Αλβανίας οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από τις περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης και των υψηλών ποσοστών ανεργίας σε σύγκριση με τις αγροτικές περιοχές του κέντρου. Το μεγαλύτερο μέρος των περιοχών αυτών είναι ορεινό και ο πληθυσμός του απασχολείται σε προσωρινές και περιστασιακές εργασίες (πιθανότατα στον πρωτογενή τομέα). Πρόκειται για περιοχές που φθίνουν πληθυσμιακά λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης καθώς παρουσιάζουν έντονα αρνητικά μεταναστευτικά ισοζύγια. Τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού των περιοχών αυτών είναι άμεσα συναρτώμενα με την ορεινότητα και τις περιορισμένες δυνατότητες απασχόλησης στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Επιπλέον ο πληθυσμός τους έχει χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο και προφανώς χαμηλό βιοτικό επίπεδο. Ειδικότερα οι αγροτικές, ορεινές και ημιορεινές περιοχές του βορρά παρουσιάζουν τη φτωχότερη κατοικία που συνοδεύεται από την απουσία βασικών υποδομών (δίκτυο ύδρευσης και αποχέτευσης), έλλειψη οικιακού εξοπλισμού. Οι ελλείψεις σε στοιχειώδη ανέσεις και υποδομές σε

συνδυασμό με τα πολυμελή νοικοκυριά κατατάσσει τις περιοχές αυτές στις πιο υποβαθμισμένες της χώρας.

Παρατηρείται λοιπόν μια πόλωση μεταξύ των περιοχών του βορρά και των δυτικών και αστικών κέντρων. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο δυναμικό χαρακτήρα και στην ύπαρξη περισσότερων πλεονεκτημάτων που έχουν οι περιοχές της παράκτιας ζώνης και τα αστικά κέντρα σε αντίθεση με το βορρά.

Οι χωρικές ενότητες που απαρτίζουν το κεντρικό τμήμα αποτελούν τους κύριους τροφοδότες της εξωτερικής μετανάστευσης¹. Πρόκειται για συγκέντρωση χωρικών ενοτήτων όπου το μεγαλύτερο τμήμα τους περιλαμβάνει πεδινές εκτάσεις και σε μικρότερο βαθμό ορεινές και ημιορεινές. Τα βασικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού είναι το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, (φαινόμενο που παρατηρείται γενικότερα σε όλες τις αγροτικές περιοχές), ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό του απασχολείται στον πρωτογενή τομέα (γεωργία- κτηνοτροφία). Πλεονέκτημα των περιοχών του κέντρου είναι το γεγονός ότι βρίσκονται στο πεδινό τμήμα της χώρας όπου η πλειοψηφία των νοικοκυριών διαθέτουν καλλιεργήσιμες εκτάσεις και τα μέλη τους εργάζονται είτε ως ελεύθεροι επαγγελματίες είτε ως συμβοηθούντα μέλη στην οικογένεια.

Σε αντίθεση με το βορρά το κέντρο χαρακτηρίζεται από καλύτερες συνθήκες στέγασης καθώς δεν παρατηρούνται ιδιαίτερες ελλείψεις των νοικοκυριών σε οικιακό εξοπλισμό, ενώ η πλειοψηφία των κατοικιών διαθέτει παράλληλα τις βασικές υποδομές (δίκτυο ύδρευσης- λουτρό που παρέχονται έξω από αυτές). Η ύπαρξη μεγάλου μεγέθους κατοικιών² σε συνδυασμό με τον υψηλό βαθμό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα μας οδηγεί στη διαπίστωση ότι ίσως να πρόκειται για περιοχές με ανάπτυξη της κτηνοτροφίας (Kotzamanis et all, 2003).

Από τα αποτελέσματα των αναλύσεων μπορούμε να πούμε ότι η μετανάστευση τόσο στο εσωτερικό όσο και προς το εξωτερικό αποτελεί τον πιο σημαντικό παράγοντα ο οποίος έχει επιδράσει στην διάθρωση των δημογραφικών και κοινωνικών δομών ανά χωρική ενότητα. Αν θεωρήσουμε ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια τάση επαναπατρισμού στην Αλβανία, (που όμως δεν είναι ακόμη ευρεία διαδεδομένη λόγω των οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στη χώρα), όπως και μια τάση επαναπατρισμού των αποταμιεύσεων των μεταναστών είναι προφανές, ότι οι κύριοι

¹ πιθανότατα μετά την κατάρρευση του σχεδίου πυραμίδων, όπου μεγάλο μέρος του πληθυσμού είχε επενδύσει σε αυτά (βλ. κεφάλαιο 1.1 ιστορικά)

² εμβαδόν κατοικήσιμης επιφάνειας άνω των 100 τ.μ.

πόλοι έλξης είναι μεγάλα αστικά κέντρα και οι περισσότερο ανεπτυγμένες περιοχές (Carletto et all, 2004).

Η ανάλυση μας όπως προαναφέραμε είχε ως σκοπό μια πρώτη αποτύπωση των χωρικών ανισοτήτων με βάση (δημογραφία, απασχόληση- εκπαίδευση, συνθήκες στέγασης) και μας επέτρεψε στη ανάδειξη των διαφορετικών προφίλ των περιοχών. μιας συνολικής εικόνας όσον αφορά το προφίλ των περιοχών. Η πλειοψηφία των ομάδων που δημιουργούνται από την ταξινομική ανάλυση παρουσιάζουν ευκρινή ποιοτικά χαρακτηριστικά. Ωστόσο εμφανίζονται περιπτώσεις (χωρικές ενότητες) με μη σαφώς ευδιάκριτα χαρακτηριστικά γεγονός που μας υποχρεώνει να επισημάνουμε την αναγκαιότητα μιας περαιτέρω σε βάθος ανάλυσης των διαθέσιμων μεταβλητών που θα μπορούσε να καταλήξει σε ακόμη καλύτερα αποτελέσματα. Όμως κάτι τέτοιο ξεπερνά τα χρονικά περιθώρια και τις δυνατότητες που απαιτούνται στα πλαίσια ολοκλήρωσης μιας διπλωματικής εργασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Νούτσου Β.**, (2002), “Μια πρώτη προσέγγιση της ανάλυσης της αστικής περιοχής των Τιράνων με τη χρήση δορυφορικής εικόνας IKONOS: διαχωρισμός της περιοχής σε ζώνες και προτάσεις για μελλοντική χρήση”, διπλωματική εργασία, τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος
- Μαυρομάτης Γ.**, (1999), “Στατιστικά Μοντέλα και Μέθοδοι Ανάλυσης Δεδομένων”. Θεσσαλονίκη, εκδόσεις Επιστημονικών βιβλίων και περιοδικών, σσ. 169- 188, σσ. 235- 258
- Σιδηρόπουλος Γ.**, (2003), “Εισαγωγή στην Γραφική Σημειολογία και την Θεματική Χαρτογραφία”, Σειρά ερευνητικών εργασιών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ, Σειρά ερευνητικών εργασιών, 5, 2003
- Φιλιππακοπούλου Β., Νάκος Β., Στάμου Α.**, (2001), “Χαρτογραφική οπτικοποίηση των δεικτών της δημογραφικής εξέλιξης” στο Κοτζαμάνης Β., Παππάς Β. (επιμ.), Οι Χωρικές διαστάσεις των Δημογραφικών Φαινομένων. Βόλος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, σσ. 167- 176
- Φώτης Γ.**, (2001) “Δείκτες εξέλιξης μαθηματικών πληθυσμών και χωροθέτηση εκπαιδευτικών μονάδων: Δύο όψεις του ίδιου νομίσματος” στο Κοτζαμάνης Β., Παππάς Β. (επιμ.), Οι Χωρικές διαστάσεις των Δημογραφικών Φαινομένων, Βόλος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, σσ. 323- 350
- Cabanes P., Cabanes b.**, (1999) “*Passions Albanaises de Berisha au Kosovo*” editions Odile Jacob, Paris
- Carletto C., Davis B., Stampini M., Trento S., Zezza A.**,(2004), “*Internal Mobility and International Migration in Albania*”, Agricultural and Development Economics Division, The Food and Agriculture Organization of the United Nations
- Collection Monde**, (1996), “*Albanie Utopie: Huis Clos Dans les Balkans*”, editions Autrement, Paris
- King R., Vullneyari J.**, (2003), “*Migration in Albania*”, Development Research center on Migration, Globalisation and Poverty, Sussex Center
- Kotzamanis B., Duquene M.N., Pappas V., Kaklamani S.**, (2003), “*Non- income Dimenision of Poverty in Albania- A World Bank project*”, Laboratory of Demographic and Social Analysis, Department of Planning and Regional Development, University of Thessaly, Volos, Greece
- Markakis**, (2003), “*Applications of Multivariate Statistical Analysis*”, Lecture notes, Mediterranean Agronomic Institute of Chania, Greece

Mauro-moustakos A., (2002), *“Introduction to Statistics”*, Lecture notes, Mediterranean Agronomic Institute of Chania, Greece

Robinson A.H., Morrison J. L., Muehrcke P. C., Kimerling A. J., Guptill s. C., (2002), *“Στοιχεία Χαρτογραφίας”*, Αθήνα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π., σσ. 477-482

Roux M., (1992), *“Les Albanais en Yougoslavie: Minorite Nationale Territoire et Development”*, editions De la Maison des Sciences de L’ Homme, Paris

INSTAT (2001), *“Census 2001 Enumerator Handbook”*, institute of statistics

INSTAT (2002), *“Population and Housing Census of Albania, Main Results”*, Instituti i Statistikes, Tirana

INSTAT (2003), *“Albania living standard measurement survey2002”*, Institute of Statistics (INSTAT), Albania

INSTAT (2004a), *“Albania census atlas, research publication”*, Instituti i Statistikes, Tirana

INSTAT (2004b), *“Gender perspectives in Albania”*, research publication: Instituti i Statistikes, Tirana

INSTAT (2004c), *“People and Work in Albania”*, research publication: Instituti i Statistikes, Tirana

INSTAT (2004d), *“Population projections for Albania”*, research publication: Instituti i Statistikes, Tirana

INSTAT (2004f), *“Migration in Albania”*, research population Instituti i Statistikes, Tirana

INSTAT (2004g), *“Non- income Dimension of Poverty in Albania”*, Instituti i Statistikes, Tirana

INSTAT (2004h), *“Poverty and Inequality Mapping in Albania”*, Instituti i Statistikes, Tirana

INSTAT (2004j), *“A Profile of Poverty and living Standards in Albania”*, Methodology and Main Findings, Instituti i Statistikes, Tirana

Πηγές Internet

<http://www.instat.gov.al/>

http://www.demography_lab.org

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Πίνακας 1: Συσχέτιση των μεταβλητών της ανάλυσης με τους άξονες

	Παραγοντικοί άξονες												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
a.1			,877										
a.2	,868												
a.3	-,862												
a.4	-,933												
a.5	-,930												
a.6	,717												
a.7								-,839					
a.8								-,810					
a.9								,544					
c.1						-,808							
c.2						-,645							
c.3						,879							
c.4						,500							
c.5					,814								
c.6			-,459						-,707				
c.7			,792										
c.8									,778				
c.9					,940								
c.10					-,938								
c.11												,779	
c.12							,941						
c.13									,495				
c.14													
c.15	,560												
b.3			,832										
e.1		,717											
e.2		,560											
e.3		-,790											
e.4		,613											
e.5		,621											
e.6		,822											
e.7		-,463								-,805			
e.8										,901			
e.9		-,618											
d.1												,775	
d.3												,687	
d.4				-,881									
d.5				,895									
d.6				,782									
d.2				,770									
g.2					-,535								
k.1							,943						
h.1			,640										
h.2													,884

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στατιστικό πακέτο SPSS)

Πίνακας 2: Βασικά στοιχεία της ανάλυσης

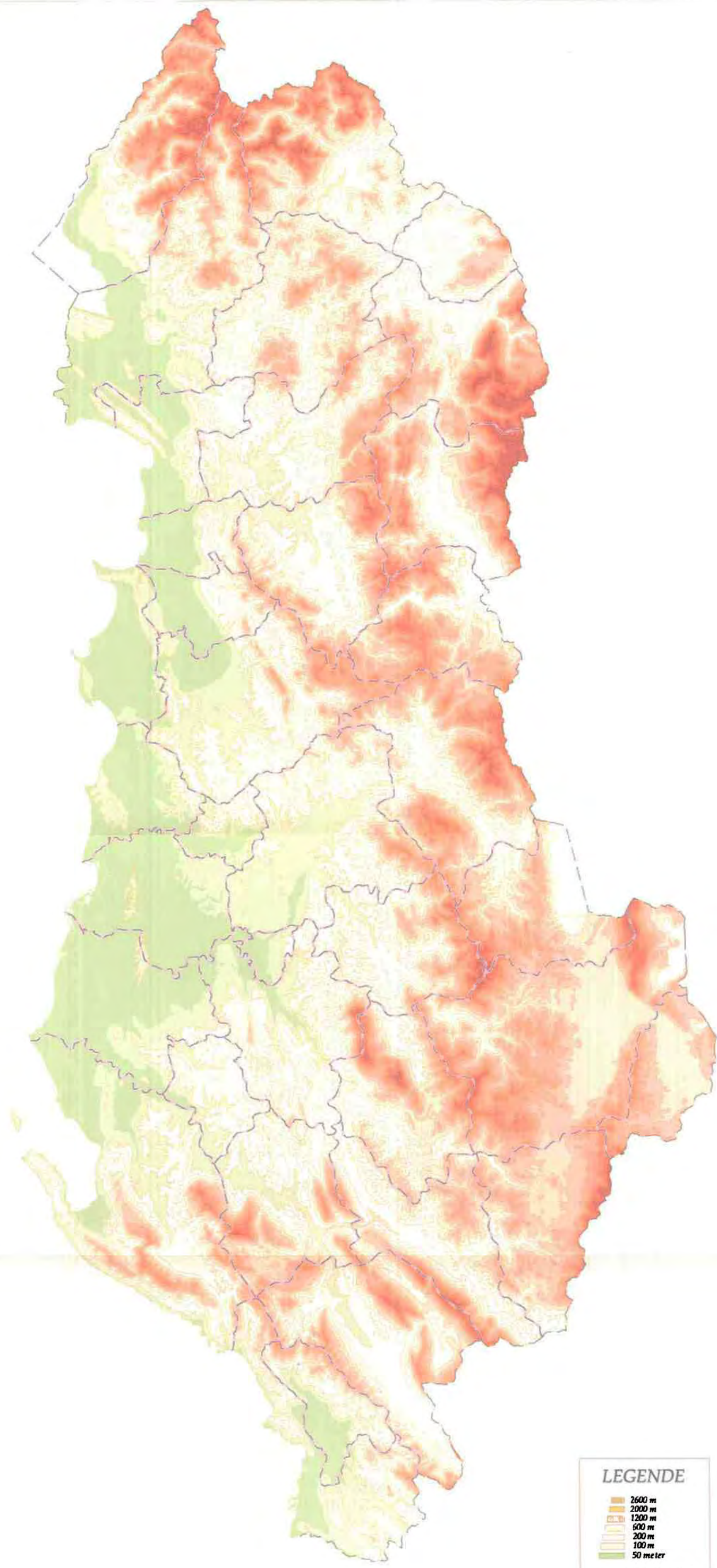
Thematic fields	Variables	Descriptive	Mean	Median	Std. Deviation	Variance	Minimum	Maximum
Demographic information	a.1	Population density (inhabitation per square kilometer)	301,93	81,93	835,12	697429,51	3,89	8521,2
	a.2	Youngness rate (% of population less than 14 years old)	30,66	30,94	4,29	18,432	9,59	42,13
	a.3	Ageing rate (% of population more than 65 years old)	7,73	7,16	3,37	11,354	3,2	36,18
	a.4	Mean age	30,0213	29,4213	3,37322	11,379	24,17	52,59
	a.5	Median age	26,4	25,4008	4,93347	24,339	18,41	58,95
	a.6	Number of children/ number of women 45- 49 years old	4,2698	4,2058	0,96307	0,927	1,35	6,61
	a.7	Person per household (number of person/ number of household)	4,4593	4,4247	0,52576	0,276	2,28	6,96
	a.8	Large household (number of household with six or more persons/ total number of household)	26,5726	25,2418	10,30543	106,202	1,38	75,18
Dwelling and household equipment	b.3	New buildings (% of buildings constructed after 1990/ total number of buildings)	16,2582	13,0725	13,7658	189,497	0	85,59
	c.1	Number of dwellings less than 40 m ² / total number of dwellings	25,068	21,751	14,2968	204,398	0,6	70,9
	c.2	Number of dwellings between 40- 69 m ² / total number of dwellings	40,547	39,92	11,6123	134,845	6,1	92,2
	c.3	Number of dwellings between 70- 99 m ² / total number of dwellings	26,456	26,232	13,4537	181,002	0,8	75,1
	c.4	Number of dwellings between 100- 130m ² / total number of dwellings	6,914	5,32	6,637	44,05	0	58,2

	c.5	Water supply inside the dwelling (% of dwelling with water supply inside/ total number of inhabited dwellings)	23,373	13,542	25,9439	673,084	0	97,8
	c.6	Water supply outside the dwelling (% of dwelling with water supply outside/ total number of inhabited dwellings)	43,053	41,911	24,9298	621,497	0,4	98,3
Dwelling and household equipment	c.7	Well or water tank (% of dwellings with well or water tank/ total number of inhabited dwellings)	14,355	6,977	17,5932	309,522	0	96,1
	c.8	No water supply (% of dwelling without water supply/ total number of inhabited dwellings)	19,218	10,595	21,6214	467,486	0	98,6
	c.9	W.C inside the dwelling (% of dwellings with wc inside/ total number of inhabited dwellings)	31,154	22,325	27,9098	778,956	0	98,3
	c.10	W.C outside the dwelling (% of dwellings with wc outside/ total number of inhabited dwellings)	66,4131	75,3078	28,6316	819,769	0,78	99,82
	c.11	No wc (% of dwelling without wc/ total number of inhabited dwellings)	1,081	0,572	1,8696	3,495	0	20,4
	c.12	Central heating (% of dwelling with central heating/ total number of inhabited dwellings)	95,821	98,887	8,2124	67,444	19,6	100
	c.13	No heating (% of dwelling without heating/ total number of inhabited dwellings)	3,804	0,787	8,2084	67,377	0	80,4
	c.15	No tv (% of household without tv/ total number of household)	14,4108	10,433	11,88576	141,271	1,53	67,51
	c.16	No refrigerator (% of household without refrigerator/ total number of household)	36,5	31,84	22,95	526,703	1,91	100

	c.17	No washing machine (% of household without washing machine/ total number of household)	78,7468	86,7059	21,19527	449,24	20,28	100
	c.18	No cooking stove (% of household without cooking stove/ total number of household)	60,33	68,11	32,73	1071,228	0	100
	c.19	No car (% of household without car/ total number of household)	94,74	95,8	4,59	21,109	68,29	100
Education	d.1	Illiteracy persons aged 10 and over (number of illiterate persons aged 10 and over/ total population aged 10- 65)	1,4344	1,195	1,23705	1,53	0,07	14,46
Education	d.2	Average year of schooling (number of years successfully completed by persons aged 15 and over/ total population aged 15- 29)	7,7703	7,5895	0,8151	0,664	5,16	10,69
	d.3	No diploma (number of person aged 15 and over without diploma/ total population aged 15 and over)	8,887	8,4335	3,06466	9,392	3,46	32,74
	d.4	Primary and lower secondary (number of person who completed primary and lower secondary school aged 15 and over/ total population aged 15 and over)	68,9696	71,8019	10,21019	104,248	34,72	85,5
	d.5	Upper secondary (number of persons who completed upper secondary school aged 15 and over/ total population aged 15 and over)	19,6375	17,5665	8,78797	77,228	4,93	47,31
	d.6	No university (number of person aged 25- 45 without university or post university degree/ total population aged 25- 45)	96,4514	97,4878	3,49678	12,227	78,57	100

Employment and Unemployment	e.1	Unemployment (% of number of unemployed persons aged 15- 64/ total economically active population aged 15- 64, in 10%)	18,1536	16,5548	10,84362	117,584	0,7	46,67
	e.2	Unemployed female (% of number of unemployed females aged 15- 64/ total economically active female population aged 15- 64)	41,707	38,686	15,4959	240,123	16,2	85,2
	e.3	Economically active population aged 15- 64/ total population	41,3768	41,7738	6,47986	41,989	23,13	57,1
	e.4	Temporary job (% of employed persons aged 15- 64 in temporary job/ total employed population aged 15- 64)	9,0586	8,4806	5,38582	29,007	0,83	42,12
	e.5	Occasional job (% of employed persons aged 15- 64 in occasional job/ total employed population aged 15- 64)	24,1672	19,1194	18,65838	348,135	1,32	88,02
Employment and Unemployment	e.6	seasonal job (% of employed persons aged 15- 64 in seasonal job/ total employed population aged 15- 64)	4,3534	3,8793	2,6122	6,824	0,16	16,37
	e.7	Own account worker (% of own account workers aged 15- 64/ total employed population aged 15- 64)	60,3542	63,1789	20,8678	435,465	8,44	94,68
	e.8	Contributing family workers (% of contributing family workers aged 15- 64/ total employed population aged 15- 64)	18,8384	16,998	10,99629	120,918	2,11	76,33
		Agricultural work (% of persons aged 15- 49 who work in agricultural work/ total employed population aged 15- 64)						
	g.2	Agricultural land	77,3124	89,0801	27,69686	767,116	1,78	100
	k.1	Urban population	14,187	0	31,9182	1018,772	0	100
	h1	Internal migration	-6,7906	-4,8365	13,54366	183,431	-47	79,67
	h2	Emigration	1,1243	0,701	1,21759	1,483	0	6,41

Παράρτημα II

LEGENDE

- 2600 m
- 2000 m
- 1200 m
- 600 m
- 200 m
- 100 m
- 50 meter

— District boundary

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ
(Ερωτηματολόγια Απογραφής)

Census 2001

District (ID_DISTRICT) Comm/Munic (ID_COMUNE)

Town/Village (ID_VILLAGE) EA (ID_EA) Building (ID_BUILDING)

BUILDING

Complete the building questions only for the first or only dwelling in the building

1. Type of building (KIND)

- Single dwelling 1
- Multiple dwellings 2
- Partially other purposes 3
- For collective household 4
- Other (specify) (KIND_SPECIFY) 5

Stop questionnaire

2. Building character (CHARACT)

- Plastered with roof 1
- Plastered with terrace 2
- Not plastered with roof 3
- Not plastered with terrace 4

3. Main material used for construction (MATERIAL)

- Pre-fabricated 1
- Bricks, stones 2
- Wood 3
- Other 4

4. Has building an elevator? (ELEVATOR)

- Yes 1
- No 2

5. Time of construction (CONSTRUCT)

- Before 1945 1
- 1945-1960 2
- 1961-1980 3
- 1981-1990 4
- After 1990 5
- After 1990, year (CONSTRUCT_YEAR)

6. Number of floors, including ground floor (FLOORS)

- 1 floor 1
- 2 floors 2
- 3-5 floors 3
- 6-10 floors 4
- More than 10 floors 5

7. Number of dwellings in the building (DWELLINGS)

- 1 dwelling 1
- 2 dwellings 2
- 3-4 dwellings 3
- 5-8 dwellings 4
- 9-15 dwellings 5
- More than 16 dwellings 6

Census 2001

District (ID_DISTRICT) Comm/Munic (ID_COMUNE)

Town/Village (ID_VILLAGE) EA (ID_EA) Building (ID_BUILDING)

Dwelling (ID_DWELL_E ID_DWELL_F ID_DWELL_A)

DWELLING

Address:

Quarter (QUARTER) -----

Street (STREET) -----

Building No. -----

Entrance No. -----

Apt No. -----

1. Households in the dwelling (INHABITED)

Is the dwelling inhabited?

No 2 → End of dwelling questions
 Yes 1 ↓

Complete the other dwelling questions only for the first or only household in the dwelling.

How many households live in this dwelling? (HOUSEHOLD)

2. Rooms (excluding kitchen, hallway, etc.)

Total number of rooms (ROOMS)

Work rooms only (ROOMS_WORK)

3. Kitchen (KITCHEN)

Does the dwelling have a room only for cooking?

Yes 1
 No 2

4. Inhabited surface (INHABITING)

What is the inhabited surface?

Less than 40 m² 1
 40-69 m² 2
 70-99 m² 3
 100-130 m² 4
 More than 130 m² 5

5. Water supply (WATER)

Water supply to the dwelling

Inside the dwelling 1
 Outside the dwelling 2
 Well or water tank 3
 Not supplied with water 4

6. Toilet facility (WC)

Does the dwelling have:

One W.C. inside 1
 Two or more W.C.'s inside 2
 W.C. outside, with piping 3
 W.C. outside, no piping 4
 No W.C. 5

7. Principal heating (HEATING)

Does the dwelling have:

Central heating 1
 Individual heating 2
 No form of heating 3

District (ID_DISTRICT) Comm/Munic (ID_COMUNE)

Town/Village (ID_VILLAGE) EA (ID_EA) Building (ID_BUILDING)

Dwelling (ID_DWELL_E ID_DWELL_F ID_DWELL_A) Household number (ID_HOUSEHOLD)

This part has to be filled in for each household living in the dwelling

1. Ownership of the dwelling (OWNERSHIP)

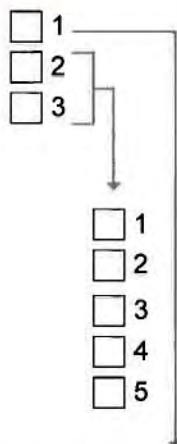
Are you:

- 1 Owner of the dwelling
- 2 Renting the dwelling
- 3 Other

If the answer is 2 or 3, who is the owner of your dwelling?

(NOT_OWNER)

- 1 Another person or family
- 2 Private building enterprise
- 3 Old-regime owners
- 4 Public housing entity
- 5 Other

2. Which material do you use for heating

If your household uses one of these, mark them (several options are possible)

- Wood (HEATING_1) 1
- Electricity (HEATING_2) 2
- Gas (HEATING_3) 3
- Oil, petrol, etc. (HEATING_4) 4
- Coal (HEATING_5) 5
- None (HEATING_6) 6

3. Agricultural land (AGRICUL_LAND)

- No 2
- Yes 1

Where is that land situated?

District (ID_DISTRICT_LAND) Com/Munic (ID_VILLAGE_LAND)

Cultivated by: (LAND_TILLING)

- Yourself (with household members) 1
- By others 2
- Not cultivated 3

4. Household equipment

Do you have:

	Yes	No
a. TV (TV)	☐ 1	☐ 2
b. Parabolic antenna (PARABOLIC)	☐ 1	☐ 2
c. Refrigerator (REFRIGERATOR)	☐ 1	☐ 2
d. Washing machine (WASH)	☐ 1	☐ 2
e. Electric cooking stove (HEATER_ELECT)	☐ 1	☐ 2
f. Gas cooking stove (HEATER_GAS)	☐ 1	☐ 2
g. Microwave oven (WAVE)	☐ 1	☐ 2
h. Airconditioner (AIR)	☐ 1	☐ 2
i. Computer (COMPUTER)	☐ 1	☐ 2
j. Car (CAR)	☐ 1	☐ 2

District (ID_DISTRICT) Comm/Munic (ID_COMUNE)

Town/Village (ID_VILLAGE) EA (ID_EA) Building (ID_BUILDING)

Dwelling (ID_DWELL_E ID_DWELL_F ID_DWELL_A) Household number (ID_HOUSEHOLD)

Person (ID_PERSON_PPI)

First name -----

Surname -----

1. Sex (SEX)

- Male 1
- Female 2

2. Age (AGE)

3. Place of birth (PLACE_OF_BIRTH)

In Albania 1

District/Village (ID_DISTRICT_BIRTH ID_VILLAGE_BIRTH)

Abroad 2

Country (ID_COUNTRY_BIRTH)

4. Where were you residing on 1 April 1989 (RESIDING_89) (Only for persons born before 1 April 1989)

In Albania 1

District/Village (ID_DISTRICT_RES89 ID_VILLAGE_RES89)

Abroad 2

Country (ID_COUNTRY_RES89)

5. Where were you residing on 1 April 2000 (RESIDING_00) (only for persons born before 1 April 2000)

In Albania 1

District/Village (ID_DISTRICT_RES00 ID_VILLAGE_RES00)

Abroad 2

Country (ID_COUNTRY_RES00)

6. Place of presence at census moment (PRESENCE)

At the same place where you reside 1

Elsewhere in Albania 2

District/Village (ID_DISTRICT_PRES ID_VILLAGE_PRES)

Abroad 3

Country (ID_COUNTRY_PRES)

If in another place or abroad, the reason for your absence: (ABSENCE_REASON)

Studies 1

Work 2

In an institutional household 3

Other/Not known 4

7. What is your marital status?

(MARITAL_STATUS)

- Single 1
- Married 2
- Widowed 3
- Divorced 4

Month and year of last marriage
MARRIAGE DATE
MARRIAGE MONTH

Questions 8-10 only for persons 6 years and above

8. Do you know how to write and read? (WRITE)

- Yes 1
- No 2

9. How many year of school have you successfully completed? (SCHOOL_YEAR)

10. What is the highest diploma obtained? (SCHOOL_LEVEL)

- No diploma 1
- 4 years school (elementary) 2
- 8 years school (lower secondary) 3
- Upper secondary - Vocational (2 years) 4
- Upper secondary General (4 years) 5
- Upper secondary Technical (4 years) 6
- University 7
- Post-University 8

If you have a university degree, specify it

DIPLOMA_COD

Only for women 15 years and over

11. Number of children

How many children have you born?
(including those no longer living)
(CHILDREN)

How many of them are still alive?
(CHILDREN_ALIVE)

Only for persons 15 years old and above

12. What is your present economic status?
(ECONOMIC_STATUS)

- Employed 1
- Unemployed
 - Unemployed, looking for a new job 2
 - Unemployed, looking for the first job 3
- Housekeeper 4
- Student 5
- Retired 6
- In compulsory military service 7
- Not employed, not looking for a job 8
- Other inactive (handicapped, etc.) 9

13. Whatever the answer given above in question 12: how many hours (in paid employment) did you work last week?
(WEEK_WORK_HOURS)

14. Means of transportation you use most to travel to work or school (TRANSPORT)

- Bus 1
- Minibus 2
- Car 3
- Motorcycle 4
- Bicycle 5
- By foot 6
- Other 7

Questions 15-22 to be answered only by employed persons (Q12=1)

15. What is your status in employment:
(EMPLOYMENT)

- Employee 1
- Employer 2
- Own account worker 3
- Contributing family worker 4

16. Branch of industry of place of work

District Commune/Municipality
ID_DISTRICT_WORK ID_VILLAGE_WORK

Describe in detail the economic activity at your place of work

NACE

(NACE_CODE)

17. Type of your place of work
(WORKPLACE_KIND)

- Fixed premises outside home 1
- Home (not a farm) 2
- Farm 3
- Not a fixed place of work 4

18. Occupation: give the title and description of your job

Title -----

Description -----

ISCO-88

ISCO_CODE

19. Do you have a: (JOB_KIND)

- Permanent job 1
- Temporary job 2
- Occasional job 3
- Seasonal job 4

20. How many hours do you usually work in a week? (WORK_HOURS)

21. How often do you return to your permanent residence? (OFTEN_RETURN)

- Each day 1
- Not each day, but at least weekly 2
- Less than once a week 3

22. Do you have another job, apart from the one you described above?
(SECOND_JOB)

- Yes 1
- No 2

If yes, write title and job description:

Title -----

Description -----

ISCO-88

SECONDJOB_ISCO

